

مه‌تینی مه‌یدەر دیوانا

فهوژارتن و به‌رهه‌فکرن
د. ره‌شید فندی

دیوانا

حهیدەر مهتینی

قهوژارتن و بهرههفکرن

د. رهشید فندی

سەنتەری زاخۆ بۆ ڤه‌كۆلینین كوردی

دیوانا
حه‌یدەر مه‌تینی

په‌رتووك

د. ره‌شید فندی

ڤه‌وژارتن و به‌ره‌ه‌ڤكرن

ئیکه‌ / ۲۰۲۲

چاپ

دیار عبدالله
جه‌گه‌رخوین جه‌میل
واره‌یل عبداللهباقی

دیزاین
به‌رگ

ISBN

978-9922-661-13-1 ژمارا سپاردنن

D- / ۲۶۸۰ / ۲۱

Zakho Centre
for Kurdish Studies

© مافن چاڤن ین پاراستیه بۆ
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤه‌كۆلینین كوردی

سەنتەری زاخۆ بۆ ڤه‌كۆلینین كوردی

✉ zcks@uoz.edu.krd ☎ +964 750 471 0863

📍 Iraq- Kurdistan region, Zakho- Univesity of zakho

دیوانا

حهیده ر مهتینی

پیشہ کی

دہمی زانکویا زاخو پروژی خو بو چاپکرنا دیوانیت ہوزانقانیٹ کورد ل
دہقہرا بہدینان چاپ بکہن، لہراہیی من دستخوشی ل پروژی وان کرومن بریار
دا دیوانیت دوو ہوزانقانا نامہدہ بکہم و پیشکیشی وان، حہیدمر مہتینی و مہحہمہدی
مہلا شہہاب دہوکی.

ل دور ہوزانیت حہیدمر مہتینی، من کورتیا ژیانا وی و ہوزانیت وی ژ چار
ژیدمر و مرگرتن:

۱ - ئەو دیدار و ہەقدیتنیٹ من ل سالیٹ نۆتا د گەل کرین و ل چار ہژماریت
حەفتیناما (پہیمان) بەلاڤ کرین کو وی بەدەستی خو ل دەفتەرەکی بۆمن
نقیسین.

۲ - کۆمەکا ہەلبەستیت وی، ہەقالی نقیسەر (عبدالرمن تەیب بامەرنی) ل
پەرتووکا (شاعرین بامەرنی) ئیناینە خواری، ئەو پەرتووکا لسا لا ۲۰۱۱ ی ل
دہوکی چاپ بووی.

۳ - کۆمەلا ہوزانیت (شۆرەشا بارزانی) ئەوا ژ لایئ ہەقالی نقیسەر (د. فازل
عومەر) قە چاپ بووی.

۴ - ژیدەری ژ ہەمیا گرنگ تر ئەو بوو، دہمی کچا ہوزانقان (حہیدمر مہتینی)،
(ریناس) خان د گەل ہەقزینی خو (د. ئازاد) سەرەدانا من کری ل جہی
کاری، چەندین ویٹیت ہوزانقانی د گەل چەندین دەفتەریٹ دەستخەتیت وی،
ییت ہوزانیت وی و ژیانا وی، ئیخستینە بەر دەستی من.

وهكى (سهلمان پاك و سده الهنديه) مه گهلهك جارا گوتار و هوزانييت كوردى د خواندن لسهر مهسه لا كوردى، و رۆژييت ئهيني ئهم د چووينه (يانا سهركهوتن و نادى الارتقائى الكوردى) ل سالييت ١٩٤٠ - ١٩٤٥ ى سهروكى وى (مهعرووف جياووك) بوو، ئهو برادهر ييت بههدينى ييت مه ئيكو دوو ل ويى د ديت ئهفه بوون (صديق ئهتروشى، صادق بههائه ددين، محهمهد سهعيد دۆسكى، ئيبراهيم دۆسكى، محهمهد ئهمين ئوسمان، ئيسماعيل سهعيد ئاغا دۆسكى، حافز قازى، حهسهن پيداوى، قاسم پيداوى) ههر وهسا هندهكييت دى ژى وهكى (عهلاهه ددين سهجادى، مهحموود بابان، عبدالقادر قهزاز)، ئهفه ييت مهدهنى، ييت عهسكهري ژى ئهوييت د هاتنه نادى ئهفه بوون (عزته عبدالعزيز، محهمهد شهريف حاج بهدرى، بهكر عبدالكريم خوشناو، ئهمين رهواندى، نورى ئهحمهد تهها، خهيروлла عبدالكريم، محهمهد مهحموود قودسى). ههر وهسا گوت:

ل سالييت چلا ژ چهرخى بوورى ئهم چهند ههفال و ههفگور بووين ل بهغدا، ئهم قيىك د كهفتين ويىكه د چووينه سهيرانا ل دهرقهى بهغدا، ل بهعقوبه، كهماليى، سهلمان پاك، سده الهنديه، مه گوتار و هوزانييت كوردينيى و نيشتييمان پهروهريى د خاندن ولسهر ئيشو نهخوشى و گرفتاريا كورد و كوردستانى ديار د كرن وههر رۆژييت ئهيني ئهم گهلهك د چووينه (نادى الارتقا الكوردى) كو سهروكى وى (مهعرووف جياووك) بوو ل سالييت ١٩٤٠ - ١٩٤٥ ئهو نادى ل (عيوازيى) بوو ل بهغدا نيزيكي باب الموعهزهم و ژوان برادهر ئهوييت ئهم ل ويى قيىك د كهفتين، ئهفه بوون (صديق ئهتروشى، صادق بههائه ددين، محهمهد سهعيد دۆسكى، ئيبراهيم دۆسكى، محهمهد ئهمين ئوسمان، عصمهت حهجي تهها، كهمال حهجي تهها، ئيسماعيل سهعيد ئاغا، حهسهن پيداوى، قاسم پيداوى، ساسان و بوٿان

کوریت مه‌عرووف جیاووکی، عه‌لاه‌ده‌دین سه‌ججادی، مه‌حموود بابان، عه‌بدولقادر قه‌زاز، عه‌لی حه‌مدی، روشدی، حافظ قازی، هه‌روه‌سا ژه‌ه‌قالیت عه‌سکه‌ری ژی عززه‌ت عه‌بدلعه‌زیز، مه‌مه‌د شه‌ریف حه‌جی به‌دری، عینایه‌ت سه‌عید، به‌کر عبدالکریم، مه‌سته‌فا خوشناو، ئەمین ره‌واندزی، نوری ئەحمه‌د ته‌ها، خه‌یروولا عه‌بالکه‌ریم، مه‌مه‌د مه‌حموود قودسی، ئەفه ئەه‌بوون ییت به‌ه‌را پتر کوردینی براس‌تی لنگ هه‌ی و د ه‌اریکاربوون بو به‌لافکرنا خاندن و نه‌یسینا ئەده‌بی کوردی و په‌رتووک و روژنامه و نه‌شریت کوردی ییت ئاشکه‌را یان نه‌ینی بان ده‌می بده‌ست مه‌ دکه‌تن مه‌ ددانه ف ئیکو دوو، وه‌کی گو‌قارا گه‌لاویژ یا عه‌لاه‌ده‌دین سه‌ججادی و ده‌نگی گیتی تازه یا حوسین حوزنی موکریان. هه‌ژی یه‌ د قی ده‌لیشیدا بیژین، هه‌ر بو بیرئینان، ناقت و ان نه‌یسه‌ران بینین ییت هنگی لسه‌ر ئەده‌بی کوردی د نه‌یسین ب هه‌ر دوو زارا‌قا:

عه‌لاه‌ده‌دین سه‌ججادی، عبدالقادر قه‌زاز، مه‌عرووف جیاووک، مه‌حموود بابان، هه‌زار موکریان، فائیک بی‌که‌س، نامق حه‌ویزی، مه‌سه‌عوود مه‌حه‌مه‌د، حوسین حوزنی موکریان، موکه‌ره‌م تاله‌بانی و هنده‌کیت دی وه‌کی ره‌فیک حلمی دانه‌ری کومه‌لا هیوا، هه‌ر وه‌سا ژوان براده‌را ییت تشته‌کی کیم بزاری به‌هدینی د نه‌یسی ئەفه‌بوون: شیخ غیاس الدین نه‌قشه‌به‌ندی، شیخ عبدالحمید ئەترۆشی، صدیق ئەترۆشی، مه‌حه‌مه‌د شاهین صوفی، صالح یوسفی، حافظ قازی، ئەکره‌م ئاکره‌یی، ئەنوه‌ر مایی، ئیسماعیل سه‌عید ئاغا، ته‌ها مایی، و هنده براده‌ریت ئیزدی، بیرا من ل ناقت و ان ناهیت و هنده براییت فه‌یلی، د. جه‌عفه‌ر مه‌حه‌مه‌د که‌ریم، ئیبراهیم و عبدالحسین فه‌یلی.

ژ لایهکی دیشه، گوڤار و روژنامه ب تیپت لاتینی د گههشتنه مه ل
سالیټ ۱۹۴۰ - ۱۹۴۵ ی، بومه ژ سوړیې د هاتن: گوڤارا هاوار، روڤناهی، پهرتووکا
(ئهلفبایا من) یا میر جه لادته بهگی نهمر و دیسا روژنامه (ستیر) و (روژا نوو) کو
بهاریکاریا ههر دوو برا ییت نهمر جه لادته بهگ و د. کامیران بهدرخانی څه
دهردکهفتن.

براستی مه چاڤ ب تیپت لاتینی روهن د بوون کو زمانی کوردی بدرستی
ویې خهلهتی پی د هاته نشیسین و خاندن، ومه هندهک برادهره ئهویټ ل گومه لا
(هیوا) مه دهست هاقیته نشیسینی بشان تیپا ل دهڅهرا بههدینا و مه به لاق
کرن، برادهریټ دی رهغهټ لی نه بوو ومن ئهڅ پارچه هوزانه پی نشیسی ل بن ناقی
گوټنهک بو کوردا:

لاوی کورد باش بزانه بباوهری
دوژمنی، زورداری و تهعدا ل مه کری
دوژمنی خو بناسه وی کافری
دی دهمهک هیټ وی بسوژینی ب ئاگری
لاوی کورد کانی قرار و وهعهده دان
خه لک ههمی بوونه خودان ملک و خودان
بهس بی بههرین ئهم بتنی ماین بی شقان
ژ مه بخویه کوریک خودی ژنک مه بری

پشتی شهری جیهانی یی دووی ئهویټ لساالا ۱۹۴۵ ی خلاس بووی، لساالا
۱۹۴۶ ی روخسهټ هاته و مرگرتن ژ حکوممهټا عیراقی بو کرنا شاهیا نه ورؤزی ب
ئاشکه رای، مه ل وی سالی و سالا پاشتر شه هیانه کا مهزن بو نه ورؤزی ل هولا
(مه لک فهیسه ل) ل بهغدا کر، ومن و هنده ههڅالا سروودهک خواند ب ئاماده بوونا

جەماوەرەکی زۆر ژ کوردا و عەرەبا و گەلەك سەفیر و قونسلیت بیانی ژى هاتبوونە گازیکن، هەرۆسا گوتار و هۆزان هاتنە خواندن د گەل دەوات و رەقاسا لێر دەهۆل و زرنا و رۆژا پاشتر چەند گۆڤار و رۆژناما لێسەر نقیسی و مەدح لێ کەرن.

ل دۆر هەلویستی حەیدەر مەتینی یی کوردایەتی ئەو دبیژیت:

دەمی بچووکاتی سەری ژ ریشە، من ل گوندی بامەرنی هەقالینی د گەل هەمیا هەبوو، بەلێ بەهرا پتر من هەقالینی د گەل سەیدایی خۆ خودی ژى رازی شیخ غیاسەددین نەقشەبەندی هەبوو، وی گەلەك حەش مەلا و فەقەها و شاگردا و خوەندە قانا و هۆزانقانا هەبوو، و ب خەباتا وی خواندنکەهە ل گەلەك دەقەریت بەهدینا وەکی ئامیدی و زاخۆ و بامەرنی هاتنە دانان و وی ژى هۆزان چیدکەرن و هۆزانەکا وی ب مەدحا بنەمالا بەدرخان پاشای بوو و گوتار و رۆژنامیت لاتینی بۆمە ژ لای وی ویشە ژ سۆری د هاتن، هەر وەسا هەقالەکی دی کو ئەز و ئەو ل حینەکی بووین، خودی ژى رازی صالح یۆسفی بوو، مە پیکشە هۆزان و سرود و خواندن پیکشە دگر و خۆشتقیاتیا کوردینی ل سالیت چالا ل نک مە دیار ببوو وپشتی صالحی خواندن ل بامەرنی تەڤاڤ کری چوو (دارالعلوم) ل بەغدا و پاشی بوو (کاتبی مەحکەمی) ل موپسل و پاشی بوو مامۆستا ل هەندە گوندیت دویژ بەغدا و ئەم ژیک دویژ کەفتین، هەتا مە ئیکو دوو ل مەوقفی (پۆلیسیت سەرای) ل بەغدا دیتی، ئەو ژى ل سالا ۱۹۵۳ ی بوو.

نیاسینا من د گەل برادەر هەژاری موکریانى ئەو بوو، دەمی ئەم ل مالا هەندەك برادەریت فەیلی قییک د کەفتین وەکی د. جەعفەر محەمەد کەریم و ئیبراهیمی موصەوور. براستی هەژار هۆزانقانهکی هونەرمنەند و بەرکەفتی بوو، هەر وەسا یی تیکۆشەر بوو بۆ کوردینی و ئازادیا کوردستانی و گەلەك یی زیرەك و

چه له‌نگ بوو د ناڤه‌را کوردیٔ عیراقی و ئیرانی و تورکیدا ، دگه‌ل نه‌قیب میر
حاج ئاکره‌یی چنکی قان هه‌ردوووا زمانئ ترکی و فارسی باش د زانی..

هه‌قالینیا من د گه‌ل براده‌ریٔ کورد ل سویریٔ دی دیار که‌م کو من
ده‌مه‌کیٔ خوش لسا‌لا ۱۹۴۸ ی د گه‌ل وان بو‌راندبوو، یی ژ ریڤه من نیاسین د گه‌ل
کری هۆزانقانی بناقوده‌نگ (قه‌دری جان) بوو کو ناڤی وی (عبدالقادیر عه‌زیز) بوو
ومن هه‌قاله‌ک ژ ئویجاخا به‌درخان به‌گیٔ هه‌بوو ناڤی وی (وجدی محمد جمیل
پاشا) بوو، ئه‌وی ئه‌ز د گه‌ل (قه‌دری جان) دامه نیاسین وئهم گه‌له‌ک جارا قییک
دکه‌فتین و جاره‌کیٔ بو‌من هۆزانا (بارزانی بارزانی .. کی قی ناڤی نزانئ) خواند،
هه‌ر وه‌سا هه‌قالئ من (وجدی بک) ئه‌ز د گه‌ل (جه‌گه‌ر خوین) دامه نیاسین، هه‌ر
وه‌سا د گه‌ل (نورالدین زازا)، سلیمان کوریٔ هه‌سه‌ن حاجوی نائیبیٔ جزیریٔ و بو‌زان
به‌گ و عه‌لی بو‌زو کو ببوو و مزیر لسه‌ر ده‌مه‌کی، هه‌ر وه‌سا مه‌مدوح سه‌لیم
ریڤه‌به‌ریٔ مه‌عارف و گه‌له‌ک براده‌ریٔ دی و گه‌له‌ک جارا من هۆزان بو جه‌گه‌ر
خوین و مه‌مدوح سه‌لیم به‌گیٔ د خواندن و جه‌گه‌ر خوینی پتر بو مه د خواندن و
که‌یفا وان گه‌له‌ک ب هۆزانا من د هات ئه‌وا من ب شو‌ره‌شیٔ بارزان گوئی کو ژ
(۲۳۶) مالکا پیک هاتیه و ل ده‌فمن یا تو‌مار کریه.

پشتی نیاسینا من د گه‌ل قان براده‌را من گه‌له‌ک گوته (وجدی به‌گ) ی
من دقیت ئه‌ز سه‌یداییٔ مه‌زن و به‌رکه‌فتی (جه‌لاده‌ت به‌گی) بنیاسم، پشتی
هه‌یڤه‌کیٔ جه‌لاده‌ت به‌گ ژ سو‌ریونیٔ زفریه‌فه، روژا پاشتر ئه‌زو وجدی به‌گ و قه‌دری
جان چووینه ده‌ف جه‌لاده‌ت به‌گی، وان نیاسینا من د گه‌ل وی کر و گوئیٔ ئه‌فه
حه‌یدمر مه‌تینی یه هۆزانقانه و ژ کوردیٔ عیراقی یه، پاشی ئه‌م چووینه مالا وی ل
(حی المهاجرین) یان (حی الاکراد) ومه تیشت ل وی‌ریٔ خوار و دگه‌ل کابانیا وی

يا هيژا (رموشه‌ن به‌درخان) ی و دو زاروکیت دوو سالی هه‌بوون جه‌مشید و سینهم، پشتی هنگی جارەکا دی ژى من جه‌لادەت به‌گ دیت و د ده‌لیقه‌یه‌کیدا من گوئی: سه‌یدا ل سالیٔ ۱۹۴۰ – ۱۹۴۵ چاقیٔ مه‌ براسٔ ب په‌رتووک و گؤقاریٔ هه‌وه‌ رؤن د بوون وه‌کی ئەلیفبایا من، گؤقارا هاوار، و رؤناهی و رؤنایٔ ستیرو رؤنا نو و مه‌ گه‌له‌ک ب که‌یفخؤشی چاق ل ریٔا گه‌هشتنا وان بوو و بده‌مه‌کی کیٔم مه‌ خاندن و نفیسیٔا لاتینی زانی و مه‌ به‌لأق کر، ئینا خودی ژى رازی جه‌لادەت به‌گی گؤته من (کورى من تو راست د بیژی، به‌لی خه‌بات و کاری مه‌ هه‌ری هه‌ی و زیده‌تره د خله‌تا کوردینیٔ دا) و وی وه‌ختی بوو زانین دوو چاپخانه ب تیپیٔ لاتینی ژ فەرهنسا ئینان د گه‌ل ده‌سته‌که‌کا ئەندازیارا و شؤلکه‌را و ده‌وره بو گه‌نجیٔ کوردا فه‌کرن و بده‌مه‌کی کیٔم وان گه‌نجا شوینا یٔت فەرهنسی گرت و ل دویف گؤنا سه‌یدا جه‌لادەت وان چاپخانه‌یه‌ک دانا به‌یرؤتی و ئیٔک ل شامی و گؤقار و رؤنایه‌ و په‌رتووک پیٔ ده‌رئٔخستن، پشتی فەرهنسی چووین حوکمه‌تا پشتی وان نه‌هیلا تشته‌کی کوردی بیٔته به‌لأق‌کرن وه‌ه‌ردوو چاپخانه هاتنه‌ گرتن، یا به‌یرؤتی هه‌یفه‌کی دووا ما، پاشی ئەو ژى هاته‌ گرتن.

براستی کوردیٔ سوریٔ ژن و میرو و مه‌زن و بچویک گه‌له‌ک فیدا کاربوون بو کوردینیٔ من ده‌مه‌کی خوش د گه‌ل وان بؤراند هندی ئەز په‌سنا وان بکه‌م هه‌ر کیٔمه‌ و من شه‌ش هه‌یفیٔت بکه‌یف و شاهی د گه‌ل وان بؤراندن.

هه‌روه‌سا لسألا ۱۹۴۷ ی ده‌می حه‌ره‌کا فه‌له‌ستینیٔ من چاره‌یف ل ویٔری بؤراندن و من نیاسین د گه‌ل سه‌یداییٔ هیژا (عه‌لی سه‌یدو گه‌ورانی) کر، کو مه‌ندوبیٔ حکوومه‌تا (مه‌لک عبدالله) ی بوو، من ئەو برادر دوو جارا دیت کو

كوردەكى جان فیدا بوو بو كوردایهتی و وی کتیبه‌کا خو بومن کره دیاری
بناقی (من عمان الی العمادیه).

ژ لایه‌کی دی فه من هه‌قالینی د گهل میرحاج و هه‌ژار موکریانی هه‌بوو
چنکی خه‌باتا وان نا ئیته ژ بیرکرن و ئەو وهکی شلخا میشی بوون د ناڤ مه‌دا و
کوردی‌ت ترکی و سوری و ئیرانی ته‌حوالی‌ت خه‌باتا برایی‌ت کورد ل وارا بو‌مه د
ئینان و په‌رتووک و نه‌شری‌ت حزبا دیموکراتا کوردستانی د گهل شکلی‌ت مه‌لا
مسته‌فا بارزانی ب کاری جه‌نه‌رالا بو‌مه د ئینان ومه به‌لاڤ د کرن ل هه‌می ده‌قه‌ری‌ت
کوردستانا عیراقی، ئەز کارو خه‌باتا قان هه‌ردووکا ژ بیر ناکه‌م.

ژیدهری قان زانیاریا بنیره:

- ۱ - ره‌شید فندی ، جه‌ژنا بی دهنگ، هه‌فتیناما په‌یمان، ژماره ۸، ۲۹ ی ۵ ی ۱۹۹۵
- ۲ - ره‌شید فندی، شاعری سالی‌ت چلا هه‌یدهر مه‌تینی، هه‌فتیناما په‌یمان ژماره ۶۳ ،
۱۲ ی ۶ ی ۱۹۹۶.
- ۳ - ره‌شید فندی، هه‌یدهر مه‌تینی، ئەو شاعری ۶۰ سالا ب بی دهنگی شعر د نڤیسی،
هه‌فتیناما په‌یمان ژماره ۵۵ ، ۱۴ ی ۶ ی ۲۰۰۰.
- ۴ - ره‌شید فندی، هه‌یدهر مه‌تینی، هه‌فتیناما په‌یمان ژماره ۵۶ ، ۲۸ ی ۶ ی ۲۰۰۰.

ژيانا حەيدەر مەتيني

هۆزانخان حەيدەر مەتيني (ل رۆژا ۵ - ۴ - ۱۹۲۲ ئى ل گوندى بامەرنى يى
هاتيه سەر دنيايى - و ل رۆژا ۱۸ - ۵ - ۲۰۰۰) ئى ل كۆمەلگەها قەدشى يى چوويه
بەردلۇقانيا خودى. وى بدەستى خۆ ژيانا خۆيا نقيسى و د بيژيت:

(ئەز حەيدەر يۆسف تاھر نەقشەبەندى مە، ناڤى من يى هۆزانى حەيدەر
مەتيني يە، ئەز يى هاتيمە دنيايى ل گوندى بامەرنى، من خاندنگەها ژريشه ل
گوندى بامەرنى ب دوماهى ئينا، لسالا ۱۹۳۶ ئى پاش دوو سالا من دار المعلمين
الريفيه بدوماهى ئينا، پاشى ئەز چوومه (مدرسه الصنائع الجويه) بو ماوى دەه
سالا لسەر تەياريت هيليكۆپتەرا ل كشتوكالى ئەز هاتمه دامەزراندن، پشتى ۳۱
سالا ئەز خانەنشين بووم، سالا ۱۹۸۱ ئى تا ۱۹۸۷ ئى ئەز لىبەغدا بووم و ئەز هاتمه
گوندى قەدشى ل نك مرؤقيت خۆ.

سالا ۱۹۵۲ ئى من ژنەك بناڤى (خەديجە وەهبي) ئينا كو خەلکا (كفرى)
بوو، خودى كورەك دامە ومە ناڤى وى كرە (رۆستەم)، سالا ۱۹۷۷ ئى من ژنەكا دى
بناڤى (غوربەت حەسەن مەحمود) ئينا، خەلکا ئاميدى بوو وخودى بتنى كچەك
ژى دامە، ناڤى وى مە كرە (ريناس).

دەستپيكرنا من بو هۆزانى دزقريتە سالا ۱۹۳۹ يۆئيكەمين هۆزانا من
(چيايى مەتينا) بوو، ئەق هۆزانيت د قى دەفتەريدا گەلەك كيمن ، ئەون ييت
هاتينه هزرا من ومن نقيسينەقە، چنكو گەلەك هاتنه سووتن و بەرزەبوون.

هەقەبەنديين من د گەل گەلەك نقيسەر و رموشەنبيران هەبوون، مينا
(شيچخ غياس الدين نەقشەبەندى، صالح يۆسفى، د. مەسعوود كتانى، صادق

بهائه دین، حافظ قازی، ئەنومەر مایی. عه‌لئه‌ددین سه‌ججادی، فائیق بی‌کەس، عومەر ده‌بابه، ئیسماعیل سه‌عید ئاغا، عه‌لی حه‌مدی، گۆران. وی‌ت عه‌ره‌ب ژێ، محه‌مه‌د مه‌هدی جه‌واهری. سالا ١٩٤٨ ل باژیری شامی تیکه‌لیا من د گه‌ل جه‌لادته‌ به‌درخان، جه‌گه‌ر خوین، قه‌دری جان وگه‌له‌کیته‌ دی.

حه‌یدەر مه‌تینی ژ به‌ر هه‌ستی وی یی کوردایه‌تی و بزاقا وی یا سیاسی د گه‌ل پارتی، ژ هی‌زا ئەسمانی هاته‌ قه‌گوه‌استن بو‌ باله‌فرخانا چاندنی. (ژ زار ده‌قی مسته‌فا نوری بامه‌رنی).

(په‌رتووکا شاعری بامه‌رنی _ عبدالرحمن بامه‌رنی، ده‌وک ٢٠١١، چاپخانا

زانکویا ده‌وک، پ ٦١ و ٦٢).

هه‌ژی گۆتی یه‌ هۆزانقان حه‌یدەر مه‌تینی، بده‌ستی خو کورتیا ژیا نا خو

نقیسیه‌ وبۆ نقیسه‌ری هنارتیه‌.

دیوانا حەیدەر مەتینی:

دەمی ئەزل ھۆزانیت حەیدەر مەتینی د گەریام، من دیت بەری من ھەردوو
ھەقائیت من ییت خۆشتقی، د. فازل عومەر و عبدالرحمن بامەرنی بەری من
ھۆزانیت وی ییت بەلاڤ کرین، د فازل د نامیلکەپەکی دا ھۆزانیت شۆرەشییت بارزان
ییت بەلاڤ کرین و کاک عبدالرحمن بامەرنی زی ھۆزانیت وی ییت د ناڤ کتیب
(شاعری بامەرنی) دا بەلاڤکرین، ئەوما من زیدە گافی ل سەر پەرتووکیت وان
ھەردوو برادەر ئەکر، نەمازە ھەردوو نڤیسەرن و چەلەنگن د واری نڤیسینی دا و من
پشت بەستن ل سەر وان ھەردوو پەرتووکا کر ل واری ھۆزانیت (حەیدەر مەتینی)
و بتنی من پیدایا چوون کر.

میژویا ئەدەبی کوردی پرە ژ ناڤین بریقەدار، ھەر چەندە گەلەک ژقان
ناڤان دناڤ پەرتووک و ئەرشیفان دا کەھی نەبوینە، کتەک زی ژڤیرە و دراهە شنوی
دیار دبن، ھندەک ژ بەرھەمیین وان د کەڤنە سەر بەرپەرین رۆژنامە و گوڤاران و
دەینە ئەرشیف کرن. ھۆزانان (حەیدەر مەتینی) بەرھەمەکی باش و قەشەنگ ل
پاش خوە ھیلائیە، ھەر ژ سالیین چلان ھۆزان نڤیسی نە و پتیریا ھۆزانین وی سیاسی
نە، سالوخەتن، گل و گازندە و ژیارا کوردەواری و مافی ژنی، مەتینی دناڤ ھۆزانین
خوە دا ب کەسەکی کورد خوە ناسکری یە و ڤیایە ھۆزانین وی زی، ھەر ژڤی
چەندی دەربرینی بکەن.

حەیدەر مەتینی، ئیکە ژ وان ناڤین بریقەدار و بەرزە، دەستپیکا وی یا
نڤیسینا ھۆزان دزڤریتە سالیین چلان، ئیکە ژ وان ناڤین نە نیاس و خودان بەرھەم و
ھزرا بەلاڤکرنا یان ئەرشیفکرنا ڤی بەرھەمی نەکری، ب تنی ل ڤی دوماھی چەند
ھۆزانەکین خوە بەلاڤکرین.

گەر هۆزانیڤن حەیدەر مەتینی د ئاستی پیدقی ژى دا نەبن، ژبەر کو د دەمەکی میژووی دا هاتینه نھیسین و ئەم پیدقی هەر بەرھەمەکی وی دەمی نە، ب تایبەت ل دەقەرا بادینان، ئەم ژلای میژوویا رەوشەنبیری قە د لاوازین.

ئەق بەرھەمی ل بەر دەست، ب ریکا برای وی (حەیب) قە گەھشتیە دەستی مە، ژبو بە لاقرنا وان و ب تایبەت پستی دیوانا حوسنی بامەرنی ژلای من قە هاتیە بەرھەقکرن و چاپکرن و ب بەرچاقین وی کەتی، ژ دل سوپاسیا وی و هەقژینا حەیدەری و کچا حەیدەری (ریناسی) دکەم، کو ب هاریکاریا من رابوین ژبو کومکنا پیزانینان.

هەر دکەل کاری من یی دویچونی و بەرھەقکنا سەرجم دیوانا هۆزانقانی، ئەز ب کەسەکی دژی هاتە ئاگەھدارکرن، کو کومەکا هۆزانیڤن حەیدەر مەتینی دەست دانە و یی پیقە مژویلە، ژبو کومکنا وان دناق پەرتووکەکی دا ئەو ژى دکتور (فازل عومەر) بو، کو کومەکا هۆزانیڤن مەتینی ژلای (د. سەرور کوری ماموستا سادق بەھائەددین ئامیدی) گەھشتبونە دەستی وی و ل دویف گۆتتا وی، کو ئەو هۆزان دناق ئەرشیفی بابی وی دا بون یان کو نھیسەر سادق بەھائەددین ئامیدی. لئیرە ژى دیار دبیت کو پستی مرنا سادق بەھائەددین ئامیدی ژى حەیدەر مەتینی ژیاہ و چەندین نمونین دی یین جان نھیسى نە و ل دویف هەق بەرکنا من بو وان هۆزانان، مەتینی چەندین گھورینین دی د هۆزانیڤن خوە دا کرینە. یان کو ئەو هۆزانیڤن د دەستی دکتوری دا ژ دەستیکا نھیسینا هۆزانیڤن حەیدەر مەتینی بون و دسەر وی چەندی ژى را، مەتینی دەستکاری دەھۆزانیڤن خوە دا کربون. ل داوی ژى د. فازل عومەر رابو ب بەرھەقکنا پشکەك ژ هۆزانیڤن وی بناقی (حەیدەر مەتینی و شورەشین بارزان) و ژلای ئیکەتیا نھیسەرین کورد تایی دەوکی قە، بو هاتە چاپکرن.

ژيانا ھۆزانئانى

ژيانا ھۆزانئان ھەيدەر مەتيني ئەوا ژلايى ويشە ھاتىە نقيسين، بەرى مرنا خوە ب دەستين خوە نقيسى يە و ريزگرتن بۆ ھۆزانئانى، ژيانا وى وەك وى نقيسى دى بەلاڤكەين، دگەل راستشەكرنا چەوتيين زمانى.

(ئەز ھەيدەر يوسف تاهر نەقشەبەندى مە. ناڤى من يى ھۆزانيى (ھەيدەر مەتيني)، ئەز يى ھاتيمە دونيايى ل گوندى بامەرنى. من خاندنگەھا ژ ريشە ل گوندى بامەرنى ب دوماھى ئينا. ل سالا ۱۹۳۶ پاش دوو سالا . (دار المعلمين الريفية) من ب دوماھى ئينا، پاشى ئەز چوومە، (مدرسة الصنائع الجويه)، بۆ ماوى دەھ سالا ل سەر تەياريت ھيلوكوپتەرا ل كشتوكالى ئەز ھاتمە دامەزراندن. پشتى ۳۱ سالا ئەز خانەنشين بوم. سالا ۱۹۸۱ تا ۱۹۸۷ ئەز ل بەغدا بوم و ئەز ھاتمە گوندى قەدشى، ل نك مروڤين خۆ.

سالا ۱۹۵۲ى من ژنەك بناڤى (خەديجە وەھبى) خەلكا (كفرىي) بۆ، من ئينا و خودى كورەك ژى دامە و مە ناڤى وى كره (روستەم) سالا ۱۹۷۷ من ژنەكا دى بناڤى (غوربە ھەسەن مەحمود) ئينا، خەلكا ئاميدىي بۆ و خودى ب تنى كچەك ژى دا مە، ناڤى وى مە كره (ريناس). من عيراق ھەمى يا ديتى، دەستپيكرنا من بۆ ھۆزانيى دزفريتە سالا ۱۹۳۹ و ئيكەمين ھۆزانا من چيايى مەتينا بۆ. ئەڤ ھۆزانيى دڤى دەفتەرى دا گەلەك كيمن، ئەون يين ھاتينە ھزرا من و من نقيسى نە ڤە، چنكو گەلەك ھاتنە سوتن و بەرزەبون.

ھەڤبەنديين من دگەل گەلەك نقيسەر و رەوشەنبيران ھەبويه، مينا (شيخ غياس ئەلدين نەقشەبەندى، سەيدا صالح يوسفى، د. مەسعود كتانى، سادق بەائەلدين ئاميدى، حافز قازى، ئەنومر مايى، علائەدين سجادى، فائق بيكەس، عمر

مستهفا دهبابه، ئیسماعیل سهعید ئاغا، علی همدی گوران و یین عه‌ره‌ب وه‌کی، محمد مه‌هدی الجواهری، ول سالا ۱۹۴۸ ل باژی‌ری شامی تیکه‌لیا من دگه‌ل جه‌لادته به‌گ عالی پاشا به‌درخان پاشا، جه‌گه‌ر خوین، قه‌دری جان و گه‌له‌کین دی).

ئه‌فا سه‌ری ژيانا هۆزانفانی یاب ده‌ستین خوه‌نخیزی، مایه ئه‌م ل سه‌ر زیده‌که‌ین کو هه‌یدمه‌هتینی ل رۆژا ۴/۵/ ۱۹۲۲ ل گوندی بامه‌رنی ژ دایک بویه و ل رۆژا ۲۰۰۰/۵/۱۸ ل کومه‌لگه‌ها قه‌دشی، چووینه به‌ر دلۆفانیا خودی.

- د وی ده‌ستنخیزییدا یا بده‌ستی وی هاتیه نخیسین و کچا وی دایه‌ف من دبیژیت (ئه‌زل ۱۳ ی ۴ ی ۱۹۲۲) ی هاتیمه سه‌ر دنیاوی). د. ره‌شید
- هه‌یدمه‌هتینی ژ به‌ر هه‌ستی وی یی کورد په‌روهرانه و بزاقا وی سیاسی دگه‌ل پارتی، ژ هیزا ئاسمانی هاته فه‌گوه‌استن بو باله‌فرخانا چاندنی، ژ زارده‌قی (مستهفا نوری بامه‌رنی).

هه‌یدمه‌هتینی د ژیدمه‌ران دا

یا دیار، هه‌یدمه‌هتینی هۆزانی خوه کی‌م به‌لا‌فکرینه و ئه‌و ژیدمه‌رین ب به‌رچاقی مه‌که‌فتین، ب تنی ئه‌فین ل خوار ی بویه، داخوازا لی‌بورینی دکه‌ین گه‌ر ژیدمه‌رکی دژی هه‌بیت و ب به‌ر چاقی مه‌نه‌که‌فتیت.

۱. نخیسینه‌کا وی د رۆژنامه‌کی دا هاتیه به‌لا‌فکرین، ب ناقی ئاهه‌نگا جه‌ژنا نه‌ورۆزی، ل ۱/۳/ ۱۹۴۶ د درۆژنامه‌کا نه‌نیاس دا و تیدا ب دریژی ل سه‌ر گه‌یرانا جه‌ژنا ئاهه‌نگا نه‌ورۆزی د ئاخشیت، ئه‌وا ل به‌غدا هاتیه کرن، ژماره و رۆژا

دەركەتەنا وى نە ھاتىيە نەئىسىن و دبىت مېژوويا وى نەئىسىنى ژى، ھەر ئەو سال
بىت.

۲. رۆژناما پەيمان – ھژمارا (۴۴) ل ۱۲/۶ / ۱۹۹۵ ھۆزانەكا وى لىن ناڤى
(سلاڤەك بۆ پېشمەرگا) ھاتىيە بەلاڤكرن.

۳. رۆژناما پەيمان، ژمارە (۲۹) ل ۱۹۹۵/۵/۸ – ھۆزانەك لىن ناڤى (جەژنا بى
دەنگ) تىدا ھاتىيە بەلاڤكرن و قى پېشمەرگى بۆ دنەئىسىت. (ئەڤ ھۆزانە من يا
چىكرى ل ۱۹۴۳/۳/۳۱، دەمى شەرى جىھانى يى دوى، ھندەك برادەرىت دەڤەرا
بەھدىنان گۆتە من، داخازا گەنجىن بەھدىنا يە كو تو ھۆزانەكى چىكەى
بۆ جەژنا نەورۆزى. چىكو وان ھۆزان نىن ب زارى كرمانجى بەھدىنى... ئو
پشتى من زانى كو ئەو ئاھەنگ دى ھىتەكرن ل مالا دوو برادەرىت كوردىت
(دزەمى)، جەوھەروكا نەبى ل شارى (ئەزەمىيە) ل بەغدا و دى يا نەپەنى
بىت. ل بەر قى چەندى من ناڤى وى دانا (جەژنا بى دەنگ)، ھندەك برادەرىت
كوردىت سورىا، نە رازىبونا خۆ دياركر، كو بوچى بى دەنگ بىت. من ژى
گۆتى دى بقى ناڤى خوينم ئان ئەزنا خوينم. ما دەم مە ل ناڤ چار دىوارا يە،
دى يا بى دەنگ بىت. ل سەر قى چەندى من ئەو ھۆزان بو وانان خواند. ئەو
ھەردوو برادەرىت ھەقالىت من بون. خودى ژى رازى بىت (عمر مستەفا) دەبابە،
(تاھر تەوفىق) يى ستران بىژ و دەنگ خۆش.

دگەل بەلاڤبونا قى ھۆزانى د رۆژناما پەيمان دا، وەك ئاگەھدارىيەك ل سەر داخازا
ھۆزانى دگەل ھاتىيە بەلاڤكرن (ھندەك ژ قى شەرى د دىوانا سەيدا (سالىح
يوسفى) دا ھاتىيە و ل سەر ناڤى وى بەلاڤبوويە. ئەوا ھىژا (عبدالسلام مىرزى)
ل سالا ۱۹۹۱ى دەرىئىخستى. ل بەر پەرىن ۹۶ – ۹۷.

- ديسان چەند ريزەك ژوى ھۆزانى ل گوڤارا مەتین، ھژمار(۹) بەلاقبووینە و ھەر ل سەر ناڤى سەيدايى نەمر (صالح يوسفى).
۴. گوڤارا مەتین - ژمارە - ۳۳ - خولا سيى - حزەيرانا ۱۹۹۴ - ھۆزانەك لىن ناڤى (بیرەوهریا خەندقاندا چار پەھلەوانیت پيشمەرگەيىن كوردستانى).
۵. گوڤارا مەتین، ژمارە ۳۱ - ۳۲ - خولا سيى - نيسان و گولان - ۱۹۹۴ بپ - ۶۰ - ھۆزانەك لىن ناڤى (فيروون و زانين) ھاتىە بەلاڤكرن.
۶. رۇزناما پەيمان - ھژمارە ۶۳ - ۶/۱۲ - ۱۹۹۶، ھەڤەيشينەك ژلايى نڤيسەر (رەشىد فندى) ڤە دگەل ھۆزانڤانى ھاتىە كرن و چەندىن پرسىيار و دان ستاندىن دگەل ھۆزانڤانى ھاتىنە كرن.
۷. گوڤارا كاروان - ژمارە ۱۸۸ - ۱۸۹ - ساللا ۲۰۰۴ - لىن ناڤى ھۆزانڤانى سالىن چلان - ھەيدەر مەتىنى، بابەتەك ژلايى (عبدالرحمن بامەرنى) ڤە ھاتىە بەلاڤكرن.
۸. گوڤارا پەيڤ - ژمارە ۳۳ - بەھار ۲۰۰۵ ژ چرايىن رەوشەنبىريا كوردى.
۹. ھەيدەر مەتىنى و شورەشىن بارزان . ژ بەرھەڤكرنا د. فازل عومەر و ژلايى ئىكەتيا نڤيسەريىن كورد ڤە ھاتى يە چاپكرن.

دیوان

هه و النامی کتیب

هه‌و‌نا‌مه‌ی کتێب

ئەف چىايە بۆمە ملکہ
 بۆمە کوردە ھەميا جاکە
 رابە چاقىت خۆتوزکە
 ئودلى خۆقەد نە کولکە
 تودلى خۆقەد نەھيالا
 ئەف فەلەک ياب شيل و بيلە
 چەند خۆرت و لاؤ و جھيالا
 ل بنگەھا تە بونە پيالە
 ئەو مەتينا ل دۆرا گوندى
 کانىيت ئاقى ل گویزا جندى (*)
 ئەو کە لا ئىقرستەھنىدى
 وەكى وى توبەژن بلندى
 ئەف چيا کوبۆمە خاکە
 ئەو شەمالدان و چەراکە
 ل ناکدننى خۆئاشکراکە
 لاوى زەند پيالا توراکە
 چەند لاو و تۆلاز و مييرا
 ئوخودان شالوک و بييرا
 ل ناکھەمى تەکیا ئودیرا
 وان خودانکە شىپتى شىيرا
 وان ھەما وەک خەزم و خالا
 چەند خودانىت شەپک و شالا

(*) کانیهکە و سەيرانگەھەکا خۆشە ل ھنداڤ بامەرنى، دکوشا چيائى مەتيني دا.

د گهل ههمی جوتیار و پالا

بوننه هه فگور وهك هه قالا

ئهی چیا لاییت ته هاتن

شبتی روژی ئه وهه لاتن

د گهل مهتینی ب خه باتن

بو ته گوری و خه لاتن

ب قی ته رزی ئه م یی دبینین

بی خه بات ئه م قه د ناروینین

دارا ئه آزادیی دی چه یینین

خورت و سه ریه ست دا ب مینین

هه و النامه ی کتیب

وهلات

وهلاتى مەتە تورەنگىنى
توژى وەك ھەندى و چىنى
مەدا بووتە مزگىنى
مە مەرگ گۆرى دا تو بىمىنى
بىرا وەرەل دەف مەن روينە
ئەقى ھەزەنى تو بخوينە
بزانە كانى ئەم كىنە
كو ئەم كورد نەشى ئارىنە
نى ئەم كوردىن خەودان ئاقىن
خەودان بىزۆت و پىنگە ئاقىن
بۆرى دىتەنى ھەزار چاقىن
بۆ كوردستانى ئەم تەقەن
بۆقى ئاخى خەودانىن ئەم
ژىزىرى تەكەلا دەمەم
بۆوى دى خەمەتى ئەزكەم
چو جارقى رىكى نا بەردەم
ئەى بىرا تو بچىيە كىشە
چەند نەھال دۆل و دەلىشە
ئاخا كوردە زىر و زىشە
رابە تەب كىلە و بپەشە

خەندەکا بکۆلەه و جۆکا
 دگەل برا ژدۆست و سەرۆکا
 ئو خودان تەفر و شالۆکا
 بۆشۆلی بگرە بەرۆکا
 ئەزوتو ویل پشەت میزی
 دا نویکەین ل خو دوجار هیزی
 کەسی دویربیت ژ ئەقی ریزی
 دی هەلکەین ل بن پیا تیزی
 برا خو بنیاسە تو کوردی
 وەرە دەرمانکە قەسی دەردی
 بۆ گوریکنی یی مەردی
 خوینا خو بریژە سەر عەردی
 مەتینی بەس گۆتەنا بو من بیژە
 ئەزی دگەل تە برا ژ میژە
 خووی و خوینی توو بریژە
 نانی خو ب دەستی خو ب پیژە
 کوردستان تو بو من ماکی
 بو من باب و برا و کاکی
 کەسی دوژمن بو قی خاکی
 دی لی کەین شپتی ئەژدەهاکی

جهژنا بهاری "نهووز"

خاس وهختی زقسـتانی
بوو دهم ل ئادار و نیسانی
گولیت سۆر کهتنه کاملانی
کچ و کور چۆنه سهیرانی
لاو و جاناج کار کربوو
بو جهژنی ئاگر هه لکربوو
کاری په ریا تهوان کربوو
هاتن کهتنه جدیدانی
جدیدان کرل سه رئاقا
میرو ژن وهک بویک و زاقا
لاوی ب رهخت کچ کلێ دچاقا
کهلابدین گول ل دههمانی
ل ئاکره و مه ندهلی و زاخو
ژن و میـرا زوخهک دا خو
ب جلیت نوی کر کاری خو
داوت گـرت چـونه دیلانی
قان لاوا قان شهپک و شالا
بهرچه م و نیشان و خالا
وان پیروز بیت بهژن بالالا
رهوشا قی چهندی جیهانی

مزگینى بو ههمى ئازا
 ههمى خورتا و خیر خازا
 ستران بیژا و خودان سازا
 ب هونهر بن ئهقی دانى
 ئهقرۆ جهژنا ناه چیانه
 سرت و زیرهك ئهق گیانه
 قهقهه ب و دهنگى كهوانه
 بهیانى وهختى بانگ دانى
 ژ كهیف و خوشیا نهبون ماندى
 گول و نه سرین ئهوان چاندى
 خودى ئهق بهررک نهخشاندى
 جزیرى و ئورمى و وانى
 ب گول زارا چول چ نهخشاندى
 بلبلال ناه باغا خاندن
 بهرى و مازى خودى چاندن
 کاژ و بیمک داریت کهزانى
 ئهقان خورتا کربو کارهك
 ههمى ئیک دهنگ و ئیک زارهك
 وان پیروز بیت ئهوتدارهك
 پلنگن ل نیشا مهیدانى
 بده پیش مهرگا مزگینى
 وهرن شیرییت کیلهشینى
 دا پیکشه ئهم فهکهین خوینى
 فهکهین تولا خزیرانى

ب نـاقى يـهـزدانى نـاقـدا
 دارا رزگـارىـ وان نـاقـدا
 ب خوينا ميـرا پاشى گاـدا
 بو خاكي چـونه سهـميـانى
 بهـرپـهـريت كـهـفن درانـدن
 دوژمـن و نوکـهـر برانـدن
 زهنگليـت نـاشـتـيـ هـزانـدن
 خهبات پيـكـشه لـشى ژيـانى
 گـازيـا دوسـت و برانـه
 قـهـدرى نـاشـتـيـ تو بزانـه
 ل مـهـتينا كـر بـوشـهـهـيـانه
 ومـرن بچـيـنى هـهـقال كـانى
 ومـرن پيـكـشه بچـيـنه رانيـا
 دا نـوى دانـين نـهـقان خانـيا
 بـكهـين سهـيرانا سهـر كـانيا
 ل دهوك و سهـرزيـى و ريـزانـى
 بـرا نـهـوروزا رهنگيـنه
 سـتران و پهـستا بو بخويـنه
 ومـره ل كوردسـتـانى رويـنه
 ل نـهـوروزى و هـهـيشا گـولانى
 چـهـند كـور و كـچ بـكهـن كـارى
 هـاـقـيـنى ومـرنـه قـى وارى
 بـدليـت خـوش نـه ب زوردارى
 كـهـسى راسـت وان خهـلات دانـى

به فر حه لیا عه رد ژێ رهش بو
دهقی مه ژ که نیا خو هوش بهش بو
کوردستان سور گوله گهش بو

شه مالکیت ناشتی خو هوش بهردانی

شان چولا وهره ببینه
که سک و سور و ئال و شینه
ههره ناه دهرسا بخوینه

ل وی فه راشینێ و زوزانی

که هک جان ناه لی نه وروز بو
به ژن بالا و سه رقلوز بو
دلی لاوا بو و ئالوز بو

که ره م کر هاته ئه هیوانی

هه ما هات و چو گو فنه دی
بازن زیرن ته ژێ زه نه دی
ب دهنگی خو هوش دبێژیت به نه دی

سه ترانیژ بو ل شه هیانی

که ره م کر چوو سه ری چه مکا
ده ژینیت جو تی مه مکا
دلی لاوا دا به ره قکه کا

مه ژیلانک ته یرن بهردانی

ددانی و ئی مه راری بوون
دوو مه مکیت و ئی هه ناری بوون
دوو چا قیته لاوا تهاری بوون

ژ به ره دیه می و شه فهق دانسی

كچا كوردا گه لهك جانه
بو جانيئ شبتى پهريانه
بو لاويت كورد ساهميانه

سورگولا هه يضا گولانيئ

چهوا هات لبه مر مهدا بوري
ل گه رده نيئ مه رجان و موري
چه ندي دوژمن بونه گوري

خودانا تيتو و گردانيئ

ژبه روي جانيئ هه مي ده لالن
فه قير و پورو و عه بـدالن
هه مي گاق و ده ما دنالن

بريندار كه تنه كـولانيئ

ژه ناقيت لاوا خووين به ردا
وه كي بويكال پشت په ردا
خه زالا عاشق و مه ردا

نيچيرقان ئه فرۆ هوين كانيئ

من گوتئ وهى تو چه ند جاني
كه لاقيئ ژال عه سه ماني
په ري يان كچا كورداني

گوتئ خه لكا كوردستانيئ

گولا سورم ل سه ريئ شارا
خه لاتم ئه زه زار جارا
بو پيش مه رگه ي گوري ل وارا

ب تشه نكي يان ب شه شخانيئ

مه دا نه وروزی مزگینی
دی پیکشه چین نه فی حینی
دگه ل برایی هیدر مه تینی
ئه م گوری بو کوردستانی

سلاڤ بۆ پيشمهركا

ميرچاكي و خورتى و سالاڤ و قهدير
بۆ پيشمهركى ئازا ئويى تيرمهمر
بۆ كهسى چ جاروى چهك شورنهكر
ل شهري دوژمنى وي دل بوو كهفر
سالاڤا بكنه ئههى دوست و برا
بۆ لاويت ميرچاك ل سهرچيا و گرا
ئهويت خوكرينه شهمالك و چرا
بۆ قى مللهتى ئهوان ريك قهكر
چ بيزم برا تهگههر بيرسى
هندهك جار تير گهلهك جار دبىسى
دوشهك و نشين تهراش و كورسى
ژ بهرقى مللهتى دل تىرى قههر
وهختى سهرمايى ل بهر چهه و ئاقا
نهساخى زور بو و ئيشيت هناقا
شير نهبو دايكى بۆ كورى ساڤا
خارن و جل و نان كهسى بۆ نهبر
دايك و داپيركا بچويكى ل مى
باليفك لبن سهرى بوو تهخا چلى
بهلى وان هيشى زيدهبوو ل دلى
جهرك ئازا و خورتى بوو زيدهتر

چەند ژن و بچوویک وان شەقییت تارێ
 ئول شەقییت چەریا باران لێ باری
 پیشمەرگه یییت هاتن بو ببنه هاری
 لێ ببنه خودان وان شەقییت عەور
 بو شەری شەفا تو شیری سالی
 ئول ئەنیا شەری هەریی چاقلی
 دوژمن هاتبوو وەك خەرزێ كولی
 بەلێ ژ ترسانە باب مانە كور
 ب نائی وەلاتی ئەو سویندا دخون
 شیتی پلنگا بو شەری ئەو چون
 ئو سەریی بلند وەك پیرەمەگرۆن
 ناترسن ژ مرنی لێ بوونە بكر
 وان ژ سالییت بەری دەرس بوخو گرتن
 خودان شەشخانە و برنوییت كورتن
 وەك پەزی كویشی چەلەك ئو سرتن
 بو كوردستانێ رۆناهی هەلكر
 حەلەبچە و زاخو، مەندەلی و بارزان
 چەند پیر و تۆلاز بوونە پەهاهوان
 بو ئەقی خاکی بوونە زیڕەشان
 وان ب خەباتا خو مالاەت هشیاركر
 ل سەریت قان چیا و نەمال و ناقل دۆل
 تەننگ ل سەر ملی پیخاس و سەركۆل
 ب رۆژی شەركەرن ب شەقی كاروشۆل
 خودان مەهیب و شالۆك و تەقر

مهتینی دبیژیت ئەڤه چەند ساله
بوڤقی مالهتی ئەو بوونه پاله
بو شەرو جەنگا رۆستەمی زالە
ژینا دوژمنی لی کریوو ژهەر
بو زیرهڤانی ئەو بهوش و هزرن
بلاگەل بهین تی بزوکرن
پیشمه‌رگیت دنی دەرسا ژتە بگرن
یی ناشتی خاستی تە شەردگەل نەکر
عوبه‌یدی نەهری دەرسەک بو مه‌دا
مالهتی ئەزا سلاق بو تە دا
ل چیا یی مه‌تینا تە دەنگ لی ڤەدا
بژی ئەی برا حنیربوو تە کر

بهارا ب شل و مل

ئەه ی بهارا تو هاتی یاب شل و ملی
مه بهری خودا چیا ب چاقیت زلی
هاتن پیشمه رگه بازو کال سه ملی
ژ فیشهک و رهختا هه می ییت خه ملی
خورت و شهنگ هاتن هه می دوست و هه قال
چهند کچیت جان هاتن و لاویت ده لال
مام و پسمام یی ب چهکن چهند خزم و خال
وان شهقیت چریا قهتاندی ل بن چولی
خویشکا کورد هات یا زیرهک بو ئه و زهری
چهندا خورت و یا چه لهنگ ئه و جان پهری
پارزینی نانی ئه و دبهتن بو چه پهری
ل نفاق باخا تو سولینا سورگولی
ئهف سهاله هه یفا ئاداری ل مه هه لات
مزگینی بو ته هه زار جارا وه لات
لاویت کورد هاتن دا مه رگی بکه ن خه لات
ماشه ئلا هاتن وه کی خه رزی کولی
دی وهرن پیرو جه حیل چهند میروژن
ئهف شهقا تاری ل مه بو روژا روهن
دا کو ئه م ژی شنوی بخوین سهوکا ب دوهن
سهیرانا بکهین خابیری و سهه رگولی

تښهنگا من

تښهنگا من تښهنگا من
تو بو من لويلى تهنگا من
هه قال و دوست و شهنگا من
تو هيښيا من دو دهنگا من
تښهنگا من دو دهنگ لينه
فيشهك هه رگاڤ تڙى تينه
ئوره خيت پاكيتا سينه
بزانه كانى بو كينه
بزانه به نه يارينه
نه ياره هر شپتى مارينه
شبتى زركيتكا بئارينه
ئوش يلكا لى بشارينه
بو من نه وهه رده ما هويشى
دى پيكمه راقا په زكويشى
بو من پارا تو چه ند پويشى
وى نادم ب چه ند زيرو زويشى
چو جارا بى وى ناروينم
دوژمنى دى پى مـرينم
سـينگى لى كونكمه مـدرينم
بنيـاتى دى لى بـرينم

ژدهنگی وی دوژمنی گریه
 ئاگر باران چ لی کریه
 کهسی لهر سستیرکا وی زریه
 سه داسهد ئه وه ههری مریه
 تشهنگا من بکه شه ری زی
 ل نه یارا بسستینه هی زی
 دبی زارن ئه وه وه کی کی زی
 ل بن پیا تو وه لکه تی زی
 تشهنگا من بو من بنکه
 ل سه پانا جهرگی کونکونه
 نی ئه وه کرمه کولی سنکه
 نه هیله ئه وه وی هنجهنجکه
 تشهنگا من تو بو من به
 بو من باب و برا و ژن به
 بو زوردارا تو دوژمن به
 ل چاقیت وان تیر و شوین به
 تووی دهرمان بو قی ژاری
 شه مالدانی بو زرگی اری
 خلاسه که ی قی گه لی ژتاری
 بو ئیک و دوو بکه ن هاری اری
 دا رابم زوی بکه هم کاری
 ل گه ل پاله ی ئه و جوتیاری
 ل چیا و بهرچه هم و رویاری
 نیچیرا گورگ و ههفتیاری

ل گەل ھەقال و دۆست و یارا
گورمە گورما جان بیزارا
بو ئارمانجی ل سەری شارا

خەلەت نابیت ھزار جارا

ل داوہتا قان خورت و جانا
ل دەزگرا ئوژئینانا
تقەنگا من بو نیشانا

دی کونکەت ھەردەمی داننا

تقەنگا من ئاسن شینی
ژئامیدی بو نسبیینی
وانی و سەبلاغی و میردینی

ھەقالا وان بە بوژینی

مەتینی تول ئەفی مەرگی
دی نەخشینم ب خوینا جەرگی
ناقئ خوہ ل سەر ئەوی سورگی

دیاریا من بو پیشمەرگی

ئاشتى

بژين ئه‌ى برا ژينا ب براىى
بو ده‌ستگرتنى نه ژيک جو داىى
سه‌ربه‌ست و ئازا پيکشه ب ته‌ناىى
چ جار به‌رنه‌دهن هوين وى ده‌ليشى
دلخوش بن پيکشه ل بازار و سويکا
سه‌يرانا بکه‌ن ل باخ و حه‌ويکا
بکه‌ن خله‌تا زار و بچويکا
به‌سه‌گه‌ف و گور قوتان ب چويشى
ئاشتى يا خوشه‌به‌لى ب راستى
ئوب هاريکاري نه ژيک گوهاستى
پاقژيا دلا مه‌ ژ خودى خاستى
نه ب چه‌پ و چيرا و حيلاهه‌ک رويشى
خودگه‌ل ئيک و دوو نه‌تنگژين
خوينى ل ئيک و دوو نه‌ه‌رژين
زه‌نگليت ئاشتى بگرن به‌ه‌ژين
فه‌له‌ه و موسلمان و دگه‌ل کريشى
ئيزدى و فه‌له‌ه دگه‌ل موسلمانا
ئاڤاکه‌ن خانىاد دگه‌ل خه‌سته‌خانا
ده‌رمانا چيکه‌ن بو ئيش و ژانا
ريکا ئارمانجى نه‌هيننه‌ بنيشى

پیکڙه رابن هوین هه می گاڤا
ئو شوینا گه فا بکهن سالاڤا
ل ئیک و دو هه ردهم وهک بویک وزاڤا
سه ربه ست و بنه نه سه رنشی

تو بو دهردی خو چیکه دهرمانی
بو قی مله تی هه رتو خودانی
خه باتی بکهن بو نیش تیمانی
پاله و جوتیار بن بگرن.....

برایا ب سه نگه ئه ق کوردستانه
ئه ول سه رملیت مه وهک دار ملانه
ئه وه ده ستکی گولا بو مه هه میانه

ناهیته کرین ب چه ند زیرو زیقی
خورت و چه له نگ بن هوین هه می وهختا
دلا پاقرکه هه ن ژدره و سه هختا
ل ئاشتی گریه دن خه نجه رورهختا

هه رل به راهی بن نه گرن دیقی
پیکڙه هه قال بن میروژن
چه ند دایک و داپیرک لاوژا بیژن
بو وان تفالیت مه مکا دمییژن

دل گهش بن وهک گویت کیقی
خوین ریتن به سه بومبه په قاندهن
خه باتی بکه نه کیلان و چاندهن
خمه تا ئاشتی و لانهک هژاندهن

دا بیده را خو بی ترس ب پیقی

مهتینی دبیژیت فهکن بهرپه‌ری
پیلن ب ئیجاری کوشتنی و شه‌ری
که‌پروکا پیکهن ل جهی چه‌په‌ری

بو هافینگه‌هی ب خوشی و هیثی

جهژنا بیدهنگ

۱۹۴۳-۳-۲۱

بیست و ئیک هه‌یفا ئاداری
شه‌رگه‌ها وه‌ختی به‌اری
ژه‌یلینا ته‌یره‌اتنه‌خاری

بلبل و که‌و دکه‌ن که‌باری

ئه‌قرو جه‌ژنا ناه‌چیايه
ل من کو‌فان و قه‌هر و تايه
نی وولات یی ژیی که‌جودايه

من له‌وا خوشی نه‌مايه

جه‌ژنی تو بوچی بیده‌نگی
نی دلی من ژقه‌هرا په‌نگی
ئه‌هی خودی ما هه‌تا که‌نگی

ئه‌هم بمینین ل سه‌ر قی ره‌نگی

جه‌ژنا مه‌ ده‌نگ وی چ نینه
وه‌ختی وی باران بارینه
نی هه‌می رونه‌ک و گرینه

ژبه‌ر کو‌فانیات دوژمنی نه‌

ئه‌هم ئیدی رونه‌کا ناریه‌ژین
دی سه‌رودیت ئاشتی بی‌ژین
بو ئازادی دده‌سه‌ت دریه‌ژین

نانی خوب ده‌سه‌تین خو دی‌یه‌ژین

ل نـاڤ خـهـرـیـبـیـا ل گـوـنـد و شـاـرا
 ئـهـم و هـکـی فـهـقـیر و ژـاـرا
 ئـهـم ب دزیکـی چـوـینـه وارا
 جـهـژـنا مـه ل نـاڤ چـاـر دـیـوـارا
 جـهـژـنا مـه یـا نـهـپـهـنی بـو
 شـبـتی دـهـنـگـی نـاڤ دـهـنی بـو
 بـهـس چـیا هـهـر یـی بـکـهـنی بـو
 پـر لـویشـی و کـانـی و بـهـنی بـو
 گـاڤـه کـه بـکـر نـا ئـیـلا هـی
 عـهـوړی رـهـش بـچـیت بـیتـه سـا هـی
 جـهـنـگ و شـهـر بـبـنـه تـهـنـا هـی
 ل کـوړ دـسـتـانـی بـیتـه شـا هـی
 څـان لـا و چـهـنـد بـیـک و زـاڤـا
 ژـی دـهـیـتن بـیـهـنـا گـو لـاڤـا
 نـیچـیـر څـانـی دـهـسـت دا دـاڤـا
 دا بـچـیـته نـیچـیـر و رـاڤـا
 زـۆم و گـوڤـه نـنـد و فـهـراشـیـن
 کـهـسـک و سـوړ و زـمـر ئـال و شـیـن
 بـلـبـل و پـوړ سـیـسـک و شـا هـیـن
 چـیـکـرن و ان کـۆلـک و هـیـلـین
 څـان ژن و مـیـرا چ رـاڤـا
 چـهـنـد خـوړت و لـا و ل خـو نـاڤـا
 مـل ب مـل و ان پـیـکـښـه گـاڤـا
 ب خـوینـا خـو ئـهـڤ ئـا خـه ئـاڤـا

چه‌ند چیا ب دهه‌به و نه‌هنگن
 ل هنداڤی قازو قوونگن
 کورد هه‌می شیر و پانگن
 بو وولاتی ستوین و سنگن
 ئه‌و چه‌کیت خو قه‌د نادان
 خورت و زی‌ره‌ک په‌هاله‌وان
 سه‌ه‌گشان و قه‌ه‌ه‌مان
 بو کورد ستانی خو دان
 ئه‌ی کوردین رابن نه‌ روین
 چاڤا زلکه‌ن نه‌ نقینن
 شان چیا بکولن بچینن
 ل ناکه‌ رما دهر سا بخوینن
 ئه‌م چ جار ژیک جودا نابین
 هه‌ردی وه‌ک خویشک و برا بین
 د گه‌ل مه‌تینی د ئاشکرا بین
 ل سه‌ر چیا شبتی چرا بین
 ئه‌ی برا کورد تو بزانه
 کوردستان ده‌ستکی گولانه
 ل سه‌ر سه‌ری میرو ژنانه
 ئه‌و داخازا مه‌ه‌مانه

تیبینی:

۱. ئەف ھۆزانە من یا چیکری ل ۱۹۴۳/۳/۳۱، دەمی شەری جیھانی یی دوی، ھندەک برادەریت دەفەرا بەھدینان گۆتە من، داخازا گەنجین بەھدینا یە، کو تو ھۆزانەکی چیکە ی بو جەژنا نەورۆزی. چنکو وان ھۆزان نینن ب زاری کرمانجی بەھدینی... ئو پشتی من زانی کو ئەو ئاھەنگ دی ھیتە کرن ل مالا دوو برادەریت کوردیت - دزەیی - جەوھەرکا نەبی ل شاری (ئەزەمییە) ل بەغدا و دی یا نەپەنی بیت. ل بەرقی چەندی من ناخی وی دانا (جەژنا بی دەنگ) ھندەک برادەریت کوردیت سوریا، نە رازیبونا خو دیارکر، کو بوچی بی دەنگ بیت. من ژێ گۆتی دی بقی ناخی خوینم ئان ئەز نا خوینم. ما دەم مە ل ناخ چار دیوارایە. دی یا بی دەنگ بیت. ل سەرقی چەندی من خواند. ئەو ھەردوو برادەر ژێ ھەفالیت من بون، خودی ژێ رازی بیت (عمر مستەفا) دەبابە (تەر تەوفیق) یی ستران بیژو دەنگ خوش
۲. دگەل بەلاقبونا قی ھۆزانی د روژناما پەیمان دا، وەك ئاگەھداریهك ل سەر داخازا ھۆزانقانی دگەل ھاتیە بەلاقكرن ((ھندەك ژقی شعری د دیوانا سەیدا (سالح یوسفی) دا ھاتیە و ل سەر ناخی وی بەلاقبووویە. ئەوا ھیژا - عبدالسلام میرزای - ل ساڵا ۱۹۹۱ی دەریخستی. ل بەر پەرین ۹۶ - ۹۷.
- دیسان چەند ریزەك ژوی ھۆزانی ل گوڤارا مەتین ھژمار ۹ - بەلاقبووویە و ھەر ل سەر ناخی سەیدایی نەمر - صالح یوسفی.

گول و بلبل

بلبل: های گولی گولی گولی
بلندی شل و مانی
جزیری ههتا بلانی

مه سلاقه ل عهردی توی

گول: بلایا های بلایا
زیره قان ل باغی گولا
ئاواز خوشی قان دلا

ژمه بییه ئیش و دلا

بلبل: تو گولی تو گوله ژوری
وهک رویی پهریا تو سوری
بیهن خوش ل چیا ییت ژوری

هه رئه زم یی بوته گوری

گول: بلایا تو یی ده لالی
توی کسه ک و شین و ئالی
ل سه رتاک من تو دنالی

نی تو بو من خوش هه قالی

بلبل: تو گولی تو گول شه لیلی
بو کچا بهرچه م و خیالی
بو لاوا نارمانج و کیالی

بهس دلی وان تو نیهیلی

گول: بلبلی جان ما تو کانی
دەنگ خوشی هه‌یقا گولانی
دا پیکشه بچینه سه‌هیرانی

هه‌ه‌گورین ل ناه کوردستان

بلبل: تو گولی ل چیا یی مه‌تینا
توی داخا ازادل ئه‌ه‌تینا
ل بهر کوفیکا خوین شیرینا

بیهن چوو ته‌یریت هیلینا

گول: تاکێ من بوته هیلینه
بو مه‌تینی تو بخوینه
ب ئاوازا سه‌ه‌بری بینه

دەنگی ته‌یی خه‌م ره‌قینه

بلبل: تو گولی یا بیهن خوش
یا شنوی یان یا ئه‌رگوش
وه‌ک بویکا تو پوه‌رده‌پوش

ده‌سه‌تکه‌کی ب چه‌ندی دفروش

گول: ئه‌ز گولم وه‌ک بویما جانم
گوری من بن هزار خانم
ئه‌ز فرۆتنی قه‌د نزانم

بو سه‌ه‌ری لاییت کوردانم

هاڤينا چيا

رؤژەك هـاڤينى چـۆمە زۆزانـا
ريکامە بـۆرى لـ نيشا بيسـتانا
لـ بن داريت بهرى و مازى و كهزانا
لـ سەر کانييت تهزى لـ بن وان هـلانا

وهرن ببيـنن هاڤينـا چـيا

هاڤينـا چـيا وهرن ببيـنن
لـ سەر قان کانيا بيهنهکى روينن
ئەو دۆست و برا خو تيبگههينن
نى بۆقى خاکی خودان هەر هوينن

پيکشه لـ نافـ بکەين كهيف و شاهيا

بکەين سهيرانا لـ سەر قان رويبارا
لـ بن داريت تيا و خه ملا چنارا
ميرچاک و خوړتى ئەوه يال وارا
ژبيرا وان ناچيت مالهت چ جارا

دى بۆ گۆرى کەن پيکشه وان ژيا

ميـرگ و چـيمەن و بيسـتان و رمزن
چەند جە و جوخين و رويباريت مەزن
چەند کەريت بهرخا و کافر و پەزن
لـ بهر وان رويبارا ئو دبەزن

وان مەخەل دا بوول بن داريت تيا

ئەف پەز و گاران بەردانە قییری
ششان و بییری هاتنە بەر بییری
جوتیار پالە چۆنە سەرگییری
نی خیرا خودی ئەوہ یال وییری

بۆ دل پاقتیا و تیگەششتیا

ومرن دابچینە نفاق وان حەویکا
ل بنی هزیرا و سیفا و هرمیکا
ل نفاق رمزیت تری و خوخ و حلیکا
وان سەقییت تری برن بۆ سویکا

سەقییت رەشمیوی و خوخ و هرمیا

کوردستان خوشە ل نیفاقی دنی
بۆ هاقینگەهەمی هەمی دا بچینی
پیکشە هوین هەمی میرک دگەل ژنی
برا تۆل وییری نامینیە ب تنی

کورد هەر هەقائیت خودان ئاشتیا

ژنا كورد

ژنا كورد ژنه يا ب تووره ژميژ
كابانيهك هيژا نان و كاده پيژ
يا ب كهزي و بسكه و پرچهك دريژ
زورا پاقره ژه ئوب روژي و نقيژ

هندهك ژقان ژنانه خویندهوارن
بهلي بوشولي يي ب كارويارن
بو دهست و تبالا خودان كريارن

مه حفيرا چيدكهن خودان دروارن

دگهل ميژي و براي زوي دكهتن كاري
ئوبو رينجهري يا دگهل جوتياري
ب جوتي دنه خشينت سينگي بهياري

داب ئاشتي و خوشي تيربخون پاري

دگهل رهزقاني دچيته نافرهي
سهروشيت و وي شهكر بسك و كهزي
ئودگهل شاننا بييره ل نافرهي

هندي كابانيه يا نيچيرفاني

دگهل دهمي سپيدي هيژ ستيرل تهسماني
دگهل نقيژي دهيته خارژباني
دابو ميژي خوب پيژت ناني

سپیدی زوی ئەو دکیت مەشک وئاشویرکا
 ب شۆلن وەک میریا ئو کونزفیرکا
 دگەرن ل ناڤ چەمال ناڤ میرگ و زیرکا
 ژێ دکن سیسکی سۆریازی و سیرکا
 ئەو هاریکارن بو ئیک و دوول ویری
 دگەل باب و برا دچیتە سەرگیری
 ل جوونی قوتانی یا دستارهییری
 یا تەشی ریسە ئو دچیتە بییری
 ەندەک ژان ژنا دچنە مەکتەبا
 یا ب دەڤ و ئەزمان شپتی لەولەبا
 یا ب کاری دریز ئو خودان عەبا
 گاڤا تە دیتبا دڤیا دگەل تەبا
 خاندن یا باشە بەلی ب تۆری
 نە ب لیلاق رووسی ب دەڤ و لیڤ سۆری
 ەوین ب ەونەر بگرن ئەو سەری ژۆری
 بو نیشتمانی خو بکن گۆری
 ئەی خویشکا دەلال تو ژنەک باشی
 تو کەزی و بسکا قەد نە تراشی
 ئو خو نە هیالە ل هیڤیا مەعاشی
 شۆلکە دگەل پالا ەەرە سەر ئاشی
 رەوشا کابانیا تە ئەو ل قی دنێ
 وەختی ەلکەتنی شەری دکەت ب تنی
 ل دوژمنی دگریت دەرۆکا و کونێ

ل شەپ و لیکدانان ئەوژی یاب شۆلە
 چەپەرا ددانیت یا خەندەک کۆلە
 بو خوینقە کرنی هەریاب تۆلە
 برا و میرو کوربوونە سەر قۆلە
 زیڕەک و فەهما ئەو ل خانەدنی
 ئو دکەتن تەقن و نەخشی شویننی
 یا شەهرەزایە ل چەک داگرتنی
 وەک کچا فیتنام تۆپ هەلگرتنی
 ژنا کورد ژنە زیڕەک و شەنگە
 یا گەردەن زراف و کار سەدرەنگە
 بو شولێ نەخشی یاب ناق و دەنگە
 توب زیڕی بکیشی پتر یاب سەنگە
 بو ناق و دەنگی ژنییت کوردان
 ئوبو جانینی ژێ چەند بیژی دجانن
 دبەژن بنەدن چاق رەشە روحانن
 مەرای ل دەقی نە کو ددانن
 بزەند بازنن ئو کەزی رەشن
 هەر گاق دەق و لیف بو کەنی دبهشن
 هەردو روی دسۆرن وەک کولیکیت گەشن
 دیمێ وان سپەهی ئو شرین لەشن
 مەتینی گۆتی تو گەردەن کیلی
 ل ناق چالیت گولا تو گول شلیلی
 خودان هونەر و فەندک و فیالی
 بو عەقلی و جانینی هەقلا دەیلی

وهختی کهرهه کته دهیته ئه یوانی
دا د گهل هه قالا بچیه سهیرانی
وهک بویکا دگریته چه مکی دیلانی

سه میانا لاوا ننا ف کوردستان

فیريون و زانين

يا فه ره بزانی چ دبیت ل قی دنی
بوونه هاریکار میړک دگهل ژنی
هه می ب عه شق و دل دچن بو خاندنی

کچ و کور پیلن دا پیکشه بچنی

فه له و موسلمان هه می مه زه به با
پیلن دا بچویک بچنه مه کته با
دا ل هه می عه ردا خاندن هه ره به با

قه له م و کتیب هه رگاڤ دگهل مه با

سپیدی زوی رابن ئو بکه ن کارا
خورت و زیره ک بن وه ک هه می جارا
مه کته با دانن ل ناڤ گوند و شارا

فیرکه ن خاندنی فه قیر و ژارا

چهند مه لا و مرید قه شه و شه ماشه
بیژنه بچویکا خاندن یا باشه
یا بی زه حمه ته و یا به لاشه

ب ده سته کی قه له م یی دی ره شاشه

می هڤه ئانی ده لال و هره بیینه
بچویکی ت کوردا چهند ژیهاتینه
نی هه وجهی گو تنی و مه دحا نینه

ئه و ب خو دزیره کن تیگه هه شتینه

شاگردی زیڕهك بخوبكه نوبه
 چهند شولیت خراب تو بیژی توبه
 ب شهق و رۆژ بخوینه و هه‌ریی هوبه
 گوهداری بابی و سه‌یدایی خوبه
 تو دگه‌ل فه‌لیتا چ جارا نه‌ روینه
 فایده‌ی ته‌ناکه‌ن ته‌وله و دومینه
 چنکو ئه‌فا ناچ خیرتینینه
 ئو هه‌می وه‌ختا دهرسا بخوینه
 قان دای و بابا توب خودانگری
 ب شهق و رۆژ زه‌حمه‌ت یا ب ته‌فه‌بری
 چ تشتی جان دیت ه‌زرا ته‌گری
 وان عاجز نه‌که‌ی هه‌تا تو دم‌ری
 سپیدی زوی رابه‌ کاری بکه‌ بله‌زی
 هه‌ره‌ مه‌که‌ته‌بی غارده و ببه‌زی
 باش دگه‌ل بابی شولکه‌ل ناقره‌زی
 دگه‌ل خال و ماما هه‌ره‌ به‌ره‌په‌زی
 تول ناقدوله‌تا بگه‌ری قی ده‌می
 ته‌یاره و ساروخ پاپور و گه‌می
 ب خاندنی دانان ئه‌فه‌تشته‌هه‌می
 دا ژنوی تو بزانی قه‌دری قه‌له‌می
 ره‌حه‌تا دایی وی ل قی.....
 دایی که‌یف خوش بیت سه‌یران و عه‌یدا
 ل ناقه‌قالیت خو ئاشکرا و په‌یدا
 قه‌دری دایبابا بگریت و سه‌یدا

وهختى ياريا دكهن بچويك و زاروك
تو بهرى خوبدى چ دجانن دخشكوك
حهژى دكهن گهلهك دايباب و دادوك

فيقيى دنيايى روى دسور شهماموك

دايكا عهيايى ب توره بخودان كه
نه دهليني خو لى گران كه
جليت سوروزم چيكه ل بهروان كه

سهري لى بشو پاقژو جانكه

كچا كوردى ژى وي شل و ملى
سهرو چاقدگهشن وهكى سورگولى
تهزوى ژبير ناكم ههر چاقي من لى

توژمن سل نهبه شرين كاكي

تهى كچا دهلال زيهرهك و شهنگى
دگهل دايى شولكه پاقژبى دهنگى
تو بو خاندنى ب قيمهت و سهنگى

كهيفا مه بته دهيت بشى كارى و رهنگى

تهى كورو كچين گوه بدن حهيدمى
هوين بو خاندنى ههرهه رنه بهرى
دا ههوه ههميا خير بچيته سهري

ل مهكتهبى د زيهرهك ئو لپشت چهپهري

فیربون ل ئازادیی ١٩٤٥

های دا بخوینین دا بخوینین
کچ و کور پیکڤه بخوینین
دا کوردس تانا رهنگین

خورت و سه ربه ست بیینین

ل ده می مه کتبه ب قه بینی
وهرن پیکڤه دا بچینی
دا ل خو خوش کهین قی ژینی

کچ و کور ل ده ف ئیک رویین

چه ند ژن و کچ و کورا
چه ند باب و خویشک و برا
ل سه ر چیا بنه چرا

کوشتنی ژناق خو هلیین

زهنگل لییدا وهرنه ژور
هویین هه می لاو و بس پیور
ب جلیت پاقر کسک و سور

ب جمل و دلیت ب ژوینین

بو ده می دهرس خاندنی
بخوینین میړک دگهل ژنی
ئه هم ژی وهک گه لیت دنی

رابنه سه رخو نه روینن

ماله تیت دنه بیینن

دگهل مه تینی بخوینن

دارا ئه آزادیی بچیینن

گوندى سىقت سۆر و سىقه جانى

خارنا وان سىقال كچا دكهن جانى

ل ويىرى د ئهرزانن وهختى گرانى

دا بچين تشيشى و چهلكى و هرورى

كهلا قومريى وهك چيايى توري

زنارا كىسته ئو گوندى نذورى

ببرنج و گهنم وان كرنه زورى

ل ويىرى نهمايه نانى كرورى

وهرن بىنين خابىرى خىرى

رينجهرو پاله ئهون يى ل ويىرى

نى بو كىارى ئهون دكهن حنىرى

جوتيار دگهل ژنى چونه سهرگىرى

شقان و بىرى هاتنه بهربىرى

وهرن دا بچىينه كانى بهلاقى

وان چهमित فىقى يى ل بهروى ئاقى

بيهناس سورگوليت گرتى خوناقى

پىكشه د گهل دوستا دابچىينه راقى

كويشى بو قهلى، كهو بو پهلاقى

باعه در و شىخان پيده و ئهتروشن

ريبار و ئاقىت وان گهلهك دبوشن

ئهو دهخل و دانى ئهرزان دفروشن

جانيت كرىشا بويكه پهرده پوشن

ل ويىرى هاقينا خهو گهلهك دخوشن

بـاژـیـرـی تـا کـرـی زـۆـرـی بـ ئا قـا رـه
د بـهـر دا رـو بـیـا رـه یـی بـ دا ر و بـا رـه
تـژـی حـلـیـک و سـیـف و هـنـا رـه
و هـخـتـی تـو بـچـیـی ژ دـو بـر قـه دـیـا رـه

بـ رـۆـژـی یـا هـو بـیـنـه بـ شـهـقـی یـا سـا رـه

دا بـچـیـنـه رـه و انـدـز و بـا رـزـان و گـلـا لـه
هـه مـی بـو و نـه ئـیـک ئـه و خـزـم و خـا لـه
خـو دـان خـه نـجـهـر و تـشـهـنـگ و شـا لـه
بـۆ قـی مـلـلـه تـی ئـه و بـو و نـه پـا لـه

حـنـیـرا مـهـز ن دـل یـی زـه لـا لـه

دا بـچـیـنـه بـیـی و نـیـر و هـ و رـیـکـان
ئـه و ژـی شـۆ لـکـهـر ن جـۆ تـیـا ر و شـمـان
بـیـت بـو و بـیـنـه خـو دـان حـه و بـیـک و بـیـسـتـان
کـرـۆ رـیـت گـا رـسـی بـو و نـه نـا زـکـهـنـان

خـو دـانـیـت زـه قـیـا، رـه ز و دـه خـل و دـان

و هـر ن دا بـچـیـنـه جـهـی شـه مـدـیـنا
ئـه و جـهـی پـهـزـی و هـه سـپ و مـا هـیـنـا
جـهـی پـهـنـیـر و کـه شـک و هـنـگـشـیـنـا
خـو دـان نـیـشـشـک و پـیـسـتـهـر و بـیـنـا

ئـه و جـهـی لـا و ئـو خـو بـیـن شـرـیـنا

هـهـر نـه شـیـر و انـه کـفـری و بـا و هـنـۆـر
خـو دـان مـا هـیـن و هـه سـپـیـت شـیـن و سـۆـر

سیاریت مهیدانی تۆلاز و بسپۆر

خودان تۆهنگ و وەرور و ساجۆر

ئەو بو میهژانا قەدگرن زۆر

وهرنه حهلهبچه دا توو ببینی

قووی قەرهداغ توو ب دار و گوینی

وهی دهریه نیدیخان توو چهندها هیینی

ل وییری دجه مینن نیفشک و رینی

گویرییت هه وره مان یان هنگشینی

وهرن ئەم پیکشه بچین قی جاری

بچینه ئەزمه ری ئو سه رچناری

بیهنه کی ل دۆکان هوین روینه خاری

بکهن داوه تی بیژین هه ی ناری

قەخوین شه ریه تی بکیشین جگاری

وهرنه شه ه قلاوه و سه ه لاهه ددینی

بگه ری ئیشاریا توو ئەهوی حینی

دا توو وان ره زییت فیقه ی ببینی

ل ناه بیستانا توو دهرسا بخینی

رۆژییت دوشه مبی ئیشارییت ئینی

وهرن هوین برا چهنده دوست و هه قال

بچین ره وان دز سو یلاقا بیخال

ل بییری و شژانا بوو گاله گال

تو خو دیریژکه بالیفکی بده پال

ته نه قییت ئیدی توو بزقریه مال

وهرن دا بچینه نفاق چیا ییت ژۆری
حائی ئۆمهراڤان یا لسه سهر سنۆری
دا بزانی کانی چهنه ندا گهۆری
چونکی نه مایه زۆرداری و زۆری

خورتییت وهلاتی خو کربوو گووری

برادهر وهره تو باش بنییره
ئهف چیا چه لخته بهرۆژ و شکییره
دار و بهرزیقی کهقر و ئاخ زییره
کیریت و ئاسن پرگاز و قییره

یی باوهر نه کهت ئهو دین و هییره

هندی مهتینی ل نفاق دوست و برا
مه دحیت وان چیا چه و ریبارا
هه بهیتا چیکه م سیسه د ههزارا
هه زیه تره سه دهزار جارا

ناهیته کهرین وه لابل پارا

ته خلیتیت خارنی

د گهل دۆست و برا دی هیم و رینم
بهحسی خارنی دی بو وان خینم
چیتره بهحسی خه لکی ئەز بینم
ل کهسی گازنده و حسیب من نینه

زاد ههمی دخۆشن بو کهسی برسی
ئول ئیمناهی و تو نه ترسی
دی شبتی به قلاقی خوی نانی بترسی
تیر بخو و شوکرا خودی تو بینه

په لاق یا خوشه دگهل ههمی ئافکا
ل سهیرانییت چیا ل ئاف و دهرافکا
ل گهل کابانییت جان گهردهن زرافکا
تیر بخو د گهل وی تامی ژی بینه

ئه گهر ساقاری تیشتا ته ئه و بیت
دقیت ئافکه کا خوش گوشتی قه له و بیت
ل شوینا ئافی ههر ماست و دهو بیت
تیر بخو پاشی پالقه ده و روینه

عهیالی گوته دایی و داپیری
که له پارچا خوش مه هه ریال بیری
دقیت نان گهنم بیت و نانی ته نیری
ئاف گوشتا ب دوهن باش لی بره شینه

هـندەك كـوتلكن ئەهۆیت مـیسـلی
یـی ب نـاق و قـیمە ب دـوینگی هـلـلی
ئەهون خۆشـتشی و کاکـکیـت دلی

ترشی و کەرەفسی و پیشازی بینه

ئو خـارنە کـا دی نـاق لی قەیلوکە
یا پـردەرمانکە ب پیشاز و نوکە
ل سەر بروینە خاری لی بکە بەروکە

کوتلکیت قەیلی توژیک بژینه

سولتانا هەمیا هەر دوغەقاییە
کاکاکا دلی خۆشیا دەقاییە
قان ژن و میرا ژئیک دوورەقاییە

هەمی میهقانییا تووی دگەل بینه

دی ل مالی لیئن هەندەك جارا نیسکا
عەیا ل دور و مریا وەك بابەلیسکا
کەقچکیت وان پیکشە یین ددەن کریسکا

هشیار بە مەعدی ل خوە نە درینه

گـولـی ئەهۆی ژی جار جار چیکە
گەلەك یا خۆشە برا حەژیکە
توروینی داخ پیچ پیچ لیکە

هەقال دوشاقە یان هنگشینه

شلا برنجی یا ب بەقل و دوهن
نە گەلەك یا تیر و نە یا روهن
بو مرقییت پیر ئەو دبنە جوهن

ئو بو نەساخا هەر ئەهۆی بینه

خارنا گارسی دەستا ژێ بەردە
 زك دبیتە هەمان جەمال و فەردە
 فایدی تە نادەن گاشل و پەردە
 تر و فس خویشکن دبێهن گەنینه
 خوشتقیهەکا دی نی هەر کیپاری یه
 زەبلوق و ریشیک ئاڤکهەکا بکاری یه
 ب راستی برادەر گەلەك خوش پاری یه
 تو ناڤی خودی ل سەر سفری بینە
 هەندەك خارنیەت دی کوتلکیەت شامی
 وەرە خێشەکە ژێ بگرە تامی
 گەلەکا نەخوی بکەقیهە سەر قامی
 هەوجەهێ حسیبی هژماری نینه
 دانقوتاب هەستی هەندەك جار بینن
 د گەل سەر و پێپکا ئەوی ب کەلینن
 تو و ژن و عەیا ل سەر سفری روینن
 وەلە و هەندەکا یا ب دلی نینه
 تەشربیا خوشە یا بگوشت و هەستی
 تو بو خارنا وی سەرخۆش و مەستی
 کەچکی پاڤیژە ئورابی ب دەستی
 دەوی و پیشازی ترشی دگەل بینە
 ئو خارنەکا دی هندیکهە ماشه
 بو گەلەك کەسا یا خوش و باشه
 حەژی دکەن یین پیر مەلا و شەماشه
 دوھنی و پیشازی بو باش بقەلینە

جەمەکانیا خول سەر ماسیی قەدە
 ژ بەروکی بخو ئو نە تیکشەدە
 بو خارنا ماسیی نەمرا تە سەدە
 هشیار بە ھەندەك تژی ھەستینە
 چەند پیخاریت خوش بیژە من کانئ
 قەیماخ و سەرتوی و ماستئ قازانئ
 ژاژی و پەنیریت پیستا و ھەمبانی
 ئو ھیک و ئارخافک خوشتر تەحینە
 دل و گولچیسکا تو فریکە
 دگەل میلاکا رەش دسیھلئ دا چیکە
 پیژازی و دەرمانکا گەلەکا لیکە
 ل دەف گرزا نانی تو ھەر روینە
 ھەندە تەشتیت دی یا خو قەشارتی
 کەباب و مریشک گوشتئ قەشارتی
 ھەژی دگەن دگەل نانی پاتی
 ل ھەمی سەیرانا فان تەشتا بینە
 ئیپراخ ژی دخووشن پیتر کەلەمی
 دی مەدحا لی کەم ب شعرا و قەلەمی
 ل دۆرین قازانئ دی کۆم بین ھەمی
 بیھن ھاتە تە، پاتکی ب خورینە
 کوتلکیت بچوویک ئەوویت ساقاری
 نی ئەو خوشترن ژ ئافکی و گزاری
 کەرەفس و قوراد گیایی بەاری
 دگەل باجانکیت سور سفری ب نەخشینە

نه بیژن ترشک من یا ژبیرکری
خارنا (مهتینی) ژدل من ههژیکری
یی ههژی نهکته خودی ژنک بری

بو میهشانیت خو هه ره ئهوی بینه

گازندیت خانەنشینا

۱۹۹۴ - ۲ - ۷

ئەزدی کەم بەحسی چەند پیرەمیرا
ییت مەقەعد خودانییت خیرا
سەیداییت هەمی قان هەلبژیرا

دەرس دگۆتەنە خەلکی ل تەکیا و دیرا

ئەو هەمی پیکشە دبی حال و گیژن
دپیرن و سەرسیپی ب روژی و نخیژن
ئو بوو ئیک و دوو گازندا دبیژن

گۆتندا د دلی دا دی هەردەریژن

ئەو هەمی پیکشە ل ناڤ گوند و شارا
وەکی فەقیرا یی ل بەردیوارا
جزدانکا خالی یە ژپارە و دینارا

ل پیش چاقییت خەلکی و هەمی نەیارا

کانی هەقالییت هاریکار کانی
هوین چەند خیرخازییت کوردستانی
حەق و حسیبا بکەنە میزانی

هەرنییک باهرا وی هوین بیژن هانی

داکوی فەقیر باهری وەرگریت
خارنی و دەرمانی بچیت بو خو بگریت
عەیالی رويسە جاکا بو بدریت

دایی تەنا بییت ژبرسا نەگریت

برس قههره و ترس دههبی مهزنه
 شهرف ل مه هه ميا وهلات و ژنه
 ئەق چەك و تۆپه يا مه بو چنه
 هه ر حالئ نهخۆش ئەو باهرا منه
 ئەم يئ لخوا دزقيرين پيلا ئەم برين
 دل پيرى كوڤان و ئاخينك و برين
 ييت پيرين نهشيين چه كا هه لگرين
 دا ژ معاشئ خو پتر و مرگرين
 دهردي نهخۆشه ژارى و فهقيرى
 مادي چ ليكهين بينهفسا عيرى
 دلي مه دچيته سه رتويى و شيرى
 د گه ل چايئ بخوين سه وكيئ په نيرى
 نه مه رهههتي يه، نهخۆشى و خهوه
 عه يالي مه يه چه كدار ل نكه ههوه
 پيشمه رگي زيرهك تو بيژي كهوه
 رزقه كي حه لال داخازا مه ئەوه
 يئ تيژي ئاگهه ژيي برسي نينه
 ئو ژ دهرامهتي هه مبان دخالينه
 هه ره مالا خو لدهق ژني روينه
 دهور و ياسينا ل عه يالي بخوينه
 خه ونيئ من ييت خۆش دهركهتن وهنه
 ژارى و فهقيرى هه قاليئ مه نه
 خارن و نان و دمو بو مه دزيده نه
 ئو ترشك و په لاق بو ئەهويئ هه نه

ئەو خودی مەزن ل سەر مە بلندە
دزانیات خارنا مە ساک و کونندە
وی یا دایە مە باهرا مە هندە

بەس پر بیژی گۆتن و گازندە

(مەتین) ی گۆتە متهقاعدا

ئەم ییت قەدەریوین ئو بوینە جودا

ئەو داخوازا من یا ددلی من دا

ل مە ببیتە خودان یی مەزن خودا

بویکا بههدینا

ب خوشی و نه خوشی ئەف مەرگه بۆری
ب سەر مه دا هاتن زۆرداری و زۆری
من بهری خودا قان چیا ییت زۆری

من دیت تیک هژیان چەند عەرد و عەسمان

من دیت پەریهك جوان ل ویری دیار بوو
ب جلیت ئارمویشی یا ب کار و بار بوو
چەندا ب تدارهك یا کۆفی خار بوو

یا بهژن بلند چەند بیژی یا جان

یا هەستی سەفک شەبەتی شەفرکا
دەست و تەبلیت وی وەکی شەفرکا
جانا سەمەر قەند عەجەم و تورکا

گەردەن پەرزێریاقوویت و مەرجان

چەندا پیگۆتیە ب جانی و نامویسی
شەوقا وی قەدا وانی و بەدلیسی
روینە خاری سەر عەرشی بەلقیسی

هەر بۆتە دباشن کورسی و کەسەرەوان

نی تو سۆرگولی ل ناڤ باغی گولا
توژ مه درەشینى کۆقان و کولا
ئاڤا حەیاتى و ملحەما دلا

تە روهن کەرن گۆقەند و زۆزان

ژ عهسمانی بلند تو هاتیه خاری
 بهژن بلند وهکی سپینداری
 ددانیت دهزی وهکی دندکیت هناری
 پیڤه عاشق بون نهجنه و ئینسان
 دی وهره نیزیک بوچی ژ من دویری
 بو جانیی سههله ماله لایئ جزیری
 و بوشرینی هه ر شه کروشیری
 تویی خوشتتیا چهند گهنج و لاوان
 خوزیا وی کهسی ل رویا بکهت خیشا
 رامووسانیت خوش ژوان دهق و لیڤا
 خوشترن ژ تامیت هر میک و سیڤا
 خال و نیشانا مه چاق پیشه مان
 حه وایی چ کر ئه وی جار هکی
 ئادهم سهردا برسهره سیڤه کی
 ته خه لک سهردا برسهره دیتنه کی
 مانه بی رۆزی و نشی ژ و ئیمان
 وهره گاقه کی تو بکه که ره می
 دا چاقا زلکه م بهری خوب ده می
 یا ماقولتره ئه و ژ زینا مه می
 بره و مژیلانک بوون تیر و کهفان
 من گۆت هه ر توی رهوشا دنیایی
 ئو بو جانییا خوه وهک زوله یخایی
 ب چهند حیلا ئیسف نه هاتبوو رایئ
 ههتا کو خودی ئی بوویه خودان

تو بو ما قویلی لیهیلا عامری

بهس بهژن و بالا ژوی زیدهتری

شبتی مهجنوونی ته ل خورتا کری

ئهقان جهحیلا ب رحم به بو وان

هندی تو بیژی جانهك دهلاله

گهردن یا زراف دی بیژی خهزاله

دوست پیشه دین بوون ئو چهند ههقاله

ژچهك و خرخالا خهملاندی و گران

عهبلا عهنتهری یا رهش ئهسمه ره

ژینا ههردوکا مه ههمیا ژیه ره

ههچی ئهف بویکه دیتی عهنته ره

ل هیثیا وی ههمی مانه بی ژقان

نه یا قهلهو بوونه یا زراف

سؤلینا گوئی و یا پرخوناڤ

ئهو سینگی بلند یی بیهن گولاڤ

حورییت عهسمانی چاقییت وی کلدان

ئهف خودی مهزن ئهم بهنییت وینه

وی یا چیگری ئهف خوین شرینه

هندهك ژی کرییت وهك كهکمینه

هند دههستی سشك هندهك ددارگران

ههرتو جانتری ژچهند بیک و زاڤا

بیهناته خوشتر ژههمی گولاڤا

روناهیال دنی و قان ههردو چاڤا

خوزیا وی كهسی لی بیته میهقان

رەوشا قان گولا و کولیکیت چیا
یا سرت و چەلەنگ وەك پەزکیشیا
هەچیئ دیتی وی دەر حال قیا

خۆبۆگۆری کرب جەندەك و گیان

(مەتینی) گۆتی بویکا بەهیدینا
بەس ل دلی مە بکە ئیش و برینا
چ عەردی بچینی نافی تە ئینا

چەند لاو تۆلازبون دین و دیوان

ب دەنگەکی بند وی جابا مە دا
وەك شەوقا رۆژی روناھی ل مە قەدا
ل قی دنی کەسی نەختی من نەدا

نافی من بزانی ئەزم کوردستان

کوردستان

تییگههن چینی و یابانی و چهرمه‌نی
دهله‌ی و پاریس روما و له‌نده‌نی
چه‌ند عه‌ره‌ب تورك و عه‌جه‌م و ئه‌رمه‌نی

ئه‌م خودانین ل قی جهی دوزمن ئه‌زبه‌نی

ل بارزان و وان و حه‌له‌بچه و ئورمی یه
ل سه‌ر چیا می‌روژنا وان گازی یه
ما دم ئازادی نه‌بیت ژین بوچی یه

جه‌ به‌هه‌شته هه‌ر ژسه‌ری هه‌تا بنی

خابیر و سیروان هه‌ردوب گازنده‌نه
بوچی بن ده‌ستی و به‌نی باهرا مه‌نه
بوچی نه‌ سه‌یران و شاه‌ی و که‌نکه‌نه

بینه پاله به‌سه که‌شخه و مه‌زنی

روبیاری و هند گازی کر روبراری زیی
دوزمنی دقیت ئه‌زه‌شک بم تو نه‌هیی
به‌س دی مینم ئو تو سکری که‌هره‌بیی

ئه‌زل کوفری تول ئامیدی و درگنی

هه‌رنه سه‌ر چیا ییت بلند کاج هه‌یه
نی به‌هه‌شتا سه‌ر زه‌مینی هه‌ر ئه‌قه‌یه
به‌س یا مایی بو دوزمنی نه‌ بو مه‌یه

سیف و خوخ و هر میک، هژیریته ئه‌رزنی

ئەى هەقال ھاقینا وەرنە ناڤ چیا
 ل بەر چەم و سەرڤان رووبار و کانیا
 سەیرانا بکەن دگەل لاوو جان و پەریا
 فێقیی فردهوسی و دنی دی ژى چنی
 کوردستان ھاقینی خوش ھاقینگەھە
 بو مە ھەمیا خوش واره یا ب دالەھە
 نی برا ئەو یا مەیە باش تی بگەھە
 یاریی خوش ئاڤا تەزی شەریەت و ھنگشینا منی
 کوردستانا ل قى دنی مای بی خودان
 ئەو ھەمیا پر بوونە دەرد و کۆڤان
 ئەم یین بوینە وەك پەزی بی شقان
 دوژمنی مایە تیدا ئو ئەرنی
 کوردستان توی رەوشا دونیایى ھەمی
 یا خودان بەخت و ھونەر ئو کەرەمی
 چەند جنیک و بیستان ورمز فێقی ل چەمی
 دای و باب خویشک و برا و ژینا منی
 کوردستانا مە تیدا ئیک گەلە
 پر مسلمان ئیزدی یان ژى فەلە
 ل بن چیا ب کولن دا دیار بیت مەسئەلە
 پر گاز و کبریت و زیرد گەل ئاسنی
 ئەى برا ھندی ل دنی تو بچی بگەری
 دی چی سەر ھلبی ل نەخۆشیا ئو شەری
 دی خو بینى تەیرەکی بی شاپەری
 دی زڤری جارەك دی ھییە مەوتنی

ههیدەر مهتینی شاعری ل ناڤ ئان چیا
کوردستان ته ب عهشق ودل هه ره ئه و قیا
ئه و فهراشین و کولیک و گیا
پشتی که عبی تو قیبله گه ها منی

ئاشتى داخازه

ئەي خودى مەزن تويى مە دىنى
حالى كورد تىدا پىكشە قى حىنى
قان دەردىت مرنى پىكشە ژناق مە ھەلىنى

دا كو بدوير كەفن ژئەقان شەر كەر

ما مە بۇچنە ئەق تۆپ و چەكە
مروقيت دلساخ ل ناق مە زىدەكە
خودى قان كوردا ب ئاشتى ژىك قەكە

كىم بيت خودان چەك وەرورەرا

كوردستانا مە بىك پەردەپوشە
تەناھيا ب راستى گەلەك خوشە
ئەق ئاشتى لدوور مە بيت چار گوشە

بەسە ئىدى مە شەرل ناق چەپەرا

ما ھەتا كەنگى ئەق تنگىزىنە
ل ناق چەل و چيا كوشتن و خوينە
دى ب چاقى رحىمى دنيايى بينە

بە خوشى جامىر دگەل برادەرا

ئاشتى يا خوشە بەلى بمىنىت
بىستان و زەفيا جوتيار بچىنىت
شاگردى زىرەك دەرسا بخوينىت

دى بنە دختور دگەل ئەفسەرا

یّ گازی مه دکهت مه حمیدیّ حه فید
بو ئیک دو بینه خوشمیر و مرید
هوین چهند پیشمه رگه خوشمیر و عه گید

بهسه ئیدی شهر کوشتن ب خه نجه را

بو ههمی گه لا ناشتی داخازه
ملا هتی ب ناشتی یی سهر فه رازه
چه کدار پیشمه رگه و ئەهه سه ربازه

بکه نه هاقینگه هه ههمی چه په را

ناشتی هیخی یه بو ههمی گه لا
ل نک موسلمانا جو هییا و فه لا
ئارمانج ته ناهییه و شه ره به لا

ئهم یی ل سهر به ختی نیشتمان په روم را

یا فه ره پیکشه خویشک و برا بین
بو ملا هتی خوه ئاگرو چرا بین
ل نک خه لکی دنی دا دناشکرا بین

ل نک ههمی خودان بهخت و هونه را

ئەو ھۆزانییت نە بە لافکری
ومن ژ دەسنقیسا دەریخستین

رابە توژی خو قی را بگه هینه
 پیکشه فی ربینه خاندنی و چه کا
 کتیباً بخوینن ل نیفا خه نده کا
 قه له مژی شو ل دکه ت شپتی فیشه کا
 مابو زیره کی شته چیتر کینه
 تو بکه خه باتی ئو هی زژی ژ خودی
 نه وه ک لیوازا مینیه ل بهر گدی
 حه قی قی ئاخی رابه تو بدی
 پاشی بیهن بده پال شه ده و روینه
 برا بی بزاقه ت بیهنی نه ده
 لشی ژینی براستی ریکا خو شه ده
 چنکو بو خورتی نمراته سه ده
 دیروکا نه هرؤی قه که و ب خوینه
 بابو باپیرا وان کربوو خه بات
 جار روژ ئاقا دبو هنده جارد هه لات
 بو کوردستانی گیان کربوو خه لات
 ئو چوند قه هرمان گوری کرینه
 وان بومه هیلان ئه شه شوینواره
 چه ند گوری کرن هزار هزاره
 بازارانی نه مرد نا قدا دیاره
 ب ئیش و برینا حنی کرینه
 چه ند کو فانو ئیش و برین لوان هه بوو

بەس تەرس و رەقەین وان لادلی نەبوو
نئی ئەهف بزاقە ژ بەر من و تەبوو
چاقیّت خو قەكە و خو تی بگەهینە
چوند بابو باپیر وەك شیرا دلویران
وان دوژمنیّت خو لێن پیا هیـیران
وەك گەنج خەلیلی وشەری چلدیـیران
کریارا ئەهقان بیـیرا خو بینه
دا د گەل مەتینی پیکشە بچین ئەم
ئەم ژی وەك خورتیّت قەلاتا دمدم
دا بو شەهیدا مزگینیـی بیـەم
هەرد گەل مەد ساخن ئونە مرینە
پارتا دیـمـوقرات یا کوردستانی
گازیە ل پیشمەرگە ی ئەفرۆ تو کانی
شـپـتی پانگـا وەرە مەییـدانـی
عەرد و عەسمانا بخوینی بنەخشینە

رحا نۆكەرا ھەلكیڤشین ژبەنی
 چەندكوردوعەرەب لڤو ببە خودان
 پێشمەرگەو لەشكەر بچەندەكو گیان
 بو قی عیراقی ھوین ببە شقان
 پینگاڤیت پیکشە و جان لگەل جان
 چەند لەشكەر و گەل وەك میرامی ربەن
 لەشەری دوژمنی وەك شیرا شیربەن
 ژمەلەتیت دنی ھوین دەرسا فیربین
 بو پێشكەفتنی خودان حنی ربەن
 گوندصوتن بەسە یانژی خوین ریبتن
 بەسە شەری رەش ئو توپ ھاڤیتن
 شاگرد بخوینیت ھندی بشیتن
 شیری دەیکا خۆ بچوویك بەیتن
 بەر بەستۆ خووش بکەین سەیرانا
 ئو بو ئیکو دوو دەرمانکەین ژانا
 ببیتە شاھی ل بییری و شقانا
 جوتیار و پالە بکەن پلخانا
 دا سینگی عەردی بچوا بنەخشین
 قان میرگوزەڤیا بکولین بچینین
 دا دەخلو دانو تیتنی بچەمینین
 مەکتەبا دانین دەرسا بخوینین
 چەند لاو و جەحیل بچنە سەیرانی

سەرخابیری و زیی گۆلا وانى
پیکشه کچ و کوربگرن دیلانى
نى سهيران دخوشن لنافکوردستانى
داوهتى بکهين لناقا وان حهويکا
لبن خه ملا کاژا ئوتوى شه مبيکا
دهنگى سترانا و کهنى بچويکا
ئهم ههمى پیکشه دگه لباين خوزيکا
هه قال يا خوشه بمينيت ئەه رهنگه
ژيتا ب ئاشتى زورىاب سسهنگه
ئهم ههمى شۆلکهين پیکشه درهنگه
ئاستهنگيت زورن نه ئیک ئاستهنگه
دا پیکشه بژين ئهم بسه رفه رازى
ئود گهل مهتيني دى کهينه گازی
چهند کوردو عه رهب ژيکودو درازى
يى کير هاتى بيت دى کهينه قازى
خودى ئەه ژينه بومه بمينيت
ئوبه ندى ئاشتى کهس نه بزدينيت
پاله شول بکهت جوتيار بچينيت
شاگرد ژى بيترس دهرسا بخوينيت

حهيف و مخابن

١٩٩١

كانى لاوييت خورت كانى جانه ژن
هه مى ژقيري چوون ههيف و مخابن
چوونو مشهخت بوون وهك دهورى بهري
چوونه غهريبيا لناق تۆز و گهري
بچيك يى ل مى دهست لسهر وهرورى
كهتنه نهخوشيا لناق بيانيا
حهيف و مخابن
مهندهلى و ئاكره ههتا دهوكى
ئهق چهلو چيا بوو وارى توكى
بوچى هوين بووينه وهك تهپكى و گوكى
بينهال ههوه بدهن ئولبن پيا بن
حهيف و مخابن
دوژمنى جهرك و هناقيت مه صوت
وهكى گورگى هار دقيت هه ر مه قهرووت
ئهق دهحل و بيشه وان كرنه بزووت
چهند دارييت فيقى وان مشاردا بن
حهيف و مخابن
ئهقه چ قهومي بوو ئاخريزه مان
ئهق گوند و باژيرد قالا و بى خودان

ئەف باشی و قەنجی تیکدا بوونە حیلە
 درمو بوو باشی و راستیا رمزیلە
 زاخو و قەلعه دزیاره و تهویله
 بوونە کاقله گوند سووتن و د خرابن
 حەیف و مخابن
 کریار له کیم بوو ئونهما خەبات
 بوو تاریستانی ئورژنه هەلات
 مه چەند بیر کۆلان ئو ئاقتی نەهات
 بوویە بەهرا مه ئەف بئیرا بی بن
 حەیف و مخابن
 بوچی د خرابین د گەل ئیک ئشی جەهی
 عەردی لبین پیت مه بوو تەقن و هەری
 لخوا بوونە خودان چەند فەله و جوهی
 بوچی ئەهی برا هوین وهك وان نابن
 حەیف و مخابن
 یی بەحسی مه دکەن خەلک لەهەمی عەردا
 مه دنیا پویچ گرت ئو دین مه بەردا
 لەو جە دوژمنی گرت خو لسهردا
 ما حەتا کەنگی دی د ژیک جودا بن
 حەیف و مخابن
 فەرغو جوداهی هندی له هەبیت
 باهرا دایبابا بوو منو تەبیت

چهوا دى دوژمن ئىدى ژمه قهبيت
 خهلك چوون سهر چيا هوين لىن پرا بن
 حـــــــــــــــــهيف و مـــــــــــــــــخـــــــــــــــــابن
 دوژمنى براند كرىار ئو كرن
 ئەه قلاوو تولاوان چ لى كرن
 هنده كيت تيرن هند ژبرسا مرن
 ئىدى چ جارا مه تول قهنا بن
 حـــــــــــــــــهيف و مـــــــــــــــــخـــــــــــــــــابن
 گول ئو كويلكا وان رهنك لى نهما
 ئەه قچهل و چيا بوون لىسى خه ما
 چهند كول و كوڤان بو منو ته ما
 ئو لىهه بيانىا مه چاڤرانا بن
 حـــــــــــــــــهيف و مـــــــــــــــــخـــــــــــــــــابن
 ئەه و سالىت بهرى ل باژير و گوندا
 لسهر روى شينو گه لى باندا
 قان لاوو جانا بهژن بلندا
 خوشى و سهيرانبوون ئو نهؤ نا بن
 حـــــــــــــــــهيف و مـــــــــــــــــخـــــــــــــــــابن
 لسهر زى ئو صپنهى خابىرى خىرى
 جوتيار د گهل ژنى چوونه سهر گىرى
 شقان لىهه پهزى بىرى لىهه بىرى
 نهؤ په نير و نيشك مه نا بن

حـهـیـف و مـخـابـن
 لـسـهـر و ان رويـيارا لـبـهـر ئـاـقـو چـهـما
 خـوـشـی و سـهـیرانـیـت پـیـکـشـه د کـر هـهـما
 کـیـثـریشـک و کـیـثـی سـیـسـکـو کـهـو نـهـما
 کـا گـورگ و دـهـبـه کـول و ان درـا بـن
 حـهـیـف و مـخـابـن
 قـان دـهـحـلـو بـیـشـا چـیا و نـهـالا
 جـهـی پـهـز کـویـشـیا ئـاـسـکـو خـهـزالا
 کـهـس تـیـدا نـهـمان گـونـد مـانـه قـالا
 خـودان چـوو ژ قـیـری دـوژمـن تـیـدا بـن
 حـهـیـف و مـخـابـن
 گـزیر لـسـهـر چـیا یـی د کـهـتـه گـازی
 مـیـزان خـهـلـهـتـبوو خـار بـوو تـهـرازی
 یـی نـه خـوینـهـوار یـی کـریـه قـازی
 تـیـدی مـهـحـکـهـمـه دـی بـو دـزا بـن
 حـهـیـف و مـخـابـن
 پـر بـیـژـی ئـهـقـرۆ بـرا (حـهـیـدـهـره)
 پـشـتی قـی چـهـندی مـا مـه چ لـبـهـره
 بـلا نـهـمـینـن نـی مـرنا فـهـره
 تـا رۆژا حـهـشـری د نـا قـهـبری دا بـن
 حـهـیـف و مـخـابـن

كهوی روباد

١٩٧٧

روبادی هیلین چیکریوو ژگیای
ل چیایی مهتینا ل (چهپهری پاشای)
ئهو تهیری تازه خودی مهزن دای
یی ب صهبره برا من ژدل یی قیای
ئهی روباد و مره هه ئهقی حینی
صهبری مه هه میا پیکشه دا بیینی
هندی ته بکوژن دی هه رتو مینی
دی د چهپهرا دا سههر بلند خوینی
روبادی فردا چوو ئهقی جاری
بلند بوو دادا چیایی شینگاری
دیت چیایی بتنی روینشتیه خاری
بدهنگه کی نزم د کهتن زیهماری
چیای گوت کهوی صهبری من ئینا
دی مه دحا لی کهم ئو ئافه رینا
هه ره زوزاننا وان فهراشینا
سلاقییت من بو چیایی مهتینا
روبادی دادا چیایی سهه فینی
هنه دا ش هه قلاوه و سهه لاهه ددینی
دونیا بهر فرهه دی لویری بیینی

د گهل دۆستا ته دقیت هه لویری رویتی
 روبادی فردا پو چایی قه نیدیل
 یی بهژن بلند پیچه کی پشت خویل
 چه ندیت سه را چووین ده بابه ئوزیل
 چه کیت ئه نفالئ و به در و شه رحه بیل
 روبادیت خوینیت ل چایی شارانیئ
 لسه رجو و جوخینا به رانبه رکانیئ
 ئه ف دوزمناهی هه می ژنه زانیئ
 دی شه ری مه که ن به ری به رده قانیئ
 هه می نیچیرقان دوزمنیت وی نه
 چوره حم و مروه ت د لیدا نینه
 چه هند دا ف و ده ری وان چه یکرینه
 حه یف و مخابن وی نه برینه
 نیچیرقانه کی ف هه کرن ده ری
 ئیکی دی ب جفتی یی ل پشت چه په ری
 ئیکی دی ژی هات یی سیاری که ری
 رکامی که وی دانا پشت به ری
 می که وی درکی دا کره چیزه چیز
 ئه وی چا ف په حنا بی شه رمو ری ز
 یی نیر گولی بوو گر دژوار و حیز
 هات که ته دا فایئ شکه ستی و غلیز
 ل هه ریر و باتاس چایی خانزادی

روباد لجهييت خوڤش تو هه ره دادى
 جهى سهيرانا و قهبرك وكادى
 تو لويى بخازه بو خو مرادى
 روبادى فردا چياييت زيبارى
 چوو بيرا كه پرا ده مى بهارى
 قهقهه با ويه سهه رى وى دارى
 لويى زى فردا چوو چيايى گارى
 روباد سهه گاره تختهكى د بينيت
 لويى تيت و دچيت ئو هه رى دخوينيت
 د بىژى بيركه ره تهقنى رادچينيت
 هندهك هيلينيت بيانى د بينيت
 گوته هه قالا نه ز بو وه دخوينم
 نى نه زى بلهزم لقيى نامينم
 فان كوكاب نكلى دى هه رفينم
 هنگى ژقيى دچم نه فان نه بينم
 ل ويى زى فردا كه لا قومريى
 وى كه لا بلند هيش ريى كه نه بريى
 وهختى پاييزى ئو هه يشا چريى
 يى لبهه ششانى كه په نى هريى
 روبادى فردا چوو بو هندين
 وان زوزانييت خوڤش وى هه وايى هين
 دى ل ويى ساخ بن چهند ئيش ويرين

یئ پرریقاسه و کهنگریت شرین
بهفرا گران کهت ئو کهو د رهقسی
فردا هاته خارژ چیا یئ پیرسی
لبهر چهه و ئاقا بی دهنهگ مسمسی
یئ ل جهی د گه رییت ماشا و گارسی
زقستان یا هات هه یقا کانوینی
نیچیرقان پیکشه ییت کهن نه خمینی
بؤراقا کههوی وهرن دا بچینی
چوون سه رییت چیا ئو رابه زینی
راقا کههوی هات لی کر بوو باران
روبادی د بیژیت وان گه فیت گران
ئهزم به گاهرو سه رهوکی ئهقان
بو کوردستانئ بهس ئهزم نیشان
دارا بهرری گوت روبادی دینه
ئهو بتنی نیشانا قان چیا نینه
تو دارا کاژی لسه گری بیینه
ئهف چیا تژی پهزیت کویشی نه
ل روبادی خوری ئهو دارا مازی
لبه رهوژی ژووری یا د کهته گازی
ئهه دی شکیاتی بهینه نک قازی
شاهدییت منن من و ته رازی
دونیا بو رهشی سه ری بهاری

بوو بیست و ئیکى هه‌یقا ئادارى
مه‌تینی گازیه ئسه‌ری زنا‌ری
نه‌ورۆز پیروزیه‌ت هه‌ره‌ قی‌ جارى
روبادی ش‌رر بوول چ‌یایی ش‌رینی
هنداڤ بارزانی وی فه‌راش‌ینی
ل وی‌ری ژى نه‌ما چ‌وو ک‌یاه‌ ش‌ینی
دا بخوول وی‌ری چ‌یکه‌ت هی‌ل‌ینی

چار چرا دۆست و برا

۱۹۹۲

ئەزدى كەم بەھسى ئەندەك ھەفگورا
ھەمى ئەندامن دگەل شۆرەشگرا
دەست گىرىت ئىكن براستى وەك برا
د خورت و شۆلكەرن ئەو ھەمى حىنا
ئەزدى ديار كەم كا ئەقە كىنە
ئەندەك پالەنە مېرىت شۆلىنە
ئەندى جۆتیارىت زەقىا و رەزىنە
سەيدا زى يى دگەل شۆرەش گىرىنا
جۆتیارى د بىژىت ئەزم پەھلەوان
چىكرنا منە چەند رەز و بىستان
تۆقۇزى من ھاقيت نوک و دەخلو دان
ئەز شۆلا منەل گىرا و دروينا
ئەزم دگەل ژنى ئو ھەمى زارۆك
خودان مەھب و مرجەفكو شالۆك
مە باش چىكرن چەند جۆخىن و جۆك
شۆلكەرىن بىكشەل گەلەك نژىنا
نى من يىت چاندىن ھەمى دار و بار
مژمژە و ھرمىك ئو خۆخ و سىپىندار
سىف و توى شەمبى ھژىرو ھنار

قهسپ و پرتسه قال حولى مېردينا
 ئەزى شۆلكەرم بشەقى لسەرگىرا
 ئەفدە خالو دانە من هەلبژىرا
 من بىرە ئاشى و تازە هىرا
 دا نانى بخۆن د گەل چا و تەحينا
 پالەى لى قەدا ئەى برا جۆتیار
 ئەزرتە چىترم بشولى و كرىار
 هەرى لەهيشيا من ماقىل و خوندكار
 بۆرە و سمبىل و سەر تراشينا
 چىدكەم ماكىنا و چەند تەرمبىلا
 ئەف شۆلە ژمىژە من گەرت نەهىلا
 ئاقاد كەم خانىا چەند قەسر و بىلا
 دا دەركەفن ژبن خىشەت و كوينا
 نى من چىكرن ژدارا و ئاسنى
 مزانە و هەقجار ئود گەل گىسنى
 تەقرو بىر بۆتە تۆ لەهيشيا منى
 دا شۆل پى بکەى وەختى هاقىنا
 ئامىرا چىدكەم چەرخو لەولەبا
 ئو ئاقاكرنا خانى و مەكتەبا
 من ل خەستە خانانا داننا كەهەربا
 دا دختۆر چاقەدەت ئىش و برىنا
 پالەك ژى يى هەى ئەو ئاسنگەرە

بۆزەند و باسكا د بىژى عەنتەرە
 تىشكى كاويە ئوزىرى زەرە
 نەورۇزا رەنگىن وى بۆمە ئىنا
 پى ژويشە تىتن خودانى چەكا
 ئەو سەر قولەيە يى لگەل ھندەكا
 يى راپچايە ژرەخت و فيشەكا
 كەيفخۆشى د گەل ھەردوكا ئىنا
 ئەو پىشمەرگەيە ھەرى لئاڧ چيا
 د گەل گورگ و دەھبا ئوپەز كويشيا
 ھەرى ل ئاستەنگا دويەرە ژخۆشيا
 خارنيت خۆش نىنن دگەل فراڧينا
 چەكدارى گۆتى ھوين ھەردوو چنە
 لئاڧ قان شۆرەشا كى ژتەمەت منە
 حنىرا مەزن نى ھەر بۆمنە
 من ژىنا خۆ برب ئىشۆ نالىنا
 ئەزم خودانى رەخت و وەرورە
 يى خورت و زيرەك لئاڧ قان چەپەرا
 پشك دارم لشەراد گەل برادەرا
 د گەل وان دى ستىنم ھەر ئافەرىنا
 پالەى گۆت دزانم تۆيى بناڧودەنگ
 بەس شۆلى منن ئەو چەك ھەمى رەنگ
 من يىت چىكرين ئەو تۆپ و تەھنگ

صـاروُخ هـاقيتن ببالهـفرينا
 ئەهـف تشته نى من هـمى چيكرن
 ئوشهر بيى قانا ناهيته كرن
 ئوب ئەفان چه كا دوژمن پى د مرن
 ئو دى گه فزن لناق هـهري و خويـنا
 ما ئەگەر نه بن دهرزيك و شويزن
 دى چهوا شو لكهت كابانى ئوژن
 شه لوالى بدریت بوته ئو بوژمن
 بو هـميا جلكا بده نه دورينا
 رابو فقه ب توندى براى جوتيار
 هات سلاق كرى و نه روينشته خار
 گوت بيى شو لى من كهسى زاد نه خار
 نه نانو كاده دگهل هنگشينا
 ئەگەر تو بهيى ئوژمن بپرسى
 دى كى شول كهتن ئەو بزكى برسى
 وهـلوه نانهك بيت بلا يى بترسى
 داشنى بشين شولكهن هوين لهـمى شوينا
 ئيكى گوت يى هات ئەهـف برادهره
 سهـر چاقا هـاتى كهرهـمكهـ وهـره
 دوستى من سل بوويى ژ من قهـدهره
 خودى ئەهـف ريشينك وي بومه ئينا
 يى هات خودانى وي زيـرقه لهـمى

ئەم پیکشە قەدری وی دگرین هەمی
 یی گوو نەدەتی ئەووە جەهەنەمی
 نی ئەو یی بقەدرە لفاقەوم و دینا
 سەیدایی مە هات روینشەتە خاری
 کەتە تەخمینا د کیشیت جگاری
 گۆت هوین خودانیت شۆلی و کریاری
 د گەل ئیکو دوو بن هوین وەکی ستوینا
 هندی چەکارن یان پیشمەرگەنە
 جۆتیارو شان یانژی پالەنە
 سەیدا و خویندەوار عەیالی مەنە
 خاندنی فیڕکەن دەرسا و زانینا
 کەس هەووە ژیی دی قەت چیتەر نینە
 هوین خەمەتکاریت فی مالاەتی نە
 کی ژ هەووە پیتر یی دل بژوینە
 ئەم دی حەژی کەین مە کەیف پی ئینا
 ئەم هەمی پیکشە دۆست براینە
 لفاق خەلکی دنی ئەم د ئاکراینە
 خودان هونەر و شەرەفو راینە
 سیاریت مەیدانی و هەسپو ماہینا
 پیشمەرگە و پالە و جۆتیارگی
 وەک پەهڵەوانا و میڕ چاکو می
 بو فی مالاەتی هوین د کەن حنیرا

زیاره

ئەه ی دۆستو برا خورتییت کریاری
دا بکهینه گازی لسهری زناری
ژزاخو و مههاباد ئو سهرحناری
حهلهبچه و شنگار ئو بهری گاری

پیکشه بدل خوشی دا بکهین زیاری

ل زنارا کیسته هنداق خابیری
هوین بکهنه گازی شپتی گزیری
گولی ئو سندی دۆسکی و مزویری
ئیک دوو باش بگرن وهک قورمی داری

پیکشه بدل خوشی دا بکهین زیاری

ئاکره و پشدمر بلی و دوکانی
لهوهندیاهه لدهن وهرنه مهیدانی
دا بدل خوشی بژین ئەم قی ژیانی
ژئیک دو بهرنهدهین دهستا قی جاری

پیکشه بدل خوشی دا بکهین زیاری

بهرنهدهن ئیک دوو شیریت زهمانی
ههکاری و فهیلی ئو ههورهمانی
دا موکوم دانین بنگهها خانی
بچینین فیقی وگویز و هناری

پیکشه بدل خوشی دا بکهین زیاری

ئاشوتى وزىدك تيارى و گوران
ئىزدى و فەلە دگەل وان بوسلمان
شگاك و ھەركى نىروە ئورىكان
بىنە دەستەك ھوین بو كىيارى

پىكشە بدل خوشى دا بكەين زيارى

پىكشە شول بكەين ھەمى مېروژن
بەيمە ھارى تە وەرە ھارى من
دا ژكەريا ب مرن نۆكەر و دوژمن
پاشى بىيەن دە ئوروينە خارى

پىكشە بدل خوشى دا بكەين زيارى

شولا خو بكەينە كىلان و چاندن
ژنك لېر نەخش و تەقن و راچاندن
چەند كچ و كورا ئەوان دەرس خاندن
جوتيار لىسەر گىرى و كور چوو خەپارى

پىكشە بدل خوشى دا بكەين زيارى

ماژمە چىترن ھندى يان زنجى
بىستانا بكەينە تويتن ئو كونجى
زەفيا قەلەو بيت ئەو بو برنجى
دا دەخلو دانى تىرى كەين كوارى

پىكشە بدل خوشى دا بكەين زيارى

زىارە د خوشن لىناف كوردستانى
وہختى سەر گىرا و گویز دا قوتانى

دا چهما چیکهین بکهین پلخانی
کولانا رها وهختی بهاری

پیکشه بدل خوشی دا بکهین زیاری

بو بی خودانا هوین بکهن بیشی
پیکشه شول بکهین وهک شاخا میشی
بهفرا گران کهت دا بچینه کیشی
ل مهتینا و پیرس چاییچ دهراری

پیکشه بدل خوشی دا بکهین زیاری

چهند خه لکی گوندا بهروژ و گه لیا
دی هلون رابن نی بهفر حه لیا
رابن دا چیکهین پیکشه مشتته لیا
ئو پاشی بنخیشین ب ستری کناری

پیکشه بدل خوشی دا بکهین زیاری

زیاره د خوشن وهختی هاقینی
دهمی مزهیتا و دهخالا دروینی
چوونا نافرما و فیقی چینی
ئو بیهن قه دان ل بنی دینداری

پیکشه بدل خوشی دا بکهین زیاری

دا ریکا فهکهین جاده و کولانا
و خانیا ئاقا کهین د گهل خهسته خانا
بو دهردییت گران چیکهین دهرمانا
بو نهساخیت ژار بکهن هژماری

پیکشه بدل خوشی دا بکهین زیاری

شـانـی ب گۆپـال ئو بـیریا بـکهـزی
هـهـر نـه سـهـر بـیرا وان ئاقـیـت تـهـزی
سـهـر کۆزـیـت ژووری بـچـهـرینن پـهـزی
ل حـهـجـی مـهـتـینـی و زۆمـیـت دهراری

پیکشه بدل خوشی دا بکهین زیاری

هـوین بـبنه برا وهك مـیرـیت مـیرین
بـۆ دوزمـنی خـۆ هـهـرگاڤ ئهـم د وـیرین
دی وی بـرینن لـبن پـیا هـیـرین
شـهـر بهـتی لـی دـکهـین وهك ژهـره ماری

پیکشه بدل خوشی دا بکهین زیاری

جـزیرا بۆتـا هـهـتا ئیرانـی
بهـسه ژیک سل بووین تـبل عـیرانـی
دا د گـهـل (مـهـتـینـی) بـچـینه سـهـیرانـی
وهـختـی کولیاکـا هـهـیفا ئاداری

پیکشه بدل خوشی دا بکهین زیاری

باشی و خرابی

۱۹۹۱

هند پیّ حەمەر بوون هند ژ برساد مری
باشی و خرابی یا تیکهەل کری
گوھیّ خو بدەنە بەحسیّ وەلاتی
تژی لاویت خورت ژنیّت ژئی هاتی
بو ئیک دوو د باش بوون دیاریا و خەلاتی
چو جارال ئیکو دوو حیلە نە کری
ئەو خودان وەرزو بیستان رەز بوون
خودان چیل و گۆل جەلەب و پەز بوون
خودانیّت پەمبی و هری و مەرەز بوون
ژنکا مەحزیر و بەررک چیکری
ئەف کوردستانه وار بوو بو مەردا
بەلیّ خیزانییّ هات خو لسهردا
میرو ژن ب شوڵبوون ئەو لەهەمی عەردا
ب هۆنەر و شەرەف بخو شوڵ کری
چەند باب و باپیر مرؤف بوون و جامیر
پالە و جۆتیار بوون خودان تەقر و بیّر
بخوها ئەنیا خو بشوڵبوون ژن و میّر
ییّت فەقیر و ژاروان هاری کری

ل فهقیر و ژارا لی دبووننه خودان
پیر و نهساخا بو د ئینا دهرمان
رابوون د گهئیک ئهوب روح ئو گیان
خه لکی بیانی مه دحه لی کری
گه ئیت بیانی ههرد هاتنه قیری
ئهم ددیتهن دل ساخ خودانیته خیری
ششان لبهه پهزی جوتیار لسهه گیری
رهزقان لئا رهزی مزهیتا کری
کهپر و هافینگهه ئهوان چیکربوون
بو ییت بیانی چهند د قهه در گربوون
چی تشتی وان د قیا ئهوان بو بربوون
نی کورد هه فائلن ییت باشی کری
قان داریشاننا وان دارد فرۆتن
پهزو چیلیت خوژنکا ژی د دۆتن
دا کو بجه لالی نانی خو بخۆتن
بو خو د جهماندن وان کهقل و هری
ئه زدی لقییری کهم بهحسی هندهکا
ئهو بازرگانیت بومبا و فیشهکا
ئهو ییت بزن دزناسنی و چهکا
تهدا ف وان بکهفن پی تشتی ژی کری
ئهف شۆلیت خراب بهس ژهندهکا نه
ئهو ژی هژماریت تللیت دهستانه

بیت دی بو خەلکی خویشک و برانە
بو ئاشتی خازا خو گۆری کری
چاقیت خۆزل کەن ئوقە کەن گوھی
هاتین فەگەریاین ئەم بو قی جەھی
مە دیت ئە بوون دز هە قالیت دوھی
چەند گوند و باژیروان تالان کری
چەند قەسر و خانی وان و یران کرن
مالی فەقیرا ژێ ستاند و برن
چەوا بروی رەشی دی چن ئومرن
بەرکا ئیتیمە کیشا ژبن بری
ئەم بوی مشەختبووین لفاق چۆلو چیا
خارنا مە بەرری گوھیشک و گیا
مە گۆت دی وی کەین یا کو مە دقا
نەکو تو بهیی دەخالی من ب دروی
دزیت وەلاتی قەچاغیت گەنی
تۆل دین و دنیا روی رەش و ب تەنی
تۆ و ژن و عەیاڵ چ جار نە کەنی
ئۆ هەمی گاقا د نەساخ د نیف مری
گازیەک بو هەمی پێشمەرگە و پالا
کورد بی خودان مان ل چۆل و نهالا
رابن ئاقا کەن فان گوندیت قالا
ما دی هەر چاقا ل بەروکی گری

كا عماد الدين حسهينى وهلى
دهستهكا دزاييت بووينه بهلى
ل پيش خهلكى دنى ئه ودين ودهلى
چنكول ئيكو دوو بى بهختيا كرى
يا كو فان كرى هه ر ئه ویت هه نه
هندهك دوژمنن هندهك ژى ژمه نه
پهلهكى بينه بدلى من قه نه
سهرو جهندهك چوون بهس يا ماى كورى
ژقههرو كو فانايى لال وگيژم
دى ژنه و پيشه چ كه م چ بيژم
يا چيتر رابم ژهه رى ب ريژم
كفنى خوژ ميژه من دايه دورى
قه چاخى و دزى نى گه لهك شه رمه
پشتا مه رويس بوو لحيفك چوو لسه رمه
ل پيش قى دونيايى چاق كه تنه به رمه
تالانى حه رام هه وه كوم كرى
هوين بوونه دهه به وهكى گورگى هار
يى لسه ر بهختى وه چه ند فه قير و ژار
قويت و درامهت هه وه بر لى خوار
نتف ماليا وان ژى راتبى ژى د كرى
مه گوت ييت هاتن له بينه خودان
دهر كه تن هندهك دزو نژده فان

ئو ئەم يىت بووينه پهزى بى شقان
ئو سەرۆكىت وان خو لى كەرر كرى
خودى پى دزانىت دبىنىت نزرائىل
هوين بو ته عدايى وهك اصحاب الفيل
خودى فريكى تىه يريت ئەه بابيل
دا لى بيارينن ئەه ته رگا بهرى
هيشيا مه چوو نك دهرسو ك قورمزا
داكو زوردارا بدەنە بهر جزا
دەركەتن ژ مه بخو شىرىكىت دزا
وان قومى دارى د بىنى را بررى
دزىت كهفن و نوى ئىكو دوو د نياسن
ئەوان داعىران ماكينه و ئاسن
بوچى ئەقىت دى د رويس و پى خاسن
عهيال و بچويك ژ برسا بكەن گرى
هوين جلكا و خارنى بۆمه پهيدا كەن
بۆشو وجۆن ميجەر هەر مه تىچر ناكەن
فەر قوجوداهى ژ ناق مه زوى راکەن
بهس بى بهختى بکەن شىپتى كافرى
چەند ئەم گۆتنى درىژ كەين بىژين
باومرى نەما و نەما هەه قگورى
ئەه تۆرو عادت وان چ لى كرن
شىپتى دەه بى هار لئىك دوو د خنزرن

زۆرداری و ته عدا ژ خه لکی د بیژن
وهکی همه به شاد نرن لسه گری
دائیم هه ره شه گوته (حه یدەر) ی یه
زفرین ژ خه ته تی هه برادهریه
خۆشتتی خودی ئو پیغه مبه ریه
هه ره فو و ئازا نه وان له کری
مه دل بوو لیسئ کوفانا و خه می
کی هه یه بیژیت دی ریکی به می
دا بچه سه ره ئو ماچی که می
دا که پرا چیکه یین شوینا چه پهری
قیجار نه ی برا ئهم بچینه کیشه
قان دزا گرتن ریکو ده لیقه
د کفنی خو وهر کر شه زیرو زیقه
ما کیه مری و مال د گهل خو ببری

كۆتەك بۆ خۆيشك و برا

۱۹۴۵

لاوى كورد باش تۆبزانە بياومرى
دوژمنى زۆردارى و تەعدال مە كرى
دوژمنى خۆ تۆبنياسە وى كافرى
دى دەمەك هيت وى بسۆژين ب ئاگرى
لاوى كورد كانى قرار و وەعدە دان
خەلك هەمى بوونە خودان ملك و خودان
بەس بى بەهرين ئەم بتنى ماين بى شقان
ژمە بخۆيە كوريك خودى ژنك مە برى
رابنە سەرخۆ پىلييت ئاقپهوين برن
بەس لبەرۆكى خۆ بتنى باهرى بگرن
بەسە زۆردارى ئوپارە كۆمكرن
هندى تۆعەمرى ببەى هەردى مرى
هەردوو چاقا زل كەن و قەكەن گوها
نەمرن لسەروان نقىنا ئوجها
هوين خوينا خۆ بريژنە سەرتاخا زوها
لبن پييت دوژمنى هەلكەن ئاگرى
بۆ بيانيا بەس بن بەندە و بەنى
لناقچيا هوين بكەن خەباتى ب رموشەنى
دا ژدى من قەهر و كۆفاننا برەنى

بوژینا ئازادیی ژ هه میا پیتری
 کانی کوردییت ب عه شقو دل وان شه کرین
 کانی پیشمه رگیت مه تینا و هندرین
 ییت کو دوژمن ژ ناق و ه لاتی دهر کرین
 چه ند توپ و ده بابه ییت پرتپر کری
 کا ژنا کورد یال خه باتی ئاشکه را
 دا بکه تن خله تا پسمام و برا
 پارزینی نانی ببه ته سه ریت گرا
 ئو دا جلکییت چه کدارا بده ته دوری
 خوشکا کورد هه ریا بحنیره لشی دنی
 یا چه له ک ئو یا زیره ک جانی کنی
 شه هه رزایه بو چه کا دا گرتنی
 فیشه کا و ره ختی دبه تن بو چه په ری
 رهوشا کابانیال چیا نی هه ر ئه وه
 بو چه له کیی د بیژی په ز کویشی و که وه
 لناق شه را ژی هه ریا ب هه ودان و هه وه
 ئاگر باران ل دوژمنی وی یا کری
 بو گوری کرنی یا مه رده نه ق ژنه
 سه میانو داخاز و ئارمانجا منه
 بده سته کی لسه ر سیلی وی نان په حتینه
 بده ستی دی شیریی د ده ته کچی و کوری
 کا لاوییت وانی و مه هاباد و بلی

دا ژدلی (مهتینی) دهرکهن قلی کولی
دا بچینن لشیوینا وی شتلی گولی
دا لخباتی ژبیر نهکهن قلی شاعری
روژهکا نوی بومه کوردا شنی ههلات
چهند میروژن پیر و جهیل بینه جقات
شاهدن لسهرمه نهقه دیجله و فورات
کی پیتر بو مللهتی یا شوکری

دی چینه سهیرانا لبرئا قو چهما
کهیفو خوشی و شاهی ئودل یی زهلال

کهنگی دی د گهل مللهتا بینه ههقال

گوته مه کهیفو خوشی هه ربؤ وهبن
گوند و خانی و خهسته خانه دیچ ههبن
مه کته به و ریکو هافینگه ده دی قهبن
کارخانیت شولی دیچ شولکهن سال ب سال

کهنگی دی د گهل مللهتا بینه ههقال

مه نه زانی گوتنییت وان درهون
ته کلیفیت بومه کرین بوونه خهون
ئهم لخوا زقرین خارنا مه نانو دهون
دوژمنی لبرمه قه دان ته لهه و چال

کهنگی دی د گهل مللهتا بینه ههقال

چه ند گازی دکهم ئه ی برا تویی د خهوی
ئه ق روباده بوویه دوژمن ئشی کهوی
می ر بوونه دوژمن ل ئیکو دوو و ژن ههوی
ئه ق کولاقو دهرسوکه نه بنه عه گال

کهنگی دی د گهل مللهتا بینه ههقال

قان جه حیلا پشتا وان لی بوو کشان
که تنه دهریایی مه زن بی مه له قان
کی بو مه پشت گرت نه وان یانژی نه قان
ل پیش چاقیت مه ئه ق دنه بوویه شه کال

کهنگی دی د گهل مللهتا بینه ههقال

دقیقیت خو لایمی ئەم بکەین لئاڤ مالهەتا
یان بچین خاستنی بکەین ژبی مروهتا
ئو بکەین هیثیی ژسەرۆکیت دەولەتا
کا سەرۆک کانئ مەلک ئو کا قەرال
کەنگی دی د گەل مالهەتا بینە هەڤال
مە ل ئیکو دوو دوژمن کر ئاشکەرا
ئە بوو هزرەت نیسکو نوک دەخلو درا
دوژمنی کوشت مامو باب ئو صوت برا
مەنە مان دوستو برا نە مامو خال

کەنگی دی د گەل مالهەتا بینە هەڤال

هەندەکیت شتی زرر کەرا یی ئە د زررن
لپیش چاقییت مە دارییت فیقی یی د بررن
ژمە بخوی یی د چن لەهەردەکی دی ژیی د کرن
سەبیلال مال بوک د کەن بالیفک ل پال

کەنگی دی د گەل مالهەتا بینە هەڤال

ژ هەردوو لا هەبوون برا جاسوویس
پر کرن ژپارا ئەوان تیرو تەلیس
مان فەقیرییت بی خودان د پی خاس و رویس
نە دەرامەت نە جاک نە کوچک و مال

کەنگی دی د گەل مالهەتا بینە هەڤال

یی کو کیرنە بو خودانی وەرورە
ئو د پی خاسبوون وەختەکی لیدیف ماکەری

بوون خودان شه‌شخانه سه‌یاریت سوپه‌ری
قون قه‌له‌و بون عویر بوو همبانو جهال

که‌نگی دی د گه‌ل ملله‌تا بینه هه‌قال

ته گولی نینه برا توئی که‌رری
دوژمنی جاره‌ک دی ده‌ست دا بوو شه‌رری
ب خوینا می‌را ئە‌ف‌ئاخه کربوو هه‌رری
ژ چه‌نده‌کا چه‌ند پر کرن کۆرو نهال

که‌نگی دی د گه‌ل ملله‌تا بینه هه‌قال

ئهم دا رابین ژ قه‌هرادا بکه‌ینه که‌نی
په‌یمانا مه‌سه‌عودی و ئە‌حمه‌د حه‌سه‌نی
وان درراند و هه‌ش تی‌دا ژیک قه‌ره‌نی
ته شنی زانی ئە‌ه‌وچ بوو لاوی ده‌لال

که‌نگی دی د گه‌ل ملله‌تا بینه هه‌قال

دوژمنی ته‌کیا ئو خانی هه‌رفاند
مه‌کته‌به و خه‌سته‌خانه ژیک بژاند
یی کوشتی ب لنگی گری‌دا ئو خرراند
بینا ژه‌هری و بارویتی ئو ناله نال

که‌نگی دی د گه‌ل ملله‌تا بینه هه‌قال

شه‌ف‌ورۆژا ئاگر به‌ردابوو چه‌می
سیف و خوخ هر‌میک تری صوتن هه‌می
ئە‌ف‌دنه پیکشه بی‌ده‌نگ شتی سه‌نه‌می
نی له‌وا پشتا مه‌خه‌لیا بوو گوپال

که‌نگی دی د گه‌ل ملله‌تا بینه هه‌قال

هەرفانەن مزگەفت و تەکیا ئۆدیر
ژنکا کورد قیریە برانەن فیله میڕ
شان چیا تیدا نەمان پلنگو شیر
شان بریندارو پیرا بوو گالە گال

کەنگی دی د گەل مللەتا بینە هەقال

دا ب ئاخینکا جابی بو هەمیا ببەین
ژتاقەتی زیدەنە نەشیین خوینی بدەین
ئەم شەری ژەری برا نەشیین بکەین
بی خودان ماین ئەفرۆکە یا زو الجەلال

کەنگی دی د گەل مللەتا بینە هەقال

شنی (مەتینی) بدل سوژی گۆتە ژنی
هەندی ئەم دەو بین دی هەر میننە بتنی
کەس بو مە دەست گیریی ناکەت ئشی دنی
ئاشەقان چوو ئاش دی مینیتە بەتال

کەنگی دی د گەل مللەتا بینە هەقال

رۆژا زاروکا یا جیهانی

ل رۆژا ۱ - ۶ - ۱۹۵۰ بۆ جارا ئیکێ ئاههنگ بۆ هاته گێران

ئهف هۆزانه ل ۶ - ۵ - ۱۹۹۱ من یا نشیسی

کوردییت قی دنێگازی د کهن ژبری
رابن هوین ههمی وهکی لهشکهری
تفال و بچوویک بۆچی د کهن گری
ئهوان ژرۆندکا رویی ییت تهر کری
گازیهك بۆ ههمی دایکو دایپرکا
چ رهش بن چ سپی یان سههر کوزیرکا
پیکشه بخودان کهن وهك کون زقیرکا
بچوویکیت نهساخ ئوییت نیف مری
گوه بدن هوین ههمی میړك د گهل ژنی
ل جیهانی ههمی تا دوپلکی دنی
چاق بدن بچوویکا نه هیلنه بتنی
دا بکه نه کهنی نه کو بکهن گری
نه هیلن ژبرسا روندکا ب ریژن
وان د قییت دایکییت وان لاوژا بۆ بیژن
سههر سینگی دایکا مهکا ب میژن
ئو بدنهئ شیری و شههههتا تری
بچیکێ کورد ژی برسی و دامایه

لناق چهل و چيا به فرو سه رمايه
يى رويس و پى خاس ليه هوره بايه
ئو فان دوختورا خو لى كه رركرى
دوختورييت زانادى و مرنه هوقه
بچويكى كوردان ئه و ژى مروقه
باران لى هاتبوو به فرو شلوقه
يى تيرى برسى هه رى ژبير كرى
بچويكى كوردان لناق ئيش و زانان
يى دناق كوكادا شپتى زيندانان
رابن ئاقا كه ن بو خه سته خانان
هه وه بشى رهنكى خو لى شرر كرى
ئيكى گازى كرمين د قيت پاقژى
تير بخوم ئوقه خوم ئوزك يى تژى
يا بوته بو وان كا باهرا مژى
نه تو يى لال بى نه نه زورتورى
ئيش و نه ساخيا هه لكيشن ژبى
بو فان بچويكا ژينى بو بهنى
نانى گهرم ماستى تو بو بهنجنى
ئو ده ستيت جلكا بو بدنه دورى
بچوكيت كوردان مانه بى خودان
لى بو نه ساخى و گه له ك ئيشو ژان
نه مه له هم هه بوو نه هه بك و دهرمان

حیس یلک و بهررک دزا ژ بن بری
هوین بۆچی ناهین هاری وان ناکهن
دهستیت بچویکا هوین نه خهنا ناکهن
ییت رویس و برسی وهرن تهناکهن
دا بن چهکار د گهل قی لهشکهری
بیینن بجهمینن بۆ وان دیاریا
چیکن مهکتها با ئۆ جهی یاریا
دای بۆوی بی ترس چیکنهتن پاریا
بابی وی سهربهست بو خو شۆل کری
ئهقه (مهتینی) گۆت دا بزنان
کهرب و تنگژیی دگهل ئیکو دوو دانن
بتنی ل قی دنی کورد بی خودانن
ئهوان بخۆ خۆلی یا بخۆ وهرکری
خودی ل هاری بیت دگهل پیغه مبهری

ئىكگرتن

۱۹۹۰

سالاڧ چەكدارىت خورتو ھەلبىر
بۇڧى مللەتى شۆلكەر و ب سەخبىر
بوونە دەستەكەك ھەمى ژن و مېر
ئول سىنگى شەرى پانىگن و شىر
رىچكا رزگارىي مەگرتى ژمىژە
رىكاب ئاستەنگە دوىرو درىژە
بەس گۆتئا ئىدى تۆبۆ من بىژە
بەستى خو نانى چىكە ب پىژە
بۇڧى شۆرەشى ھەو ھەكرىك
نە ئالزىن نەكەنە گرىك
دل ساخ بن پىكشە بمىنن دگەلىك
كۆمەل ئىكاتى پارتى بچنە ژىك
پىكشە بن ھەمى ب دلەكى بژوین
ب كرىارا درست ئوبى تنگژىن
خوینى ل ئىكو دوو بەس ب رىژىن
دال مە خوش ببیت ئەڧ ژىار و ژىن
ئەم خودان كرىار ئەزمان و دەڧىن
ئەم ھەمى پىكشە بخۆشى و ئەڧىن
ل رىكا ئازادىي براىيت ھەڧىن

ئو ژ بهر دوژمینی چ جار نار هقین
 ئەهی خورتییت دهلال چه ند خویشک و برا
 هوین ههمی وهختا ئازاد د ئاشکرا
 لناق قان چه پهرا لسه ر چیا و گرا
 بوینه خه تیره شه مالک و چرا
 ئەهی برا کوردین چه ند جه حیل و پیر
 چه کدار خوینده وار ههمی شوره شگیر
 یی گازی مه د کهن دایابو داپیر
 ل شاری حه له چه یا ب ژه هری مه شهیر
 برا گوه بدی حنی را ئه قان
 مه نده لی و سورداش ئامیدی و بارزان
 وی شیخ مه حمیدی ل دهریه ندی بازیان
 لشه رری دوژمینی وان رییک نه بهردان
 بهس شول چینابیت بتشه نگی بتنی
 لشه رری ده بابا و توپ داگرتنی
 دقیت ل پشتا ئیک بین میرک د گهل ژنی
 چه ند زاروو و بچیک بچن بو خاندنی
 نی هه رئه فه یه گو تننا (مه تینی)
 هه ره سه ر شولی چ جار نه روینی
 ئو لسه ر هلدانی بیره خو بینی
 دا تولی فه که هی تازی هه لی نی
 بی شه مرگال چیا خو گوری کروان

ل رهخ (کانیا سنجی) یا هه‌ی کوردستان
قییری و هه‌واره وی ل (گری سه‌یوان)
جه‌ماوه‌ری کورد فه‌که‌ن تولا فان

بهره‌ی کوردستان

١٩٩١

بهره‌ی کوردستان بهره‌ی کوردستان
کوردییت په‌ریشان لی بینه خودان
ژ حه‌ربا جیهانی حه‌تا قی گاقی
ئهم هه‌می که‌تین سه‌رفی پینگاقی
ژ نو می‌ر پیکشه‌یی دکه‌ن بزاقی
دا یی حه‌لال بییت درامه‌ت و نان
بهره‌ی کوردستان

یا فه‌ره‌ برا کو تو تی بگه‌هی
عاده‌تییت کوردا تو پی ناگه‌هی
بابو باپیرا کربوو نان ده‌هی
دا ئهم ژی بچین لسه‌ر دموسا ئه‌وان
بهره‌ی کوردستان

خاسیه‌تییت کوردا مه‌ د قییت هه‌ره‌ه‌بن
باشتر ئو چیتتر ئو به‌رزه‌ نه‌بن
خی‌رخازی و مه‌ردی هه‌رل هزرا وه‌ بن
دا ل قی دنیایی بینه‌ خانه‌ دان
بهره‌ی کوردستان

حه‌له‌پچه‌ و سه‌ورداش بلی و شه‌نگاری
ئاکره‌ ئو زاخو و چه‌ند به‌ری گاری

بـهـرهـی کوردسـتان

ئەم هەمی هاتین شپتی ئیشیکی

مە کاری خۆ کر چووین بەراهیکی

زاقایی لبهری گرت دەستی بویکی

مە هەمیا پیکشە ماچی کره وان

بـهـرهـی کوردسـتان

ئەفرۆکە بو مە هەمیا سەهیرانە

چوونە گوڤەندی ئەڤ لاوو جانە

داوت گریدا کر بوو شەهیا

چەند زاروو و بچویک لاو و ژنییت جان

بـهـرهـی کوردسـتان

هاتن فەجە میان پیکشە ل ڤان درا

دا هەمی ببین وەك خویش کو برا

ئو دا خو بکەینە شەمالک و چرا

دا ژ ناک مە رابن دزو نژدەڤان

بـهـرهـی کوردسـتان

مە د گۆت نەهیلن مەزنییت بهری

خودانییت قەسرا و رەختوو و وەرورئ

هەندەك خولامن هەری ل ناک دەری

هەندەك ژی میر و عەمەرخان

بـهـرهـی کوردسـتان

چەند بەگ و ئاغائو شیخ و سیروک

مه د گۆت نههیلن هه ر ئهون به کرۆک
 هندهک دی هاتن وان فه کر بهرۆک
 ژن و میرییت وان کۆم کر بوو تالان
 بهه ره ی کوردستان
 ما دم حه سویدی هه ر لئا فه هه بیت
 باهرا فه قیرا بو من و ته بیت
 دی دوژمن ئیدی چهوا ژ مه فه بیت
 پاژین بو چه چه چیه چیه تره نه مان
 بهه ره ی کوردستان
 ئومید و هیقییا مه هه میا هوین
 فه ر قو جو داهیئ بچاقییت خو د بینن
 ئه و قه سر و بیلا خیه ته تو کوینن
 ئه م شپتی په زی مایه بیچ ششان
 بهه ره ی کوردستان
 هندهکا پاره داگرتنه چاندا
 مه گۆت دیچ کرن دیچدیك و لاندکا
 ئوشیری بو وان یئ لئا فه جولاندکا
 پاشی نه شیر هات نه هه بک و دهرمان
 بهه ره ی کوردستان
 چاقی خو بدنه وه وی دارا هر می
 سه خبیری لی بکه ن چار دۆرییت قورمی
 ژ لئا فه بیننه دهری وی پیسه کر می

دا فيقيى باش بدهت چهند دهور و زهمان
 بهرهه كوردستان
 لازم مه د گه ليك باومرى ههبيت
 باشى و قهنجى هه رل دلى مهبيت
 يى نه ساخ ساخه م ژ خهستى دهر كه قيت
 ژ برس و نه ساخيا پشت لى بوو كشان
 بهرهه كوردستان
 دهسته كى بتنى چ دهن گ ژى ناهيت
 دى دوو دهست پي كشه بنياتى دارريت
 دى بو وه لاتى وى كهن يا بشيت
 دى بنه خودان شه ره فو و جدان
 بهرهه كوردستان
 برس لناق وه لاتى دهه بى مه زنه
 شه ره ف ل مه هه ميا وه لاتى و ژنه
 توپ و مه ته ليوز پامه بو چنه
 مادهم چاقى خو نه دهينه ئه قان
 بهرهه كوردستان
 پيشمه رگ بوون شه هيد ل چل و به يارا
 نه هندهك بهين دا كوم كهن پارا
 وهرن رازى بكهن فه قير و ژارا
 پي كشه خو بكهينه دا يو باب بو وان
 بهرهه كوردستان

بۆ ھاریکاریی توپیش مە بکەفی
 بکەینە ملی خووەک کورری و نەفی
 ئوبووان ببەین چی پاریی دەفی
 ئەوی لسەر عەردی لھیفک ژى عەسمان
 بەرەى کوردستان
 یا فەرە پیکشە ئەم ھەمی بزانی
 بوقی وەلاتی ئەم بخو خودانین
 لسەر ریکاکا حەقیی بنیاتی دانین
 داشنی خووش ببن نیچیر و سەیران
 بەرەى کوردستان
 برا و خویشک بزانی کا بەرە کینە
 کورد چەند میروژن نی ئەم ھەمی نە
 چی کەسی باش بیت ئەم ھەمی ژوینە
 دی ھاریکار بیت خودی و دلۆقان
 بەرەى کوردستان
 ھوین ھەمی وەرن پیکشە ئەزبەنی
 ریکاکا ئازادیی خووشکەین ب رەوشەنی
 گریی بچوویکا لی بکەینە کەنی
 بو پاشەرۆژی ئەون زیەرەقان
 بەرەى کوردستان
 ئەز نەشییم ئیدی بیھنی ھەلکیشم
 ژبەر قان کیماتیاب کۆقان و ئیشم

دیاریا هۆزانقانهکی کوردستانا عیراقتی بۆ گهلی سویدی یی ههقال

کورد و سوید

۱۹۹۸ - ۵ - ۱۵

هۆزانقانهکی واری بهه—دینا
د گهل بائی چیا ئو فراهشینا
د کهتن سالاقا و هه رئا فه رینا
بۆ گهلی سوید کهیف ب کوردا ئینا
ئهی گهلی سوید هوین د خانهدانن
دهردی مه کوردا ژ مه چیتتر د زانن
هندهک مشهختن ل نک وه میثانن
جهی ههوه د قیت وان ل وییری دانن
ههقال ژ نک وه تین پیکشه ب جقاتی
د گوت دیت حالی مه یا چ له هاتی
هه ر بۆ مه د ئینن دیاریا و خهلاتی
ئهوان پیروز بیت ئهوه دیمقراتی
د گهردهنا هه میا دهست تی وهراندن
خارن ئو دهرمان بۆ وان جهماندن
پیقه ماچی کر دهست لی ههژاندن
ییت نهساخ و پیر ل خهستا نغاندن
وان هاری مه کر بکهیف و دهق کهنی
نه شتی هندهکا دوژمن ئو د گهنی

یى د قیا مه بکهنه بهنده ئوبهنى
ئوبووان هەرگاڤ مه بچه مییت ئهنى
هنده جار ههڤال یى د هینه قیىرى
د گۆت خوۆش مروۆقن خودانییت خیىرى
بسلمان ل تهکيا و فهله ل دیىرى
چهنده قهشه و مهلا ههڤالن ل ویىرى
داخازمه کوردا ئاشتیه و ئازادى
فهله و بسلمان ئیزدیچت عادی
خویشک و برابین ب خوۆشى ئوشادى
ئهى خودى بۆمه ههرتو مرادى
چهنده خویندهوار و ههمى هۆزان
مل ب مل پیکشه ههرن ل دموسا وان
بخوۆزى بگرن خاسیه تییت ئهوان
بو مالهتى کورد بینه قههرمان
پیلن ل فیرگهها کچ و کور بچنى
وهک گه لییت دنى دهرسا خاندنى
جو تیا لئاڤزه قیا شتلا چاندنى
پاله ل کارخانا تشت شاندنى
کورد لئاڤ بیانیا هندى ب مینن
بو خوۆشیا چیا دى خهونا بینن
نانى هسک بخوۆن لسهر کهڤرا روینن
بو کوردستانى خودان ههر هوینن

سلاقیٲ گهرم ژ (حیدر مهتینی)
بو گهلی سوید ب عشق و ئەقینی
هاری کورد کرب برادهرینی
خودی لسهر خیری تو مه بهرینی

دیاری بۆ جفاتا هاریکاریا پیرا ل دنیاى

۱۹۹۹-۲-۲۰

پیره میـر بـزانن ل گهـل پیره ژنى
مـزگینى بـؤ وان هـمانه لـقى دنـى
دا د رازى بـن بـؤ ئهـقى هـلکـه فـتنـى
خـیر خـازیت باش هـوین نه هـیلانـه بـتنـى
هـوین بوونـه ئارمانـجو چاقدیریا گهـلا
چهـند بـسلمان و جوهى ئود گهـل فهـلا
جۆتیار و پاله و قهـشه شـیخو مهـلا
دا هـهوه دویر کهن ژهـمى حـیله و بهـلا
دئ هاریکار بـن باپیر بابو نهـقى
دا یى ساخـلهم بى ژنه خۆشیا دهرکـهقى
دئ بۆته ئینن هـمى پارىی دهـقى
ل ریشه چوونى دهـست گرن دا نهـکـهقى
گازى بۆ چهـندی گهـلا نـاقـ مـللهـتا
چهـند مهـلک ئو چهـند سهـرۆکیـت دهـولهـتا
ئه وهـمى میـر چاک خودانیـت مروهـتا
بهینـه تانا بى خـودان و سهـقهـتا
ئه وروپا و ئاسیا د گهـل ئهـفریقا
ئوسـترالیا د گهـل هـهردوو ئهـمـریکا
دا بجهـمینن دهرمانـنا و دیاریـنا

بۆ ئه قان پىرا و نه ساخو تاويا
 هوين مروقيت قى دنى چهند ژن و مير
 چهند مه هندس شيخ سه روک خودان حنير
 چهند هه کيم و دوختورييت باش هه لبيژير
 قان پىرا ژ دهرمانو خارنا بکه نه تير
 ئه ي برا خير خاز هه نه نا به رزه بن
 قان پيريت چهند ملله تا هندى هه بن
 چهند نيژيک بن يانژى دوير ئان لئا ق مه بن
 نى قوسيريا وان خه مه لمن ئو ته بن
 قان پىرا چا قى ل هه وه ئه قى ده مى
 ئه وه نه قينه ييت با پيرى ئاده مى
 چهند رهش و سپى نى مروقن ئه وه هه مى
 ئه م د زانين تۆ ل خله تا وان يى بخه مى
 (حيدر مه تينى) ئافه رين تۆ شاعرى
 لسه نه ساخييت خو خه ما قان هه لدگرى
 بۆ عه يالى قان ته پاريه ک چيکرى
 دا نه قى پيکشه بکه نن نه کهن گرى
 کوردستان ژى پرته که ل سه رزه مين
 هارى مه بکه نن ئه م بخو ييت کيم خه مين
 چا قلى کرنا مه هوينن هنده ک ئه مين
 دا ژبن قى بارى گران ئه م دهرکه قين

لسەر قى چەندى من دەست ھاقىتى، من ب ناقى خودى دەست پىكر: شۆرشا
سالا ۱۹۳۲، ۱۹۴۳ ھەتاكو بارزانى چۆينە ئىرانى ئو پشكدارى دگەل كۆمارا
كوردستانى ل مەھابادى كرىن. ئو پاشى ل پىنگاڤا دوماھىي چۆينە ئویرسى.
دیسا من ھىقى ھەيە ژ ھەمى برادەرا و خویندەوارال من ببۆرن ئەگەر
ھندەك خەلەتى يان نەراستى يان ژى لىكئىنان دروست نەبن چونكو يا ژ من ھاتى
ئەقەيە من پىشكىچشى ھەوہ كرى.

ئو قى ھۆزانى ھىژرۇناھى نەدیتىە ل دەمى چىكرنا وى سالا ۱۹۴۷ ى
ھەتاكو نۆكە من پىشكىشى ھەوہكر ھىژر ئەزىي ساخ^(۱).

ھەيدەر يوسف تاھر نەخشەبەندى

ھەيدەر مەتىنى - قەدش

زنجیرا شۆرشا بارزانی

- خوانده‌قایی هیژا: ئەف هۆزانه هه‌قایی هیژا د. فازل عومەر بیټ د نامیلکه‌یه‌کیدا لسا لا ۲۰۰۵ به‌لا فکرین کو د. سه‌روم سادق به‌هائه‌ددین ژ ئه‌رشیفی بابی وی نئیسهری هیژا سادق به‌هائه‌ددین مابوون.

سوپاس بۆ هه‌ردوو دختۆرا، لی پشته کچا هۆزانقان هه‌یدم مه‌تینی خاتینا هیژا (ریناس) خانی و زاقایی هۆزانقانی هیژا (د. ئازاد) ئەف هۆزانه ب ده‌ستخه‌تی شاعری بخۆ داینه ده‌ست من، من بیټ ئەسلی دگه‌ل قان هۆزانا به‌رامبه‌ر کرن وجهیت قالا ته‌ژی کرن وه‌ر جهه‌کی پیدقی راسته‌کرنی ئەز لی نه بووریمه. سوپاس بۆ وان هه‌میا.

شۆرشا ئىكى ۱۹۳۲

گەلى دۆست و بىرا و شەنگا
گوهى خو بدەن ئەقان دەنگا
كوردستان ل نىشا ئاس تەنگا
بى پىيار ل قى دنى مابوو
خودان ل بارزانى يى هشار
گازى كر كانى دۆست و ييار
رابوون پىكشە زوى كر بوو كار
وان ل وەلاتى نى ناقل خو دابوو
لاو وژن ل خو ددەن ناقا
پىنگن ئەو هەمى گاقا
ل نەيارا دەردكەن چاقا
ل پىشتى رەخت گرې دابوو
ئەگەر بىژى بو چى هوىە
ل گەل دەولەتى تىكچەوىە
برانى ژىەرژىنا خووىە
رويسى و برس لەش تى تا بوو
رىكىت راست گوند و كارخانە
كىلان و كار و پىلخانە
ئو مەكتەبە و نەخوش خانە

ئه قییت هه داخازا وا بوو
 نه یار ژ ترسا نه ویرانه
 ئه وان ئینا جه بلخانسه
 ئو شه لوال که ته بوو تهش کانه
 چه ته و عه سه که ره چه مهیا بوو
 چه عه سه که ره هات سه ری گرکا
 وه کی خیزی ل بنی برکا
 ئو زیاده عه جه م و ترکا
 ل دۆرا وان که مه ره داب بوو
 چه نه کرم مانج نه ده ک دیانی
 دزییت بزنا ئو وتالانی
 تفهنگ دانسا سه ره شانی
 لگه ل دهو له تی هه و داب بوو
 هه اتن وان خه به ران به ره کر
 ئو بارزانی چه خه وش شه ره کر
 ژ جه ره گیت وان چه خه وین دهر کر
 به لی وان ری ک نه به ردا بوو
 ل دلی من پر بوو ئیش و کول
 چه وان گرتن نوه سال ئو مل
 ئاگر به ردا پرا بلبل
 شه ورش ل قی ری راه سه تابهو
 چه پیکه هه هه ردا به ارزانی

ههواره ل كورداه هوين كانى
خودان گرت برىوو زیندانى
چهوا چو ئو نه پهیدا بو
خودان چو ل مه نه بو پهیدا
چهوا كهت زیندان وقهیدا
ل مه بوو شینى هه مى عهیدا
قیامهت لهو ل مه رابوو
چ گرتن نه قه میرو شهنگه
ل ژنگه بوو گری و دهنگه
نه ما بوو سهو دا ئو رهنگه
ل بهس رایى حه بس دابوو
ژبهس را بر سه ایمانى
چ برسى مان قى ئه زاننى
كهتن دیاى و په ریشاننى
دهمى حه قیى نى برىابوو
مه لا دخه و چو ل وى دمانى
خهون دیت چو یوو شىروانى
چ دیت حهالى كوردستانى
سهك ئه و زوى ژ خه و رابوو
ژ خه و رابوو ئو زوى ب له كهت
وى دقیا شورشى هه لكهت
ژبازى چه و دهر كهت

ب ش ه ق چ و ل و ی ر ی ه ن د ا ب و و
زوی روژناما خه بهر لسه ردا
مه لای ژحه بس ی چ ه و ا به ردا
دی نوی که ت ل مه ک و ل و د مردا
برینا ک و یر ل مه ئاریا ب و و
مه لای زه حمه ت گه ل ه ک ک ی ش ا
چ که ت د مرد و ک و ل و ئی ش ا ا ا
ر ا ب و و ک ر کار ی د م ر و ی ش ا
ب و ب ا ر ز ا ن ی و ه غ ه ر د ا ب و و

شۆرشا دووی ۱۹۴۳

چۆنا بارزانی ژ سلیمانی بو بارزانی
مهلا چۆبوو رهخی گوندی
کاری وی وهک ئیکی هندی
ببوو میهشان ل مامهندی
ل واری شـ شـیرا ل شـ شـیروانی
مهلا ی گۆت رابه مامهندا
هـۆ بگهپی ل ههمی گوندا
داخـازهک یـا ددلی من دا
بو سهربه سـتیا کورد سـتانی
مامه نـد گه پیا ل ههمی عهردا
وهکی میـرچاک و ئو مهردا
دو رهخت و وهره د بـهردا
ب شهق چۆ شاری بارزانی
خه بـهـر دابـو و وژن و میـرا
خودانیـت خهـنجـهـر و کیـرا
هـۆن رابـن وهکی شـیرا
بکـهـین جـارهک دی سـهـیرانی
وهلات ئهـقـرۆ پهـریشـانه
بو مه جهنگ ئهـقـرۆ سـهـیرانه

ئەگەر بۆ باشیا كوردانە
 ئەمەین شـیریت ل مهیدانی
 دەما خەلکی هەما زانی
 لی بوو کەیف ئەو پەریشان
 چ بانگ دا کانی بازارانی
 هاون وەرنە قی دیلانی
 مروڤ هاتن دەری سـویکا
 کارەك کر وەك زاڤا و بویکا
 خـودان برنـۆ و تـهـماتیکا
 ل وان بـوـو روژا شـهـهـیانی
 هـهـوار دا جۆتـیـار و پـالـا
 هـهـمی وەك خزمائـو خـالـا
 گریـدان رەخت لـسـهـرشـالـا
 بوونە لەشـكەر بـۆ لـیـکـدانـی
 هـهـمی پـیـكـشـه رابـوون ئیـکـدل
 وەکی شـیـر و پـلـنگـیت سـل
 دل و جـهـرگ و هـنـاقـیت کـول
 تـلـیـیا بـدەین با شـهـشـخـانی
 دەما دەولـهـتی زانی بوو
 روژا نیـشـ روژـونـا هـی بوو
 ل پـیـش چـاڤا چ تـاری بوو
 ل وان بـوـو روژا مـیزانـی

ها—وَن رابـن ب سهرش—وُرى
رويا رهش كهن ب قهترانى
خه بهر گه پيال قى دنيايى
مه لا سهر به ست چو به غدايى
لاويىت كورد مي هه ثانى دايسى
نيشان و سه د خه لات دانى
ل به غدايى وان خه بهر لسهر دا
فه رمان دابوو خودان بهردا
نه هيلن هويىن دلى كورد
خودان ئه و بن ل كورد ستانى

١٩٤٧

شۆرشا سى ۱۹۴۵

چ پشستى وهخت و دەم بـ پـ
عەشـيرەت ژيـن بـ بـ پـ
هەمى دىـژن ئەمىن گـ
بـ و قـى ئەخـى هـزار جـارا
نى بـارزانی گەلەك د زۆرن
هەمى لاون چ بـ پـ
خودانىـت دەرسـ و كـيت سـ
كـهويت خـورتن لـسـهـر دارا
وهكى وان قەت عەشـير نـين
وهكى شـيريت بەلەك شـين
بـ سەريەستى د هـار و دـين
پـلـنگن ئەهـول سـهـر زـنـارا
نى بـارزانی گەلەك د خـورتن
چ دەست ل ئيـكـودو هـما گـرتن
خودانىـت بـرنـويـت كـورتن
ناترسـن ژتـۆپ و تـهـيارا
خـودانى جـواب دا پـايتـهـختى
بەس دريـژكەن ئەقـى وهختى
ئەدا كەن وهـدى لـسـهـر بەختى

ل حالئ مه بکهن زوی پس یارا
خودانی گوت وهرن رویین
ئهمین ملهت سه روک هویین
بهلی وهعدی بجه بیین
بدنه شوی قان بی کارا
بهلی وان دم یی بورانیدی
وهعدی خو ب راست نهئینانیدی
ئوبه ندى ئاشتی بزدانیدی
وهکی جه م بازو عه ییارا
پاشی پشیتی دم و وهختا
دلی وان ما ژ قان سه ختا
بهزینه خه نجه ره و رهختا
مه لای گوت زوی بکهن کارا
بکهن نه فرۆکه هویین کاری
ههرن بېرن سه ری ماری
دا وی پویچه کین ب ئیکجاری
دا نوی دانین ئه قان شارا
پیروز بیت بۆمه ئه ق خاکه
بۆمه بابو برا و کاکه
کوردستان ئه و بۆمه ماکه
دا بچینین چۆل و به یارا
کا چه کداریت کوردستانئ

پیش مەرگه وهرنه مهیدانی
دا ئازاد بین ل ئهقی مانی
خودانییت و همد و قرارا
کانی سندی ئو تاله بانی
کانی خوشناو و شیروانی
گولی و دۆسکی و ریکانی
نه میند د گهل گونه هکارا
دزیی کا ئوییت بابان
کانی شکاکیت قههرمان
کانی ههرکی و خورتییت ریزان
وهرن د گهل مه شتی خیردارا
کانی چه کداریت به همدینا
پیش مەرگیت گاره و مهتینا
نه هنگیت واری شه همدینا
د گهل مه بن وهك هه می جارا
مزوییری کا ئوزییری
گهرگهری کا ئوشنگاری
میرانی و جاف و بهرواری
چه ند خودانییت جامبیزارا
پشدمری کا و هه وره مانی
کریش کانی ئوشیخانی
به ژینن عهرد و عهسمانی

ئسەر سەھرى ئان ئىژدەھارا
برا ھشيار بە ئو بزانه
وھلاتى مەھ كوردستانە
بن دەستى ئان بيانانە
ئەھويت وھك گورگ و ھەفتيارا
براى كورد تو چەكدارى
ئسەر چيا تو نۆبەدارى
خويشكا كورد زى دى ھيت ھارى
خودان دەرزيك و دروارا
برا پيشمەرگە تو يى مەردى
راكە ژناق مە ئەقى دەردى
نۆبەدار بە بو قى مەردى
ھاريكارل بيش و زيارا
بلا ئەم ھەر وھكوو براين
ئسەر چيا ئاگرو چرا بين
ئناق دنى دا دئاشكەرا بين
بو گەھلا وھك خزم ويارا
بەلاق بوو دەنگ ل ھەمى وارى
كارى بکەن ئو بەين ھارى
ئەويچت ھەميا بو سویند خارى
چوون و گرت تايى زوردارا
چەند سەرۆك ئاغائو مير بوون

خزم و خال بوون ئو خه زویر بوون
 مخابن چوون ژ مه لای دویر بوون
 بهرام بهر زیرو دینارا
 چ بیژم بو قان بیخیارا
 وهکی گولکاسه هر گیارا
 له عنهت لی ل ته کیا ئو دیارا
 فرۆت مالهت ب مالی و پارا
 بوچی کورد دی ژیک جودابن
 دل جهی دهر و کولا بن
 صهد هزار حهیف و مخابن
 بونده بن هر بو نه یارا
 چ بیژم نه زبو ئه قانا
 بوون سه بهب ژان ئیشو ژانا
 وهکی فیرعهون و هامانا
 ئهو هه می وهک کوره مارا
 مه لارینا ئهقی کاری
 عه شیرت کسه نه چوون هاری
 ئهویت بهخت دای ئو سویند خاری
 گۆتی یا چاک بچین ژقارا
 بشهقی وان پیگشه کار کر بوون
 بریندار لی گه لهک مر بوون
 ژنو مال پیگشه وان بر بوون
 چوون و بار کر ژنه قان وارا

پشتی مه پيشهکيا هيژا د.فازل عومەر خواندی ئەوا بۆ قان هۆزانا
 نڤیسی، دیار دبیت کو هۆزانقان (حهیدەر مهتینی) لسهردهمی خو ئەق هۆزانه داینه
 دهست نڤیسهری نأقدار رحمهتی (صادق بهاء الدین) ئەوی گهنجینهیهکا
 هۆزانیت کلاسیکیت کورد گههاندینه چاپی، دیاره (مهتینی) ژى ژ بهر وی
 مهردمی، هۆزانیت خو داینه دهست رحمهتی (صادق بهاءالدین)، پشتی (صادق بهاء
 الدین) چوویه بهر دلوقانیا خودی، ئهرشیفی وی كهفته دهست كوری وی (د.
 سهروهر صادق بهاء الدین) وی ژى ئەو ئهرشیف پاراست، ههتا شكهستنا رژيما بهعسا
 دكتاتور، وی ژى وهكى جامیرا ئەو هۆزان دانه دهست (د. فازل عومەر)، وی ژى
 جامیرانه گههاندنه چاپی، من ژى ئەو هۆزان د گهل ییت پهرتووکا (عبدالرحمن
 بامهرنی) دا هاتین، ههمی كرنه ئیک دگهل زانیاریت شاعر (حهیدەر مهتینی)
 بهری مرنا خو د دهفتهرهکی بۆمن نڤیسین و دیداریت من د گهل وی کرین.

لی ههژی گۆتنی یه پشتی كچا هۆزانقانی، چهند دهفتهریت دهست خهتی
 بابی خو داینه دهست من، من دیت هۆزانقانی، هندهك نیف ریژ و ریژ و چارین یی ل
 وان هۆزانا زیده کرین، هندهك نیف ریژ یان ریژ ییت گهورین، لهوما من سهەرژنوی
 پیداچوون لوان هۆزانا کرو ب چارچوقیچ نوی داریتن.

پاشی ئەز بکورتی لسهر هۆزانیت وی ئاخفتم.

شۆرشا چارى

چوون بو ئيرانى

وهغهردا چييايى گۆقه ندى
وهرن سههكهه ن ئهقى چه ندى
زارو برسسى لسه رزه ندى
چوون و باركر شهفا تارى
ب شهقى چوون دنيا زور ساره
يى ساخ زى يى برينداره
گه له كييت پير ئو بىچاره
مابوونه رويس و بىكارى
چ بىزم بو ئهقى حالى
چهوا باركر ب زكى خالى
بريندارى بزار نالى
ژ ئيشا وهه زرا وى وارى
گه لهك ژوان يىت بريندارن
نان و زاد كييم و كييم خارن
خودان پش تينه ئو بارن
باران ئو بوهفرا لى بارى
ئهوان چانتكا خو داگر تى
ژنانى ههشك و دهه پرتى
بو خو دوختوريا گرتى

ئەوان ل خو كرىوو نۆزدارى
 ھەمى پيش مەرگە فیاھە مېرن
 بو دۆستىنى خودان خيىرن
 ل شەر و لىك دانا ئەو شىرن
 نە كرىوو بو كەشى ژارى
 چ ھاتن و كەتنە تەخمىنى
 لىبەر قەلاتا كىلەشىنى
 بىرىن شويش تەن ژوى خووينى
 بىچارە و لەنگ و بىزارى
 ژوس تانى نەما سەودا
 نە بىھن ئەو نە چاق خەودا
 برىنىت كويىرل وان ھەودا
 نە دوختۇر بوو نە پىيارى
 نەشتەن لىبن دارو تەھقىرى
 ئەوان خەندەك كۆلاب تەھقىرى
 زيارەت دانا بەر كەھقىرى
 بو شەھىدال وى بەھيارى
 نى بارزانى دەسەركىش
 بو دىنى شىخ و دەرويش
 ل ھارىكارى خودان بيش
 بوونە سەركىش و خوندىكارى
 تا كەنگى سەبرى ئەيۆبى

ئازاد بە یان دى ھەر ھۆبى
بۇقى ئاخى خودان توبى
قەماندن توگون ھەھکارى
بەلى وان لگەل ئەقان ئیشا
ب ئومىدى وان سەبر كیشا
ھەرى دكەن بخوینا خو بیشا
چ پیکشە کر بوو ھاوکارى
ب قى تەرزى چۆنە ئیرانى
مشەخت کەتنە وى زۆزانى
دا نوى ل خو ئەقى مانى
ب سەربەستى بخوون پارى
گەھشتن چۆنە سەرىت شارا
ب ھاریکاری با برال وارا
بجەماندننا جلكا ئوپارا
مىروژن ھاتبوونە ھەھارى
ژنییت کورد پیکشە ھازریوون
گوھارکییت خوژ گوھا کر بوون
خەلات ھەمیا بو وان بر بوون
دا نوى بکەن بو کاروبارى
ناھیتە گۆتن ئەق چەندە
ھەمى بو بوونە خەربەندە
قازى محەمەد سەھەربەندە

ل گەل وی جەغفەر پێشەواری
حنیـرا وان شـۆلا گـریـوو
چی تـشتیـ قـیا بـۆ وان بـریـوو
برایـیـ وان دیـار کـریـوو
ب راسـتی گـۆتن و کـریـاری
ئـو پـشتی چـەند دەمـەك بـۆری
بـرین سـاخبوون بـ بـسـپۆری
ب دەرمانـکـرنـا دوختـۆری
ب سـەخبـیری ئـو هـشـیاری
وان و چـەند کـوردل ئـیرانـی
بوونـە ئـیـک دل ل پـەیمانـی
ب ئـازادی بگەـنـە سـەمیانـی
بـۆ ئـیکـدو کـریـوو گوـهـداری
نـە کـریـوو وان چـەپ و راسـتی
خـەبات کـریـوو ب دلـی راسـتی
بـۆ مـانی وان مـرن خاسـتی
ب مـەردی پـیکـشـە سـویند خاری
بـۆ ئـازادیـ د خـودان بـازن
بـۆ قـی خـاکـی چ خـیرخـازن
بـۆ کوردسـتانـی سـەریازن
راکـریـوو ژ نـاقـخـۆ خوینـداری
بـرا تـو بـنگـە هـی چـیکـە

مه گرتی ژ میژه ئه فه قریکه
وه لاتئى مه نئى هه ر ئیکه
زیره قان به ل سه ر ئی ش یاری
ریکا راست باش ئه وان زانی
بخون پیکشه که ری نانی
ل به راهیئى بابئى لوقم نانی
ب دئى سخ ئوب رزگ یاری

۱۹۴۷

شۆرشا پینجی ۱۹۴۷ (۱)

دانانا جه مهوریه تا کوردستانی ل مه هابادی

ئهوان دهست ل ئیکدو گرتن
پلنگن دزیره کن خورتن
تفهنگیت خو نوی داگرتن
جاره کادی سه ره هه لاندی
هه لاندن سه ره وه کی شایرا
بو میرینی وه کی میرا
کانی نه هرؤ ئو نه نیدیرا
دیروکا وان ئه قان خانیدی
ئهوان خورتا ئو سه گشانا
تیگه هشتی ئو ییت زانا
چ دهستتوره ک نوی وان دانا
که قنه شوین وان زوی دراندی
هه میا پیکشه کرس په ایمان
قه شارتی و ناشکرا جه میان
کۆمار وان دانا کوردستان
دژمنییت خو وان براندی

وهك بـرا ئيـكـدو حهوانـدى
ميـر چـونه جۆتـيارى و كـيـلا
شـان چـۆ بـهـر پـهـزو چـيـلا
شـاگردا خانـدن نـهـهـيـلا
ژنـكاژى تـهـقنـى راجـانـدى
جۆتـيارو پـالـهـه و شـانـا
بيـرى يـى دـبـيـژن سـترانـا
ل نـاقـمـهـه و بـهـرخ و بـهـرانـا
شـير دۆت و ماسـتى مـهـيانـدى
ناقـابوون ئـهـو گونـد و خانـى
هـهـر ئـيـكى شـۆلا خـۆزانـى
كـرـبوو دـيـلان و شـيـخانـى
شان سـويـارا هـهـسـپ يـيت بهـزانـدى
چـهـند وارو بـاژـير و گونـدن
ئـهـو ژكـهـيفـى تـيـرو تونـدن
بـهـيـداغ و عـالا دـبـلـدن
ل چـار چـرا يـيت چـكلانـدى
زـابـت و عـهـسـكـهـر بـرانـه
خـاكـى كـوردـا هـهـر بـۆوانـه
بـ قـيـمـهـت و زۆر يـى گـرانـه
بـ زـيـر و زـيـشى نـهـ بهـهانـدى
وان گـۆتن پـهـسـته و گـۆرانـى

دگه‌ل سـروودیت نیشـتـمانی
 مسـتـه‌فاژی دگه‌ل خـودانی
 دارا ئـازادیـ یـا چـانندی
 سـه‌ریازو مـه‌ئـمـور و پـالـه
 ئیک بو ئیکی خوش هه‌قاله
 هـه‌ریک ژوان رۆسـتـه‌می زـالـه
 ل دوژمنی پشت یـا خـه‌لانندی
 ئەگـه‌ر رابـی دگه‌ل بـه‌یانئ
 یـی گازی دکهن ل ناڤـکـولانی
 رۆژنامـه‌یا کوردسـتـانی
 ب رەسمی قـازی یـا نـه‌خـشانندی
 ئەو هـه‌می یـی دکهنه گازی
 ئەزو تو و ئەو پیکشه رازی
 دا بـژین ئەم ب سـه‌رفه‌رازی
 مزگینی بو مـه‌گـه‌هانندی
 پیکشه ئەو دگه‌ل رۆژـه‌هـلاتئ
 ئەو هـه‌می هاتنه جـشـاتی
 ب دلخۆشی دا بکهن خـه‌باتئ
 وان بو ژینی ریـکـشـه‌قاندی
 ئیسـتـیعـماری نـه‌ب دلی بـوو
 وهک ماری بـن گـلگـلی بـوو
 عهسـکـه‌ری وان وهک کـولی بـوو
 لگه‌ل چه‌تا ئینا و جه‌مانندی

دین بیوو ئه وشپتی هارا
عهرد و عهسمان ییت هزانندی
ئهف سهاله ژی وهکی پار بوو
دوژمنی هاریی زۆردار بوو
وهکی جارا گورگی هار بوو
ل هندی وان کوشت بوو غانندی
عهسکهرو چهتییت ئیرانی
لگهل سهپانییت ئه مریکانی
کرنه کافل گوند و خانی
بومبیا وان ییت داوهشانندی
چوؤل و ری ژعهسکهری مشتن
دهبابه یی لبهر و پشتن
زک دراندن بچویک کوشتن
میروژن ب زوری ئیشاندی
ب تهیارا ئهف شه ره گیپرا
مهتینی وهک دین و هیپرا
کهتنه ناف گوند و باژپرا
چهند ژن و پیر وان شه لاندی
شه ورهش راوهس تاقه رهنگه
ییت بریندار دهنگه دهنگه
گه لهک گرتن لاو و شهنگه
دگهل قازی وان خهندقانندی

۱۹۴۷

۱۷۹

ئاكهدارى

پشتى ۵۰ ساللا ژ چيكرنا قى زنجيرى من هندەك زانين و سەرھاتى و ئاشكەرايى لسەر چوونا (بارزانى) بۆ رۆسى، من دەست پى كرىناقى خودى، من (رىكا ژيانى) چيكر، بۆ زانين ئەق سەرھاتيا وان ئو شەرر و ئاستەنگىت نەخۆش دەست پى كرنا وان ژ عىراقى بۆ رۆسى، من ژ براىى هيژا (محەمەد مەلا نەجيب بەروارى) وەرگرتن، كو ژ دەست ھاقيتتا شۆرەشا ساللا ۱۹۴۳ ى ئو چووينە ئيرانىئە پشكدارىيا كومارا كوردستانى ل مەھابادى ئو چوونا وان بۆ رۆسى، ئەق براىى هيژا د گەلدا بوو.

حەيدەر مەتىنى

ریکا ژیانى یان ئەمانى

چونا وان بو روسیا ۱۹۴۷

قازى ل مەھاباد ئاھوى ئاشكرا
بو مەھتى خو وەك خزم و برا
ل جھى چارچرا دگەل بوو پىنج چرا
خو گورى كر چوو قوتبى زەمانى
مەلای گوت قازى ھندى ئەم يىت ھەين
تو بو مە ھىشى ئوتە ژيیرناكەين
دگەل مە بە دى ھەرتە ل پشتا خو كەين
ھەر بو مە كورددا تو قەھرەمانى
قازى ئو مەلا پىكشە بوونە جوت
ھەرنىك دگەل يى دى دا سويندى بخوت
ئالای كوردستان دا قەمەلای ئو گوت
لسەرى چىايەكى بلندكە و دانى
پاشى ژئىكودو وان خاترا خو خواست
ھىشيا د دلى دا وان ژىك نەگوھاست
پىكشە ل خەباتى گرتبوو رىكا راست
كەتنە ئاستەنگا ل ل ھىشيا رەحمانى
خودان خەنجەرىت دەست ئابەنوس
قەھرەمانىكەك كر ل شەرى ئالوس
دەنگشەدا ل لەندەن ھندى ئوروس

سى ھزرل قيرى لنىك وان ديار بوو
پاشى وان دگه لىك پىكشه سويند خوار بوو
پىكشه ھزرهك بن لسه روى ژفانى
پاش چون كه تنه درى ھهركيا
خوارنا وان كشارك و ريشاس و گيا
خودى ئهه ريكه وى بو وان قيا
دنه ساخ و برسى د بى دهخل و دانى
ئافهرين بو ته زيرويى ھهركى
بو عهشيرهتى سهروك و سهركى
ئول دويش ناقى خو زيرو توبهركى
ته هارى وان كرئوب خانهدانى
ژويى چونه ناق عيلى شكاك
هندهك بو بوونه دوست و برا و كاك
نان بو برل شكهفتا بو هه لكر چراك
بو يرن دهرمان ئو دگه ل هه قپانى
ريكه كا دويره بگه هنه ناق رؤسا
دنه ساخ د بيچاره چون ناقه رؤسا
خوزى كورد هه مى وهك قان بان د هوسا
دگوت دى گورى كهين بو وه گيانى
ب شهف و روژ د بيخه و ئو بريشهژى دچون
پاشى گه هشتنه ناق گوندى هاسون
عيلى جه لاليا عيلى كهى بوش بوون

ئەو ژى بوون دژمن وهكى هامانى
 ئەو عومەر ئاغنا ئەوى جەلالى
 يى كلوخ مەزن ئوژ مەژى خالى
 چەند وەعدا بەدى تو نەهە قالى
 تو دويشە لانكى شاهى ئيرانى
 دەمەك چوون توركى وارى شەمدينا
 توركژى دگەل قانا وەك هار و دينا
 چ ب سەرى كوردا و ئەرمەنيا ئينا
 وهكى هولاكوى ئو جەنگيزخانى
 پاشى دەربازبوون ئەردى ئيرانى
 ئەو گوند هەمى چۆل پا خودان كانى
 چەم د سۆتى و خانيا ئاگر بەردانى
 دونيال مە كوردا بوو كافرستانى
 ل ئاستەنگيت نەخوش يى دكەن خەباتى
 ل قى ريكامرنى و هات و نەهاتى
 گەنم ليكشە دكرب قالكى شخاتى
 خودى (ژو الجلال) هەرتو پى دزانى
 ئەى خودى مەزن هەرتو ئيلاهى
 قى ئەورى كەنگى ل مە كەيه ساهى
 هاتن دەبابە و فرۆكىت شاهى
 ئاگر بارانكر ل ئەرد و ئەسمانى
 پيشمەرگە پيحهسيان هەر ئەوى كاقى

دوازده کەس مابوون ل سەر رەخێ ئاقی
خودی هیزا وان دو قاتکر دا قی
ئو چۆنە شەری ب نا قی یەزدانی
عەسکەر پیکشە هات دەبابە ل بەری
هەشت کوردا شەکر ل نیقا چەپەری
پینجەه ئیخسیر بوون ژ ئەوی عەسکەری
ریکا رۆهن ل بەر بوو تاریستانی
مەلا و هەشت چەکار چۆنە بەراھی
بلا شاه بهیت ببینت قی شاهیی
دا بو خو بگریت دەرسا دویماهی
جواب بدەتە خزماییت ئەمریکانی
دەبابە سوۆتن ل وی شەری گران
کوۆتی و بریندار ل وی بەیاری مان
ئیخسیر ئینان دگەل زابتی وان
بو بریندارا دئینن دەرمانی
پاشی ئەو هەمی وان عەفوو کریوون
دەرمان ئاق و نان بو هەمیا بریوون
بلا ییت ساخ بن ل شەری نە مر بوون
دا گەل بنیاسن مەلای بازارانی
پاشی قەگەریان سەر وی رویاری
ئەگەر نان هەبیت دا بخون پاری
یا خودی مەزن تو هاریکاری

ل فهقير و ژارا هه رتو خوودانى
ئاراس گازى كر خابویری خیری
ئهو پیشمه رگیت ته وهخته کی ل ویری
نهۆ میهشانن نك من یی ل قیری
د حشا زه خودی دای دلو قانی
ئاقا ئاراس پیشمه رگه نه برن
ئیك دودول ئاقی وان دهری از دكرن
داییت ئازاد بن ئو پاش بمرن
دایبنه گوری بو نیش تمانی
چونه رهخی دی ل چولی بیخودان
كادی چ لی هییت پاشه روژا وان
حهیدر مهتینی چیکر ئهفه هوزان
هه رتو هه قالی هه می كوردانی

۱۹۹۷

ئینانا سوندریکی^(۱)

دوعا

اللهم نجنا من الزلوم والجور
ونور القبر زيائو ونور
وانك تبعس من في القبور
فاسكنهم الجنة مع الغلمان والحوور
مه زانی دی چن جهنده کاس ئینن
دی سوندریکا ژگولا خهملینن
هوین چهند میروژن فاتحا بخوینن
بو ژان ییت نه مرئیناینه قارا
پیشمه رگه هاتن دگهل سوندریکی
کورد چهند میروژن چوون به راهیکی
جو تیار و پاله زاقا دگهل بویکی
بوو که یف و شاهی لناق ههمی شارا
گه لیت دونیایی بنیاسن ئه فی
ئهو بارزانی بوو دژمن ژبه دره فی
دی مه دحا لی کهم بقه له می و ده فی
می ری ئاس تهنگا و ههمی هه وارا
مه لا مسته فا ئو نه دریسئی شیر
خودان نامویس بوون هونه ر ئو حنییر

^(۱) ئینانا سوندریکا بارزانیی نه مر بو ناق وه لاتی ۱۹۹۳.

بۆ بېخودانا ئەو بوون د خودان خيّر
وان ژبیرنەدکرن ییّت ژار چو جار
ئەو ل شەهريت گران ل چوّل و بەهيارى
دا رابىيت چەلەك زوى كەتن كارى
ب رەخت و تەهنگا وان شەهيت تارى
ل بەر شويتكى خەنجەر باسكى جگارا
خورتى بازارزانى شىنگارى و رانىيا
زىرەك سەربىلند ل ئەردى بيانىيا
ل ئاراس دەربازبوو چو ب مەلەقانىيا
سەگشان و چەلەك ل شەهري نەيارا
ل زاگرۆس و سەفین سەهري پيرسى
خوارنا وى بەهروى و نانى گارسى
وختى تەنگاقيى چو بۆ ئويرسى
دا ل خو نوى كەتن ژيانى ل وارا
گەلى ئەمريكا و فرەنسا و چىنى
ديرۆكا ئەقان دا قەكەى خوینى
شىرى يرادۆست و چىايى مەتىنى
ل ریزا وى نەبوون كاسترۆ و گيژارا
پى گەلەك كەيفخۆش ل سەيران و شاهيى
يى دگەل سەيدابوو وختى تەناهيى
ئول سىنگى شەهري هەردچو بەراهيى
شىپتى روبادى يى ل سەهري شارا

سـپـیـدی دا رابـیـت قورئـانی خویـنـیت
 ل دهق هه می که سا دا هییت و روینیت
 ئو دگه ل جوتیارا دا زهقییا چینیت
 ب شهقی نوبه دار دگه ل نوبه دارا
 ژیهه سینگه درهقین فهیلهق و ئوردی
 دژمننا دزانی کا توچ کوردی
 دارا ئازادی ل سههری هه لگوردی
 کو ترا ناشتی بوو ل سههری زنارا
 داریت ئازادی نی ئهوی دچانندن
 دیرۆکیت گه لا دئینان و دخوانندن
 زهنگلیت ناشتی هه روی دههژانندن
 ناشتی ژیهه نه دکر ئهوی ژو جارا
 باقرۆق سههروک و روکنی ئه سهههری
 وی دقیئا ئالا سوورتو بهیالی زههری
 ته گوه نه دا وی پیسی حه شههری
 تو ههه مایه له سههروهعد و قرارا
 هندی تو مابای دا ههه ری ههوی
 بو سهههری شپتی نهه بی ئهه یوی
 ل بههری بههه شتی نی ههه دی تو بی
 ل قه سههریت فیردهوسی له سههروان رووبارا
 بو سهههری ههه ری سهههه ری ژبوو
 یی ناشتیخواز بوو نه یی خوینری ژبوو
 بو دینی ب زکات روژی و نشی ژبوو

گوه ددا قورئانی و بانگ و کهبارا
پیرو و گه لاقی ژ زوه ره و ئەتارد
خدر و چەند مەلەك بۆ بوونە شاھد
بۆ قەھرەمانی کوردی موحاھد
ئەھفی چاقدیری فەھقیر و ژارا
ئەھ گەلیت دنی بزانی کورد چەنە
داخوازا وان ئاشتیە ئو دەست گرتنە
نە شەر و جەنگن ئو نە کوشتنە
ئەم ل پشتا خو دکەین چەند بریندارا
مەلای لەشی وی پەر بوو ژ برینا
بەحسی کوشتنە وی دژمنە دئینا
خودی ئەمانەت بەر ل سەر نشینا
ئو ل نا قەھە قالا چەند دۆست و یارا
ھندی تو بیژی حەیدەر مەتینی
چەند مەرگی ببەھ ئو ھندی بمینی
وەك قی قەھرەمان تو قەد نابینی
فاتحە بۆ بخوینە ھزار ھزارا
حەیدەر مەتینی تو ھۆزانئانی
ئەقە تە چیکر ھندی تە زانی
سلاقل وی برای نەقیی بارزانی
ئەقە پیشکیشە بۆ نیچیرقانی

پیداچوونەك لسەر دیوانا حەیدەر مەتینی

د. رەشید فندی

ژ خواندنا ھۆزانیئ حەیدەر مەتینی ل بەرزانینا کورتە ژيانا وی و ئەو جەھیت ئەو لی ژیاوی و ھەقائیت د گەل وان ژیاوی و تیکەلیا وان کری و کار ل ئیکو دوو کری، بۆمە دیار دبیت، کو (مەتینی) ھەر ژ گەنجاتی تیکەلی ھۆزانا کوردی ببوو و ھۆزانیئ کلاسیکیئ کورد باش خواندینە و وان ژ کار لی کریە، نەمازە ل زارۆکینیا خۆ ل بامەرنی بوو و تیکەلی د گەل ھۆزانیئ بامەرنی ھەبوو، نەمازە ھۆزانیئ شیخ غیاس نەقشەبەندی و ئەحمەدی نالبەند و حوسنی بامەرنی، ئانەکو ھەر ژ گەنجاتی چووێ د ناڤ جیھانا ئەدەبی کوردی و ھۆزانا کوردیدا.

دەمی بۆ خواندن و پاشی بۆ فەرمانبەری چووێ بەغدا و ئاسۆیی بەرفرەمی ئەدەبی و رموشەنبیری کوردی دیتی و بسەرھەلبوووی و تیکەلیا ناقدارترین ھۆزانیئ کورد ییت وی سەر دەمی کری، مینا ھەزار موکریان و گۆران و جەگەر خوین و صالح یۆسفی، پاشی تیکەلی د گەل بنەمالا بەدرخانیا یا ناقدار ل شامی و قەدری جان و ھەتا دوماھی، ئاسۆیی وی یی ئەدەبی کوردی و ھۆزانا کوردی بەرفرە دبیت و ھەر د ھۆزانا ویدا چیدبیت.

زیدەباری تیکەلیا کۆمەل و ریکخستیئ سیاسی ییت وی سەر دەمی ل بەغدا، وەکی کۆمەلا (ھیوا) بسەرۆکاتیا (رفیق حلمی) و ھەقائینیا وی بۆ سەیدا (صالح یۆسفی) کو بەرپرسی وی کۆمەلی بوو ل دەقەرا (بەھدینان) و ھەر گوندیی وی بوو، ئانەکو بامەرنی بوو، ھەر وەسا ھەقائینیا وی بۆ (ئیسماعیل سەعید ئاغا دۆسکی) بەرپرسی (ھیوا) یی ل دھۆکی، فان تیکەلیئ سیاسی کار

لسەر کر و بەری وی بدرستی کەتە سەر رییا کوردایەتی. قی چەندی کارەکی
نەتەوی و سیاسی لسەر ھۆزانا وی کر.

حەیدەر مەتینی ل سالیٹ سیھا ژ چەرخی بووری دەست یی ب نئیسینا
ھۆزانی کری و ھەسا دیار د بیت ئیکەمین ھۆزانا وی (چیا یی مەتینا) بیت، بیگومانە
چیا یی مەتینا ئەو چیا یە یی د کە قیتە ھنداڤ گوندی وی (بامەرنی) و ل ویری ئەو
چیا ھەسا دیار دکەت وەکی دەیکەکی دەمی زارۆکی خۆ ددەتە بەر سنگی خۆ، ئەھا
و ھەسا (مەتین) بامەرنی ددەتە بەر سنگی خۆ. کا دا بزانی ھۆزانقانی چەوا سالۆخەتا
چیا یی مەتینا کریە:

ئەھ ی چیا یی ب خیر مەتینا
توی جھ ی زیرو خزینا
کەسی داخاز بو تە نە ئینا

لەو د گری رۆندک و خوینا

ئەھ چیا وەختی بەھاری
نیسان و ھەیشا ئاداری
ژ ھیلینا تە ھیر ھاتنە خاری

د گەل کەوا یی د کەن کباری

ئەھ مەتینا ل دۆرا گوندی
کانییت ئاقی ل گویزا جندی
ئەھ کەلا ئیقرستا ھندی

و ھەکی وی تۆ بەژن بلندی

ھەر لسەر وی سەلیقی پەسنا و ھەرز ی بەھاری دکەت، بیگومانەژی بەھاریت

دەسپیک ی وی دیتین دی بەھاریت بامەرنی بن:

خاس وهختى زقسـتانى
بوؤدم ل ئادار و نيسـانى
گوئيـت سوور كهـتنه كاملانى

كـچ و كـور چـوونه سهـيرانى

لاو و جانـاچ كار كـريـوو
بوؤ جهـژنى ئاگر هـهـلكـريـوو
كارى پـهـريا ئهـوان كـريـوو

هـاتن كهـتنه جـديـدانى

لايى نهـتهوى و نيشـتيمانى لايهـكى دياره لجهـم هؤزانقانى و هزرا ژهـمياـن
ديار و ئاشكهـرا و كوـير تره، نهـو ژى ژ بهـر وان نهـگهـريـت مهـ بهـرى نوكه مهـ گوـتين.

ههـر ل دهـسپيـكى دهـمى شوـرهـشيت (بارزان) ل دهـسپيـكا ساليـت سيهان دژى
رژيما مهـلهـكى ل عـيراقى چـيـبووين، نهـو پشتهـقانى وان شوـرهـشا بوو و هؤزانيـت وى
وى پشتهـقانىـى ديار د كهن.

ژ بلى شوـرهـشيت بارزان، وى ديتيت نهـتهوى يـيت هـين و د هؤزانيـت وى دا
ديار دبـيت، بنـيرد هـهـلبهـستا (سلاق بو پيشمهـرگا) چ دبـيـثيت:

مـير چاكي و خورتي و سلاق و قهـدر
بو پيشمهـرگى ئازا ئويـى تـير عـهـمر
بو كهـسى چ جار وى چهـك شوـرنهـكر

ل شهـرى دوژمـنى وى دل بوو كهـقر

چ بيـژم برا نهـگهـر بـيرسى
هندهـك جار تـير گهـلهـك جارـد بـرسى
دوشهـك و نشـين تهـراش و كورسى

ژ بهـرقى مللهـتى دل تـرى قهـهر

ب نافی وەلاتی ئەو سویندا د خۆن
شپتی پلنگا بۆ شەری ئەو چوون
ئو سەریی بلند وەك پیره مەگرۆن

نا ترسن ژ مرنی لی بوونە بکر

لی دگەل هندی ژی کو پەسنا خەباتا پێشمەرگە ی د کەت، دەستی
ناشتیی ژی درێژ د کەت، ئانەکو نە شەر بۆ شەری، بەلکو شەر بۆ ناشتیی، بۆ
بەدەستە ئینانا مافا و بەلاقرنا ناشتیی، لەوما د هەلبەستەکیدا بنافی (ناشتی)
داخازا ناشتیی د کەت و وەك هۆزانقانیکی ناشتی خواز هەر دەم ل ناشتیی د
گەریت و پشتهقانی و مرگرتنا مافیەت مللەتی خۆ د کەت ب ریچا ناشتیی..

وەسا دیار دبیت هزرا نەتەوویی ل جەم هۆزانقانی، ل سالیەت چلا هەبیت،
چنکی هەرو ی دەمی کەفتیە د نا ق سێپەلا هزرا نەتەوویی دا، نەمازە گەر بزانی ئەو
عەر ژ وی دەمی ل بەغدا د ژیا و تیگەلی وان کۆمەلیەت سیاسی ببوو ییەت وی
سەردەمی ل بەغدا پایتەختی عیراقی رۆلی خۆ د گێرا وەکی کۆمەلا هیوا و پاشی
پارتی دیموکراتی کوردستان و دەنگۆبایەت کۆمارا مەهاباد بساناهی د
گەهشتنە وان ل بەغدا، هەر وەسا تیگەلیا وی د گەل هژمارەکا مەزن ژ هۆزانقانی و
نشیسەریت هەر چار پارچیت کوردستانی ئەویەت ل بەغدا د ژیان.

هەر وەسا شۆرەشیەت بارزانی ئەویەت هەر ژ سالیەت سیهان ژ چەرخێ رابووری
دەست پیکری و هەتا دوماهی سالیچت چلان، رۆناهیەکا گەش بوو بۆ ئازراندا
هزرا نەتەوویی بۆ هەمی کوردان، هۆزانقانی د وان هۆزانا دا ئەویەت ل سەر وان
شۆرەشان نشیسین سالدۆخەتیەت شیرانە و پلنگانە بۆ پێشمەرگیەت وی سەردەمی

قەھاندینە، کو پێشمەرگیت کوردستانی هەر و هەر خودانی و ان سیفەتا بوون و
نوکه ژى هەر ئەون.

ژ لایى سالوخدانا سروشتى کوردستانی قە، هۆزانقانى کامیرا هۆزانا خو
بهردایه سەر سروشتى و جوانترین سالوخته بو داینه، نهمازه ئەم د زانین ئەو خەلکى
(بامەرنى) کو ئیکه ژ جوانترین گوندیت کوردستانی ل بنارا چیاىى (مەتینا) و ژ
وى عشقى ناسناقى (مەتینى) بخو دانایه.

پاشبەند

ه زانی دئی چن چه ندهکا ئینن
هوین چه ند میرو زن فاتیحا بختوینن
پیشه گه هاتن دگه ک سوئدریک
هوتیارو یاله زاخا دگه ک بوئیک
گه ئیت دویایه بنیاسن نه ف
دئی مه دهالی ک کم بقه له می و ده ف
مه لا مصطه فا نو ئدریک شیر
بوئیک خودانا نه و بون خودان خیر
نه و شه ریت گران چولو به یاری
بره هتو ته نگا وان شهیت طاری
خوری بازانی سنگاری و رانیا
لئاراسی ده ر باز بو هو جمه له قانیا
زافروسه هین به ری بوئیک
وهیت طه نقاتی هو بو ئورسی
گه ک نه مریک فره نسی و هیخه
شیری برادوستو

گه له وێش

ههیدەر مهتیی ئه و شاعری ٦٠ سالن ب بی دهنگی شعر دنقیسی

٢-١

دهشید فندی

سعيد ناغا، حسن پيداوی، قاسم پيداوی، سامان و بوطان كورت مسروف چياووکی، علاءالدين سجادی، محمود بايان، عبدالقادر قزاز، علي حمدي، رشدي، حافظ قاضي، ههروه ساژ هه قالیت عهسكهری ژي عزت عبدالعزیز، محمد شريف الحاج بدري، عنایهت سعید، بكر عبدالکریم، مصطفى خوشناو، نه مین ره واندوزی، نوری احمد طه، خیرالله عبدالکریم، محمد محمود قدسی. ژفانا نه ویون بیت باهرا پتر کوردینی براستی لنگ هه ی و هاریکاریون بو به لاکرنا خاندن و نقیسینا نه ده بی کوردی و پهرتوک و روزنامه و نه شره بیته ناشکرا یان نه په نی بدهست مه که تیان دا دهینه ف ئیک و دو بیت ناشکرا وهکی گو قارا گه لاویژ یا علاءالدين سجادی و دهنگی گنت

به سه ری فه چو بهر دلو فانی خودی. بهری زکرتی جاره کن هاته جه م ل پهیمان و نواز ژئ کر تشه کی بومه لسه سه ربورا ده بی ل سالیته چلا و پینجیا بنقیسیته هند روزه کا دهفته ره ک ب دهست خه تی ن نینا و وه یادگاری من لجه م خو ب راستی تشه کن جوانی نه ده بی په نیکه لیا وی یا نه ده بی یا وی نه زمونا وی یا هوزانی و نه ده بی، ت نه م چند نمونه یه کا ژ بیره اتنیت بی بو خوانده فانا به رچا ف کهین. وان بیره اتنایه:

نه ده بی کوردی ل سالیته چلا ل عیراتی

قال و هه فگور فیک دکه تین و نه سهیرانا لده رفه ی به غدا، سلمان پاک، سده الهندیه نو بیت کوردینی و نیشتمان ل سهر نیش و نه خوشی و بدستانی دیار دکرن و هه ره له ک

ناڤه رۆك

- ٧.....پيشه كى.
- ٨.....چوونا ناڤه بابيه تى.
- ٩.....من حهيدەر مه تىنى چهوا نياسى ؟
- ١٧.....ژيانا حهيدەر مه تىنى
- ١٩.....ديوانا حهيدەر مه تىنى:
- ٢١.....ژيانا هوزانڤانى
- ٢٢.....حهيدەر مه تىنى د ژيدهران دا.
- ٢٥.....ديوان
- ٢٧....."چيايى مه تىنا"
- ٣٠.....وهلات.
- ٣٢.....جهژنا بهارى "نه وروز.
- ٣٨.....سلاڤ بو پيشمه رگا
- ٤١.....بهارا ب شل و مل.
- ٤٤.....تقهنگا من
- ٤٧.....ناشتى.
- ٥٠.....جهژنا بيدهنگ
- ٥٤.....گول و بلبل
- ٥٦.....هاڤينا چيا
- ٥٨.....ژنا كورد
- ٦٢.....فيربون و زانين
- ٦٥.....فيربون ل نازادى ١٩٤٥
- ٦٧.....گهريانهك ل ناڤه چيا

٧٣	ته خلیتیت خارنی
٧٨	گازندیت خانه نشینا
٨١	بویکا به هدینا
٨٥	کوردستان
٨٨	ناشتی داخازه
٩١	ئهو هوزانیته نه به لاقیری
٩١	ومن ژده سنقیسا ده ریخستین
٩٣	خهبات و ئازادی
٩٦	بیرهاتنا ١١ ی ئاداری
٩٩	حهیف و مخابن
١٠٤	کهوی روباد
١٠٩	چار چرا دوست و برا
١١٥	زباره
١١٩	باشی و خرابی
١٢٥	گۆتتهك بو خویشک و برا
١٢٨	هه قالینیا ملله تا
١٣٣	رؤژا زاروکا یا جیهانی
١٣٦	ئیگرتن
١٣٩	به ره می کوردستان
١٤٧	کورد و سوید
١٥٠	دیاری بو جقاتا هاریکاریا پیرال دنیا یی
١٥٢	کچا نه فرۆز
١٥٤	زنجیرا شۆرشا بارزانی
١٥٥	شۆرشا ئیکی ١٩٣٢
١٥٩	شۆرشا دووی ١٩٤٣

۱۶۳.....	شۆرشا سى ۱۹۴۵.....
۱۶۸.....	۱۹۴۷.....
۱۶۹.....	شۆرشا چارى.....
۱۶۹.....	چوون بو ئيرانى.....
۱۷۴.....	شۆرشا پىنجى ۱۹۴۷.....
۱۷۴.....	دانانا جەمھۇرىيەتە كوردستانى ل مەھابادى.....
۱۸۱.....	رىكا ژيانى يان ئەمانى.....
۱۸۱.....	چۇنا وان بۇرۇسىا ۱۹۴۷.....
۱۸۷.....	ئىنانا سوندىرىكى.....
۱۸۷.....	دوعا.....
۱۹۱.....	پىداچوونەك لسەر ديوانا حەيدەر مەتىنى.....
۱۹۷.....	پاشبەند.....

مه‌تینی هه‌یدەر دیوانا

© مافن چاپن یین پاراستیه بو
سه‌نتهری زاخو بو فه‌کولینین کوردی

 Zakho Centre
for Kurdish Studies
سه‌نتهری زاخو بو فه‌کولینین کوردی

✉ zcks@uoz.edu.krd ☎ +964(0)751 536 1550
📍 Iraq- Kurdistan region, Zakho- Univesity of zakho

ISBN 978-9-92-266113-1

9 789922 661131 >